

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TOPLUMSAL HAREKETLER VE GÜVENLİKLEŞTİRME:
GEZİ PARKI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Abdullah TORUN

Hazırlayan
Taha YAYAN

MALATYA 2023

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TOPLUMSAL HAREKETLER VE GÜVENLİKLEŞTİRME: GEZİ PARKI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Taha YAYAN

**Danışman
Doç. Dr. Abdullah TORUN**

MALATYA 2023

 İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	KABUL ONAY FORMU	Doküman No	İNÜ-KYS-FRM-142
		Yayın Tarihi	19.08.2019
		Revizyon No	
		Revizyon Tarihi	
		Sayfa No	1 / 122

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

**TOPLUMSAL HAREKETLER VE GÜVENLİKLEŞTİRME: GEZİ
PARKI ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. ABDULLAH TORUN**

**HAZIRLAYAN
TAHA YAYAN**

Jürimiz tarafından 14/02/2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda bu tez **oybirliği /oyçokluğu** ile başarılı bulunarak Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul etmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvanı Adı Soyadı

İmza

1. Prof. Dr. Sibel KAVUNCU

(Online)

2. Doç. Dr. Abdullah TORUN

.....

3. Prof. Dr. Hakan ÖZDEMİR

.....

ONAY

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../20... tarih ve 20.../..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

**Prof. Dr. Suzan ERGÜN
Enstitü Müdürü**

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Toplumsal Hareketler ve Güvenikleştirme: Gezi Parkı Örneği” adlı çalışma, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazılmıştır. Yararlandığım bütün kaynaklar, kaynakçada belirtilenlerden oluşmaktadır ve bunlara atıf yapılarak faydalanılmıştır. Atıf ve yazım sürecinde bilimsel ahlak ve geleneklere uyduğumu beyan ederek, onurum ile tasdik ederim.

Taha YAYAN

15.02.2024

ÖZET

Toplumsal hareketler bireylerin ve toplumsal organizasyonların oluşturdukları; amaçlı olan, hedefi bulunan ve aksiyoner davranan kitle bütünüdür. Ayrıca kazandığı yeni değerler ile birlikte, günümüzde farklı tezahürlerde kamusal alanda görünür olmaktadır. Tasnifi ve türü bakımından çeşitliliğe ulaşmıştır. Bunun yanı sıra toplumsal hareketleri oluşturan etkenlerin varlığı söz konusu olmaktadır. Bu etkenler, toplumsal hareketlerin açığa çıkmasına neden olabileceği gibi aynı zamanda kitle ölçeğinin artmasına ve genişlemesine neden olmaktadır. Ayrıca toplumsal hareketlerin oluşması için temel nüveler bulunmaktadır. Bu temel nüveler ise kitleyi oluşturur ve harekete geçirmektedir. Toplumsal hareketler, demokrasiyi benimseyen ve hukuk düzeni üzerine bina edilen siyasal ve sosyal yapılarda anayasal ve yasalarca teşkil edilen meşru bir zemine dayanmaktadır. Öte taraftan kimi toplumsal hareketler, siyasal yapıların merceğinden kuralsızlıklar bütünü olarak ifade edilmektedir. Ayrıca toplumsal hareketlerin oluşmasında güvenlik merkezli kaygılar taşıyan birey ve toplumların etkisinin söz konusu olması muhtemel görünmektedir. Öte yandan kimi siyasal iktidarlar ve güvenlik aktörlerinin, meşru olan ya da meşruluk dışında bulunan kitle hareketlerini kendi politika pratikleri nedeniyle, güvenlik çemberi içerisine itmesi söz konusu olmaktadır. Bu noktadan hareket ile bu çalışmanın amacı da, gezi parkı örneği üzerinden güvenlikleştirme ve söz edimlerinin incelenmesinin ele alınmasıyla, siyasal ve sosyal yapının güvenliğine yıkıcı etkilerinin oluşması muhtemel kitle hareketleri karşısında sergilenecek güvenlikleştirme izlek ve stratejilerinin güvenlik aktörleri tarafından hangi temele dayalı olarak oluşturulduğunu, daha önceden toplumsal yaşamda meydana gelen örnek vaka üzerinden tahlil etmektir. Yapılan tahlil, kitle hareketlerinin olası kaotik veya yıkıcı etkilerinin oluşmasına mahal veren durumu karşısında hangi politikalar ile mücadele edildiğini siyaset bilimi çerçevesinde incelemektedir. Yöntem olarak bu çalışmada betimleyici araştırma deseni tercih edilmiştir. Verilerin elde edilmesi için Teun Van Dijk tarafından oluşturulan eleştirel söylem analizinden yararlanılmıştır. Çalışma sonunda “güvenlik aktörünün toplumsal hareketine ilişkin oluşturduğu ve dolaşıma sürdüğü iletilerin doğrudan ve dolaylı olarak güvenlikleştirme anlam ve imajları içerdiği ve güvenlikleştirme anlamları barındıran söylemlerin karşı strateji olarak kullanıldığı ” bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Hareketler, Söylem ve Güvenlikleştirme

ABSTRACT

Social movements people's and society organisations together they create. social movements purposeful and targeted and actional is a mass. And Social movements in our age renewed and different in forms in public space is seen. social movements today class and type a lot and powerful as actions is seen. social movements occurrence of factors is found. these factors grows the mass and expands. And also social movements for it to be necessary ingredient is found. these components creates actions and mobilises. some political and social structures social movements Constitution and with the laws protected and legitimate. also some political structures find social movements unprincipled. Also social movements for the formation, individuals and society security anxiety is effective. this discourse opposite is found. some political power and security actors securitise legitimate or illegitimate social movements for their own political practices. through this discourse this of study purpose gezi parkı case of securitisation and rhetoric action is to analyse. With this method, political and social structure destructive social movements analyse. And as a precaution used securitisation plans and of strategies by security actor how it was created is to analyse. this analyses previously realised example case through It was made. Finally One of the aims of this study is to analyse the struggle against the conditions that create the destructive nature of social movements through political science. in this study as a method critical discourse analysis has been used. Finally, the security actor produced a discourse against the Gezi Park social movement. In this discourse overtly and covertly securitisation meanings and images found. The security actor has used the securitisation discourse as a strategy.

Key Words: Social Movements, Discourse and Securitisation

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL HAREKETLER VE GÜVENLİKLEŞTİRME

1.1. Kuramsal, Kavramsal Çerçeve ve Literatür	6
1.1.1. Kuramsal Çerçeve	6
1.1.2. Toplumsal Hareketler Kavramı	10
1.1.3. Toplumsal Hareketleri Oluşturan Toplumsal Davranışın Nüveleri.....	15
1.1.3.1. Kültür.....	15
1.1.3.2. Toplumsal İdeoloji	17
1.1.3.3. Toplumsal Psikoloji	19
1.1.3.4. Kolektif Bilinç	21
1.1.3.5. Topluluklar.....	22
1.1.4. Toplumsal Hareketlerin Sınıflandırılması	24
1.1.4.1. Değiştirici Toplumsal Hareketler	25
1.1.4.2. Dönüştürücü Toplumsal Hareketler	27
1.1.4.3. Statükocu/Muhafaza Edici Toplumsal Hareketler	31
1.1.5. Toplumsal Hareket Türleri	32
1.1.5.1. Ulusüstü Toplumsal Hareketler	32
1.1.5.2. Ekolojik Toplumsal Hareketler	35
1.1.5.3. İdeolojik ve Siyasal Toplumsal Hareketler	36
1.1.5.4. Teolojik Toplumsal Hareketler	37
1.1.5.5. Sınıfsal Toplumsal Hareketler	38
1.1.6. Toplumsal Hareketleri Ortaya Çıkaran Etkenler.....	40

1.1.6.1. Siyasal Yapılar	40
1.6.1.2. Siyasal Yapılar ve Şiddet İlişkisi	41
1.1.6.3. Engelleyici ve Kısıtlayıcı Yapısal Öğeler	43
1.1.6.4. İktidar Öğeleri Arasında Yakınsama	45
1.1.7. Siyasal İktidar, Toplumsal Hareketler ve Anomi.....	45
1.1.8. Toplumsal Eylemliliğin Meşruluk Zemini: Anayasal ve Yasal Dayanaklar.....	47
1.1.9. Toplumsal Hareketler ve Güvenlik Kaygıları	50
1.1.10. Toplumsal Hareketin Güvenlikleştirilmesinde Temel İzlekler	60
1.1.10.1. Toplumsal Hareket ve Güvenlikleştirirmenin İlişkisel Görünümü ..	61
1.1.10.2. Toplumsal Hareketin Güvenlikleştirilmesi ve Söz Edimler.....	62
1.1.10.3. Güvenlikleştirme ve İletişim Araçları.....	64

İKİNCİ BÖLÜM

VAKA ANALİZİ KAPSAMINDA GEZİ PARKI TOPLUMSAL HAREKETİNİN TAHLİLİ

2.1. Gezi Parkı Toplumsal Hareketi	67
2.2. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Sınıflandırılması.....	68
2.3. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Türü.....	69
2.4. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Oluşmasına Neden Olan Etkenler	70
2.4.1. Engelleyici ve Kısıtlayıcı Yapısal Öğeler	70
2.4.2. Siyasal Yapılar	72
2.4.3. Gezi Parkı Toplumsal Hareketi ve İktidar Türleri	73
2.5. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Meşruluk Zemini ve Siyasal İktidar Merkezli Mercekten Görünümü	74
2.5.1. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Meşruluk Zemini	74
2.5.2. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Siyasal İktidar Merceğinden Görünümü	76
2.6. Gezi Parkı Toplumsal Hareketi ve Güvenlik Kaygıları	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEZİ PARKI TOPLUMSAL HAREKETİNİN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

3.1. Verilerin Toplanması ve Analizi	78
3.1.1. Yöntem.....	78
3.1.1.1. Eleştirel Söylem Analizinde Temel Aşamalar	81
3.1.1.2. Eleştirel Söylem Analizinde Tercih Edilen Yapılar	81
3.1.1.3. Söylem Analizinde Kilit Aşamalar ve Bulgular	83
3.1.1.4. Elde Edilen Temel Bulgular	84
3.1.1.5. Güvenlikleştirmenin Temel Öğeleri	85
3.1.2. Söylem Metni (Ankara/Sincan Miting Toplantısında Hitap Edilen Konuşma Metni)	85
3.1.2.1. Bölümlenmiş Söylem Textleri ve Eleştirel Söylem Analizi Yöntemine Göre Söylem Metninin Tahlili ile Elde Edilen Bulgular ve Yorum	85
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	98
KAYNAKÇA.....	102

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Yöntem Eleştirel Söylem Analizi	78
Tablo 3.2. Güvenlikleştirme'nin Temel Aşamaları	78
Tablo 3.3. Güvenlikleştirme'nin Temel Öğeleri	78
Tablo 3.4. Söylem Analizinde Kilit Aşamalar ve Bulgular	83
Tablo 3.5. Elde Edilen Temel Bulgular	84
Tablo 3.6. Güvenlikleştirme'nin Temel Öğeleri	85

KISALTMALAR

AHİM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BTP	: Bağımsız Türkiye Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
EMEP	: Emek Partisi
HEPAR	: Hak ve Eşitlik Partisi
HKP	: Halkın Kurtuluş Partisi
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İP	: İşçi Partisi
LDP	: Liberal Demokrat Parti
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
SDP	: Sosyalist Demokrasi Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TTB	: Türk Tabipler Birliği
vd.	: ve diğerleri
YY.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Toplumsal hareketler, ilk dönem kitle hareketleri olmanın ötesinde günümüz dünyasında farklı amaç ve oluşumlar ile tezahür ettiği görülmektedir. İlk dönem toplumsal hareketler genel olarak bir ulusun oluşturduğu siyasal ve sosyal organizasyonlar içerisinde lokal olarak cereyan etmekte olduğu bilinmektedir. Söz konusu dönem referans alındığında meydana gelen kitle hareketlerinin isyan tasniflendirilmesi ile değerlendirilen toplumsal başkaldırı biçimi olarak açığa çıktığı değerlendirilmektedir. İsyan temalı olan kitle hareketleri genel olarak toplumsal yapı içerisinde belli bir güç ilişkilerini devşiren, sosyal ve ekonomik tabana sahip olan kimselerin, dönemin koşullarına göre teşekkül etmiş egemen siyasal yapıya karşı girişilen mücadele eksenli olarak, temel motivasyon kaynağını mevcut pozisyonlarını güçlendirmek ve ayrıcalıklar elde etmek olmaktadır. Bu daha çok Türk tarihinde Osmanlı İmparatorluğunun bazı dönemlerinde görüldüğü bilinmektedir. Ardılı zaman dilimlerin gerçekleşen bilgi ve endüstri devrimleri toplumsal hareketlerin başkalaşım geçirmesine neden olmuştur. Bilginin sosyal yaşamda yön gösterici olma vasfı ve sermayenin neden olduğu sosyal sınıflar, kitlesel hareketlerin idea/fikir eksenli olarak meydana gelmesine imkan tanımış ve toplumsal yapı içerisinde yer edinen bireylerin ve toplumsal paydaşların ortak bir kanı etrafında kümelenmesine neden olarak, kitleleri bu doğrultuda harekete geçirmeye başlamıştır (Çalışkan, 2019:7).

Saint Simon tarafından literatüre kazandırılan toplumsal hareket kavramı ilk olarak, 18. yüzyıl Fransa'sında görülen ve sonrasında çeşitli uluslar da meydana gelen grev hareketlerini tanımlamak için kullanılmıştır (Yanık ve Öztürk, 2014:47). Bilginin üretimi, birikimi ve işleyişinin ortaya çıkardığı bilgi felsefesinin görünürlüğü, aydınlanma düşünürlerinin rehberi olarak Fransız ihtilalinin meydana gelmesine uygun ortamın hazırlanmasına imkân tanımıştır. Fransa'da cumhuriyet denemelerinde kitlesel hareketler başat ve dominant olmamakla birlikte, düzenin değişmesinde isyan veya başkaldırı mottosu ile dahil olmuştur. Bu süreç, kitlesel hareketlerin temel nüvesinin değişikliğe uğramasını gösterirken, aynı zamanda toplumsal hareketlerin kronolojik serüveninde ilk dönem kapılarını kapatmıştır. Geniş bir anlatım ile kitle hareketlerinin de rol oynadığı Fransız ihtilalinde, ilk kez toplumsal hareketler siyasal rejimin ve sosyal

yapının doğrudan değişmesinde veya dönüşmesine etkileyici nitelikte bulunan kitlesel hareketliliğe büründüğü açık bir gerçek olmaktadır (Mühürdaroğlu, 2019:21). Öte yandan, milletlerin kaderlerini tayin edici özellikleri bulunan birçok sosyal hareketin süreç içerisinde meydana geldiği görülmektedir. 1905 Rus devrimi, halk iradesi ile cereyan eden sosyal hadise olarak başat örneklerden olmaktadır. Diğer yandan, Fransız ihtilali ile açılan ikinci evreyle birlikte kitlesel hareketler evrensel değerler ve ulusal değerleri referans alarak motivasyon kaynağını oluşturduğu bilinmektedir.

Sosyal hareketlerin, teknolojik devimin ile birlikte enformasyon araçları ile iç içe geçmesi toplumsal hareketleri oluş, içerik ve motivasyon kaynakları bakımından tekraren değişikliğe uğratmıştır. 21. Yüzyılın ilk 10 yılı ile birlikte kitle iletişim araçlarındaki çeşitlilik, erişilebilirlik ve değişiklikler bireyleri ve toplumları zaman, mekan ve fiziki sınırlar gibi engellerden arındırmıştır. Söz konusu engellerin aşılması ve enformasyon akışında hızlilik ve verimliliğin artması sosyal organizasyonlar arasında etkileşimi artırırken, yeni sosyal organizasyonların oluşmasına veya türemesine mahal vermiştir. (Coşkun, 2019:94) Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, bireyler ve toplumlar arasında yakınsamayı doğururken, toplumsal ve kültürel değerlerin yeni tezahürlerinin görünürlüğünü artırmaya imkan tanımıştır. Evrensel değerlerin inşasına önem verilirken, klasik anlamda mücadeleler arka planda bırakılmıştır. Mücadele alanı daha çok bireylerin ve toplumların nezdinde evrensel barışın inşası ve sürdürülebilirliği, eşit sermaye, ortak gelecek, insan hakları, hukukun üstünlüğü, kişi hak ve hürriyetleri, ekoloji, kadın, cinsiyet, ve inanç gruplarının refahı ve muhafazasına yönelik olmaktadır. Bireylerin ve kitlelerin motivasyon kaynaklarında görülen evrensel değerlerin çokluğu, kitle hareketlerinin geleneksel anlamda temel nüvesini oluşturan sınıf mücadelesi, etnosentirik yaklaşımlar ve proleter düşüncenin toplumsal yaşamda seyrek görünürlüğüne neden olmuş, fakat tamamen yok olma sürecine götürememiştir (Acar ve Uslu, 2016:242-245). Zira Arap Baharı gibi ulusal anlamda cereyan eden çeşitli kitle hareketlerinin vuku bulduğu açık bir gerçek olmaktadır. Ancak Arap Baharı her ne kadar etnik merkezli olarak ortaya çıksa da, evrensel değerleri referans alan kitle hareketi olarak tanımlanmıştır. Öz olarak kitle hareketlerindeki motivasyon kaynağının çeşitlenmesi, geleneksel olanın sahne ardına itilmesine neden olmuştur.

Diğer yandan evrensel değerlerin egemen olarak kabul gördüğü günümüz dünyasında bu değerleri motivasyon kaynağı alan kitle hareketleri, meydana geldiği

siyasal ve sosyal yapıyı uluslararası arenada rutinlerinden ve kimliklerinden arındırılmasına neden olarak ontolojik bir tehlikeye sürüklerken; ulusal olarak ise siyasal ve sosyal yapının değişmesine, dönüşmesine ve fiziki olarak varoluşsal krizlere sürüklenmesine neden olduğu görülmektedir. Bu referans anlatısından hareketle, toplumsal hareketler meşru sınırları dışına çıktığında ulusal güvenliği tehdit edebilecek geniş çaplı kitlesel eylemlilikler olması durumunda yıkıcı etkilerinin olması muhtemel görülmektedir. Ayrıca kitlesel eylemlerin gidişatı ve katılımsal büyüklüğü aniden gelişen etkenlere bağlı olarak değişkenlik göstermesi ve toplumsal hareketlerin öngörülmesi zor bir sosyal tepki biçimi olduğundan güvenlik aktörlerinin efektif ve aksiyoner tavır almaları da zorlaşmaktadır. Bununla birlikte toplumsal hareketlerin eylemsel yönü ve ona katılım sağlayan kitlenin kontrollünün sağlanılamaması durumunda, kamu düzeni ve ulusal güvenlik şeması içerisinde bulunan devlet aygıtlarının yıkıcı etkilere maruz kalması olasıdır.

Bu olasılık dahilinde çalışmanın amacı da siyasal ve sosyal yapının, güvenliğine yıkıcı etkilerinin oluşması muhtemel kitle hareketleri karşısında sergilenecek güvenlikleştirme izlek ve stratejilerinin güvenlik aktörleri tarafından hangi temele dayalı olarak oluşturulduğunu, daha önceden toplumsal yaşamda meydana gelen örnek vaka üzerinden tahlil etmeye çalışmaktır. Yapılan tahlil ile kitle hareketlerinin olası kaotik veya yıkıcı etkilerinin oluşmasına mahal veren durumu karşısında hangi politikalar ile mücadele edildiğini siyaset bilimi çerçevesinde incelemektir. Çalışmaya önem atfeden husus ise geçmiş dönemde meydana gelen kitle hareketi üzerinden tahlil yaparak literatüre bulguya dayalı güvenlikleştirme pratiğinin izlencesini, retoriğini ve politikasının nasıl gerçekleştiğini, ne olduğu ve neye dayandığına ilişkin sınırları açık ve belirgin olan bilgiler sunma çabası içerinde olmasıdır.

Çalışmanın örnekleme Gezi Parkı toplumsal hareketi, kapsamını ise güvenlikleştirme ve toplumsal hareket konuları olmaktadır. Ayrıca eleştirel söylem analizi, güvenlik aktörünün tek metinden oluşan söylemi ile sınırlı tutulmuştur. Yöntem olarak bu çalışmada betimleyici araştırma deseni tercih edilerek, verilerin elde edilmesi için söylem analizinden faydalanılmıştır. Söylem analizinin teorik temellerinden olan Teun Van Dijk tarafından oluşturulan eleştirel söylem analizinden yararlanılarak, bu yaklaşım doğrultusunda veriler çözümlenmeye çalışılmıştır. Tercih edilen analiz yaklaşımına göre eleştirel söylem analizi anlamın gizini açığa çıkararak, anlamlar

üzerindeki örtüyü kaldırmaktadır. Diğer yandan yorumsama tercih edilerek herkesçe kabul edilen söylemdeki, kast edilen örtük ifadeler ortaya çıkarılarak söylem berraklaştırılmaya çalışılmıştır (Sözen, akt., Çelik ve Ekşi, 2008:104).

Yapılan bu çalışmada öne sürülen temel iddia, elit güvenlik aktörünün toplumsal hareketlere ilişkin oluşturduğu ve dolaşıma sürdüğü söylemlerinin meydana gelen kitle hareketlerini güvenlik meselesi olarak gösterebilir, olmaktadır.

Birinci bölüm, çalışmanın temel tartışma konusunun dayandırıldığı temel düzlem olmakta ve vaka analizi kapsamında incelenmesi gereken örnek olayın anlanması veya anlamlandırılması için gereken betimleyici ve tartışmacı anlatım zeminini oluşturmaktadır. Toplumsal hareketlerin kavramsal boyutunun açıklayıcı yönleri üzerinde dururken; bir toplumsal hareketin ne olduğu ve neye tekabül ettiği yönünde açıklamalarda bulunarak, tanımlayıcı bir çerçeve çizerek, toplumsal hareket betimlemesini bir biçime oturtmaktadır. Ayrıca genel tanımlayıcı içeriklerin dışında toplumsal hareketleri oluş bazında etkileyen nedenlerin neler olduğu, bu nedenlerin içeriğinin öz ve yalın bir kapsamlı anlatım ile açıklayıcı alt başlıklar ile destelenmektedir. Öte yandan toplumsal hareketlerin analizi kapsamında değerlendirecek olan örnek vakanın sınıflandırması için bir başlık açılarak toplumsal hareket sınıflandırılmasının hatları çizilmiştir. Toplumsal hareketler sıradan kitlesel eylemler olarak görülmediğinden, her toplumsal hareketin türü bulunmaktadır. Toplumsal hareketler muhtevasına ve motivasyon kaynağı olan temel nedene dayalı olarak türlendirilmektedir. Bu açıdan ilgili başlık altında örnek olay incelenmesinin dayandırılması gereken betimleyici açıklamalar doğrultusunda toplumsal hareket türlerine değinilip genel bir görünüm oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında toplumsal hareket ve güvenlik ilişkisi irdelenerek vaka analizine ilişkin güvenlik perspektifinden bakılabilmesi için temel bir anlatı zemini oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel çekirdeğini oluşturan güvenlikleştirmenin toplumsal harekete giydirdiği kılıfın temel noktalarına değinilerek, bu başlıklar altında örnek olayın, dayandırılması istenilen temel çerçevenin düşünsel boyutlarının anlaşılması temel gaye olarak hedeflenmiştir. Son olarak bölüm, toplumsal hareketleri oluşturan toplumsal davranışın temel kodlarına ve bu kodların içeriğine detaylı bir mercek tutarak, toplumsal hareketleri bilimsel bir zemin doğrultusunda açıklamaya odaklanmış ve bu bölüm literatür taraması üzerinden tartışılırken, değerlendirmeler yapılarak literatüre ek anlatımda bulunulmuştur. İkinci

bölümde ise gezi parkı toplumsal hareketinin vaka analizi kapsamında tahlili gerçekleştirilmeye çalışılarak, örnek vakanın anlamlandırılması gayreti içerisinde bulunulmuştur. Üçüncü bölümde ise güvenlik aktörünün söylemlerini içeren metnin tahlili söylem analizi yöntemi ile incelenmeye çalışılarak, vakaya ilişkin bulgu elde etme yoluna gidilmiştir. Sonuç kısmında ise ulaşılan neticenin genel değerlendirilmesi yapıp nihai bulguyla sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL HAREKETLER VE GÜVENLİKLEŞTİRME

1.1. Kuramsal, Kavramsal Çerçeve ve Literatür

1.1.1. Kuramsal Çerçeve

Güvenlik çalışmalarında öncü kabul edilen ekollerden biri olarak Kopenhag Okulu ve araştırmacıları literatüre egemen olan güvenlik yaklaşımlarını kazandırmışlardır. Özellikle Doğu Bloğunun yıkılmasıyla yakından ilişkili olarak güvenliğin teorik ve pratik tahlillerinin yeniden ele alınmaya başlanması, güvenlik temalı bilimsel çalışmalarda Kopenhag Okulu ve araştırmacılarını alışılmış ve geleneksel tanımlamaların ötesinde yeni bakış açılarını siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplinine yönelttiği bir gerçek olmaktadır. Kopenhag okulunun geleneksel olanın dışına çıkarak yeni teorik çerçeveleri çizmeye başlaması, güvenlik çalışmalarının ve alanının genişlemesine neden olmuştur. Kopenhag Okulu araştırmacılarının çeşitli teorik disiplinlerden gelmelerine rağmen, literatüre sundukları güvenlik çalışmalarında uzlaşma üzerinde durdukları görülmektedir. Özellikle de Kopenhag ekolünün realist güvenlik yaklaşımının üzerinden sergilediği eleştirel duruşu, güvenliğe ilişkin teorik çalışmalar ile yeni bir güvenlik anlayışının geliştirilmesine imkan tanıdığı bilinmektedir. Kopenhag Okulunun, ekol olarak ortaya çıkmasında güçlü isimler bulunmaktadır. Ekolünün oluşmasında öncü isimlerden olan Weaver, (2004:8) Kopenhag okulunun güvenlik yaklaşımına ilişkin duruşun ve görüşün kökenlerini 1970' li yıllar ile başlayan dönem ve sonrası süreçte güvenliğe ve siyaset bilimine ilişkin ortaya atılan çalışmalara yönelik eleştirel tartışmalara dayandığını söylemektedir. Kurumsallaşmasının ise yine okul bünyesinde oluşturulan Barış ve Çatışma merkeziyle başladığını söylemektedir. Bir ekol olarak kurumsallaşma sürecini başlatan araştırma merkezi çalışmalarında ana gaye olarak kıta Avrupa'sının güvenliğini konu edinmiştir. Berlin duvarının yıkılmasıyla başlayan ve demir perde ülkelerinin dağılmasıyla devam eden süreçte yaşanan önemli değişikliklerin, kıta Avrupa'sında meydana gelen savaşların irdelenmesi, Neorealistlerin egemen olduğu güvenlik anlayışının sorgulanması gerekliliğini ortaya çıkararak geleneksel güvenlik anlayışının sorgulanmasına dair ortamın oluşmasına imkan

oluşturduğu bilinmektedir. Bunun sonuncudan artan eleştiriler güvenlik kavramının sektörlere bölünmesine neden olmuştur. Aynı zamanda artan eleştiriler okulun kurumsallaşmasının başladığı dönem ile örtüşmektedir. Waever söz konusu dönem içerisinde güvenlik çalışmalarına ilişkin yöneltilen eleştirileri görüp, okulun görüşünü ve kurumsallaşmasına ilişkin tasvir edici şu sözleri söylemiştir: Okul güvenlik çalışmalarında ana gaye ve nokta olarak klasik ve güce dayalı, devlet merkezli güvenlik anlayışının ötesinde, devlet dışı aktörleri içene alan güvenlik anlayışı ile geleneksel güvenlik çerçevesinin dışına çıkmaması görüşünü savunan güvenlik çalışmalarına ve yaklaşımlarına tamamlayıcı ve alternatif olmaktadır (Weaver vd., 1998:8). Aynı zamanda Kopenhag Okulunun çalışmalarının temel nüvesini oluşturan güvenliğin eleştirel ele alınmasıyla birlikte daha çok askeri olmayan konular üzerine odaklanmaktadır. Yani okulun güvenliğe ilişkin yaklaşımının temel düzlemini alışılmışın ötesinde, askeri boyut ve ilişkiler dışında, askeri olmayan tehdit meseleleri ve devlet merkezli güvenlik anlayışının sorgulanması oluşturmaktadır. Okulun temel güvenlik anlayışı geniş güvenlik yelpazesi oluşturan toplumsal gruplar, bireyler ve devletler gibi alanlara odaklanırken, güvenlik çalışmalarında ana akım güvenlik yaklaşımının dikkate almadığı veya geri planda bıraktığı yeni referans nesnelerini içermektedir. (Huysmans, 1998: 480) Güvenlik çalışmalarına ilişkin farklı bir bakış açısı sunan Kopenhag Okulu toplumun veya toplumların güvenliklerinin maruz kaldıkları sektörlere odaklanmaktadır. Bu odaklanma ile araştırmacılar çeşitli sektörleri güvenlikleştirme kuramına uyarlamıştır. Kopenhag Okulu kısımları; askeri güvenlik, siyasal güvenlik, ekonomik güvenlik, toplumsal güvenlik ve çevresel güvenlik olarak bölümlemiştir. Okulun bu uyarlaması, güvenliği kısımlara ayırarak inceleme yoluyla ele alması, önemli katkıları güvenlik literatürüne girmesine neden olmuştur. Bu katkı ise kısımlar arasındaki ilişkilerin genel görünümünü belirtmek, çerçevesini çizmek ve belirli bir tanımsal çerçeveye yerleştirmek ile bölümler arasındaki etkileşimleri gözler önüne serme çabası olmaktadır. Öte yandan bu ayrımlar ile askeri güvenlik kısmı ile güç ilintili ilişkileri, siyasal bölüm ile iktidar ilintili ilişkileri, ekonomik kısım ile ticaret ile ilintili ilişkileri, toplumsal bölüm ile toplum ile ilintili ilişkileri, çevresel kısım ile insan ve tabiat ile ilintili ilişkileri içermektedir (Buzan vd., 1998:7). Öte yandan Kopenhag Okulunun çalışmalarının toplamı olarak ve güvenlik yaklaşımının özünü teşkil eden esas ise güvenlikleştirme kuramı olduğu bilinmektedir. Söz konusu bu kuram Kopenhag ekolü tarafından literatüre kazandırılan diğer bütün

Çalışmaların açıklanmasında da önemli bir rol oynadığı gözlemlemektedir. Ayrıca sosyal konstrüksiyonizm ve siyaset teorisi yaklaşımlarını merkeze alan ve söz eylem yaklaşımları dolayımıyla bina edilen güvenikleştirme kuramı, ağdaş güvenlik literatüründe ve çalışmalarında başat olarak kullanılırken; aynı zamanda geniş bir yelpazede yer edinen sorunların, olayların veya durumlara ilişkin açıklayış getirilmekte egemen güvenlik kuramı olarak kullandığı bilinmektedir. (Miş, 2011:347 – 348)

Güvenlik kavramına ilişkin üzerinde durulan hususlardan en göze çarpanı kimin veya neyin güvenliğinin tesis edilmesi, güvenliği tesis edecek olan kim veya ne olacağı, neye veya kime karşı sağlanılması olmaktadır. Bu noktadan hareket ile aktör, tehdit, politika ekseninde süren tartışmalar sonrası süreç, inşa edilme durumu üzerinden tartışılmaya başlanmıştır. Diğer yandan güvenlik kavramına ilişkin ortaya çıkan tartışmalar ötesinde güvenikleştirme kuramı güvenliğin hangi biçimde ele alınacağına dair kavramsal ve kuramsal olarak farklı perspektifler çizmiştir. Güvenikleştirme kuramı 1980’li yıllar ve sonrasında güvenlik çalışmalarına kazandırılarak, Kopenhag okulunun güvenlik çalışmalarına ilişkin eleştirilerinin bir ürünü olmaktadır. Bu rn devleti asıl güvenlik aktörü olarak betimleyen, devletlerin kuvvet kullanımları ile tehdit altında bırakıldığına atıfta bulunan, kuvvet dolayımıyla ortaya çıkan tehditlerin dengelenmesini politika olarak gören güvenlik yaklaşımlarına karşı doğmuştur (Akgl ve Açıkmeşe, 2011: 46). Okul güvenlik çalışmalarında genişlemeci ve derinleştirmeci tarafta yer alarak, geleneksel çalışmaların karşısında durmaktadır. Bu ekol, güvenlik meselelerinin söz konusu eylemler yoluyla tehdit oluşturduklarını savunan inşacı yaklaşımı benimsediği bilinmektedir. Bu açıdan bir sürece tabi olan güvenikleştirme eyleminde okul aynı zamanda süreçlerle de ilgilenmektedir. Güvenikleştirme teorisinde güvenlik, nesnel koşullar altında tehdit oluşturana ilişkin olarak ele alınmaktan ziyade, öznel ve özel süreçler ile ele alınmaktadır (Williams, 2003:513). Ayrıca güvenikleştirme teorisi meydana gelen herhangi bir sorunun güvenlik tehdidi olarak gösterilmesini, güvenlik aktörleri tarafından söylem yoluyla betimleme koşuluna bağlamaktadır. Bu koşul esasında güvenlik tehdidinin belirli aşamaların sonucu olarak görülmesine mahal vermektedir. Belirli aşamaların sonucu olan güvenlik tehdidi ise sosyal ve politik olarak inşa edilmektedir. Bu inşa etme sürecinde söz eylemlerde bulunan güvenlik aktörü en önemli aktör olarak süreçte yerini almaktadır (Waever, 1995:46-86). Güvenlik aktörü gvenikleştiren olarak, var olan bir sorunu veya konuyu, belirli bir ögeye yönelik

varoluşsal tehdit oluşturduğunu dillendirmektedir. Bu, sınırları ve çerçevesi çizilen tehdit öznesine ilişkin ortaya konan politikaları meşrulaştırmakta ve güvenlik aktörünü mücadele eden olarak göstermektedir (Doğan, 2019:173).

Güvenlikleştirme teorisi genel çerçevesi itibariyle belirli bir kamusal soruna veya sorunlara ilişkin söz konusu tehditler ile mücadele için gerekli olan olağan üstü önlemlerin kullanımlarına gerekçeler oluşturmakta kullanıldığı bilinmektedir. Bu teori doğrultusunda güvenlikleştirme, güvenliğin tesis edilmesi veya uygulanması için güç kullanımının meşrulaştırmasında önemli bir role sahip olmakta ve bu teori nedeniyle oluşturulan pratikler varoluşsal tehdit ile mücadele etmek ve özel önlemler dizisini hayata geçirmek için güvenlik aktörlerine ve devlete alan açmaktadır (Buzan vd.,1998:22). Bilindiği üzere, sosyal ve siyasal yapı içerisinde meydana gelen bir gelişmenin güvenlik meselesi olarak ele alınması sadece devlet ve elit güvenlik aktörlerine tahsis edilmiştir. Güvenlik aktörlerinin belirli konuları veya sorunları deklare edici ayrıcalığa sahip olmaları, güvenliği söz eylem ile ilişkilendirilmesine neden olmaktadır. Söz eylem olarak güvenliğin kendisi gerçek bir durumu işaret edebildiği gibi gerçek bir duruma da dikkat çekmemektedir. Çünkü bazı durumlarda telaffuz yoluyla güvenlik tehditlerine varlık kazandırıldığı da bilinmektedir. Öz olarak güvenlik aktörleri güvenliğe ilişkin tehdit oluşturabilecek olanları dile getirmesi, güvenliğe yönelik tehdit oluşturan durumu veya kimseleri durdurmak için gerekli olanı kullanma ve talep etme hakkını oluşturmaktadır (Waever, 1995: 54). Başka bir ifade ile güvenlikleştirme kuramı varlığı belirgin bir siyasi toplulukta bir şeyin veya konunun değerli olarak görülmesi nedeniyle referans öznesinin varlığına ilişkin tehdit edici özellikleri olan ve tehditkar olarak kabul gören biçimde vurgulanması veya kurgulanması nedeniyle, tehdit oluşturan karşı ivedi ve olağandışı tedbir silsilesinin alınması, onaylatılması ve meşrulaştırılmasına yönelik kurgulanmış söz edimler süreci olmaktadır.

Güvenlikleştirme süreci üç kolon üzerine bina edilmiştir. İlk olarak varlığına yönelmiş tehdit söz konusu olan referans nesnesi bulunmakta ve referans nesneleri çeşitlilik göstermektedir. İkincil olarak güvenlikleştirici aktörler bulunmaktadır. Bunlar elit kimseler olarak siyasiler, devlet görevlileri, sivil toplum önderleri gibi kimseler olması mümkün olmaktadır. Güvenlikleştirici aktörler, Güvenlikleştirilen konuya yönelik güvenlik söylemlerini oluşturur ve bu söylemini kitlelere kabul ettirerek meşruiyet sağlar (Açıkmeşe ve Akgül 2011:62). Üçüncüsü ise işlevsel aktörler olmaktadır. Diğer yandan,

güvenlik aktörünün söylemlerini ilettiği hedef kitlenin ikna edilmesi durumunda süreç başarılı olmuş kabul edilirken, alıcı kitlenin ikna edilmemesi durumunda süreç güvenlikleştirme atağından ibaret kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalması muhtemel olmaktadır (Buzan vd., 1998: 25). Güvenlikleştirme kuramına göre devleti temsil etme özelliğine sahip kimse meydana gelen gelişme üzerinden güvenlik anlamlı konuşmaları telaffuz ederek, söz konusu gelişmeyi bertaraf etmek veya ortadan kaldırmak için ihtiyaç duyulanları kullanma hakkını talep etmeye çalışmaktadır. Güvenlikleştirme teorisine göre konular siyasallaşmamış, siyasallaşmış ve güvenlikleştirilmiş şeklinde tasnif edilmektedir (Buzan vd., 1998:23). Güvenlikleştirme eylemi dolayısıyla bir konu tehdit olarak gösterilerek, hali hazırda kamusal alanda belirgin olan diğer konulardan daha fazla öncelik kazanarak önem atfedilmektedir. Bu sorunun bertaraf edilmesi üzerinde sıkı bir propaganda yapılarak, diğer sorunların bu meseleye bağlı olduğu vurgulanır ve bütün sorunların ortadan kaldırılması ancak öncelikli kılınan tehdidin ortadan kaldırılması için uygulanacak tedbir ve politikalardan geçtiğine kitleler inandırılmaya çalışılmaktadır. Bu yöntem ile güvenlik aktörü kitlelerden olağan üstü politika ve araçlar kullanma onayı alarak güvenlik politikalarını meşru bir zemine dayandırmaktadır (Baysal ve Lüleci 2011:76). Güvenlikleştirme eyleminde güvenlikleştirme sürecinin başarıya ulaşması sadece siyasal ve sosyal yapıların inşa ettiği olağan kuralların alaşağı edilmesi veya ortadan kaldırılmasına dayanmamakta ve olağan üstü önlem politikalarının hayata geçirilmeyi meşru kılan güvenlik tehditlerinin varlığıyla oluşmamaktadır. Güvenlikleştirme sürecinin başarıya ulaşması için üç temel husus bulunmaktadır: Mevcut tehdit, ivedi tedbir ve kuralların yıkılmasının muhtemel etkilerinin anlatılmasıdır. Başarılı bir güvenlikleştirme bu üç hususun sağlanması ve alıcı kitlenin dillendirilen tehdidin güvenlik sorunu olarak kabul etmesinden geçmektedir (Buzan vd., 1998: 25-26). Öz olarak Güvenlikleştirme süreci Kopenhag okuluna göre süjeler arasında gerçekleşerek karşılıklı etkileşimlere bağlı olmakta ve güvenlikleştirme özne, nesne ve süreç ilişkisini barındıran söyleme dayalı ve siyasal süreçlerden oluşmakta ve öznelararası iletişim ile gerçekleşmektedir.

1.1.2. Toplumsal Hareketler Kavramı

Toplumsal hareket kavramının neye tekabül ettiği ve bu kavramı tanımlayan anlatının ne olduğu bu başlık altında anlatılmaktadır. Toplumsal hareketin algılandığı

zihinsel süzgeçler dışında, konuya ve kavrama ilişkin somut bir betimleyici anlatım doğrultusunda toplumsal hareket olgusunun anlamsal düzeyinin şekillenmesi bu başlık aracılığıyla amaçlanmıştır. Ayrıca bu başlık ile örnek vakaya ilişkin anlamsal bir form çizilmesi hedeflenmiştir.

Toplumsal hareketler çeşitli tanımlamalar ile farklı bilim dallarının ilgi alanına girmektedir. Toplumsal hareketler mikro düzeyde bireylerin ve toplulukların incelenmesiyle tanımlanırken, makro düzeyde ise geniş yelpazeli örgütsel formasyonların devrim veya ihtilal arzusu ile bir araya gelerek oluşturdukları kitlesel eylemlilik bazında incelenmektedir. Her iki incelenme düzeyinde elde edilmek istenen asıl gaye toplumsal hareketin neden ve sonuçlarına dair kapsamlı verileri elde etmektir. Toplumsal hareket örgütlenmeleri, birey ve örgüt profilleri baz alınarak bir çerçeveye oturtulabilir. Sosyolojik bütün çıkarımlardan öte yapılan toplumsal hareket incelenmeleri siyaset biliminde genel olarak siyaseti ilgilendirecek ve onu hangi ölçüde etki altına aldığı üzerinde durmaktadır. Toplumsal hareket oluşumları siyaset bilimi kapsamında, diğer bilim dalları ile de ilişkiler kurarak bir bilimsel zeminde toplumsal hareket incelenmesi yapması tabii olmaktadır.

Toplumsal hareketler oluşumu baz alınarak yapılan bütün çıkarımlarında farklı ölçütlere ve nedenlere dayanan kitlesel eylemler olarak karşımıza çıkması olasıdır. Her toplumsal hareket aynı güç ve büyüklükte olmaması muhtemeldir. Toplumsal yaşamda meydana gelecek olan bazı toplumsal hareketler, küçük ölçekli dar bir zümre ve ona aidiyet hissi ile bağlı bulunan bireyler tarafından açığa çıkarılan sosyal örgütlenmeler olması söz konusudur. Buna karşın, toplumsal düzende meydana gelebilecek kitlesel eylemlilikler çok katmanlı hiyerarşik yapılar düzenine sahip olması muhtemeldir. Bu tür toplumsal hareketler bir çatı örgüt etrafında, genellikle aynı amaca ulaşmak için bir araya gelen farklı örgütsel formasyonların iş birliğinden kaynaklanması söz konusu olabilmektedir. Bu tür toplumsal hareketler, daha büyük yapılar olarak ele alınarak incelenmektedir. Bu kitlesel eylemler genellikle girift ilişkiler düzenine sahip olarak, türdeş olmayan farklı unsurların yöneltilmiş eylemleriyle aynı hedefe odaklanmaktadır. Bu toplumsal hareketler genellikle sosyolojik çıkarımlardan, araştırmacılara zayıf çıkarımlarda bulunmaya sevk ederek sorunun kökeninde yatan nedenlerin anlaşılmasını zor kılmaktadır. Siyaset biliminin, toplumsal yaşamda siyasal olanın hangi düzeyde toplumsal hareketi etkilediği ve siyasal olanın toplumsal hareketi açığa çıkarmada,

sorunların tespiti bakımından ve karşı mücadele argümanlarının incelenmesinde önemli olma gibi yönleri söz konusudur . Makro düzeyde ele alınan karmaşık yapıli toplumsal hareketin, sınırları aşan bir güce sahip olması muhtemeldir. Toplumsal hareketin çok farklı unsurlara sahip olması, evrensel nedenleri temel alarak açığa çıkması, yukarıdaki satırlarda bahsi geçen toplumsal hareketi Ulusüstü bir düzeye eriştirerek mekandan ve zamandan bağımsız olarak, aynı anda farklı noktalarda bir amaç doğrultusunda meydana gelmesi olasıdır. Bu noktada toplumsal hareketler kimliklerden, birey ve grup profillerinden bağımsız olarak, farklı coğrafyalardaki kimi insan organizasyonlarını evrensel bir neden etrafında harekete geçirerek, uluslarüstü bir kitlesel eylemliliği açığa çıkarması söz konusu olmaktadır. Öte yandan bu çok karmaşık ilişkiler ağına sahip toplumsal hareketler, birey profili veya toplumsal profilinin incelenmesi zor olmaktadır (Atilla ve Ün, 2018:801 – 803). Belirli bir toprak parçası üzerindeki millete özgü toplumsal hareketin gerçekleşmesi durumunda ise o ulusu ilgilendiren ekonomik, siyasal ve sosyal nedenler ön plana çıkması muhtemel olmaktadır. Bu nedenlerden kaynaklanan toplumsal hareketlerde kimi zaman geniş bir yelpazede yer edinen oluşumlar bulması olası olurken; genelde farklı amaçlar doğrultusunda ama aynı neden doğrultusunda bir araya gelerek kitlesel eylemleri açığa çıkarmaları söz konusu olabilmektedir. Ayrıca farklı amaçlar değişim, dönüşüm, erk dizinini ihtiva eden kamu aygıtlarının ele geçirilmesi, ihtilal ve devrim olması söz konusu olabilmektedir.

Toplumun bilinçli, muhakemeli, amaçlı ve anlamlı ortak eylemlerinin toplamını ifade eden kolektif eylemler bütünü, sosyal yaşamı düzenleyen maddi ve manevi bütün yapıları, erkler dizini ihtiva eden kamusal düzenin temel kurumlarını doğrudan etkileyerek, kimi zaman değiştirici, kimi zaman dönüştürücü rolü bulunan, kimi zaman ortadan kaldırıcı asıl kuvvet olmaktadır (Tar, 2015:180). Toplumsal hareketler belirli bir seçkin zümreye veya yönetici elitlerin yer aldığı üst sınıfa, iktidar gücünü elinde bulunduran ve yönetme kabiliyetine sahip kimselere karşı sergilenen kitlesel eylemlilik olmaktadır. Toplumsal hareketler yönetim mekanizmasına sahip iktidar denilen kavramı elinde bulunduran güç odaklarına, yaptırım ve yönetim aygıtı olarak kullanılan kurumsal yapılara, sosyal, ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel alanda genel anlamda söz sahibi olan kişi veya kurumlara karşı kitlesel davranış durumu olması söz konusudur.

Toplumsal hareketler kurumsal yapılar ve sosyal yaşamın işleyişinde söz sahipliğini elinde bulunduran, otoriteye ve güce hükmetme imkânına sahip gruplara karşı

bir araya gelen unsurların etkileşimi sağlamasıyla oluşturdukları dayanışma ile gerçekleştirdikleri kolektif eylemler bütünü ifade etmektedir. (Tarrow, akt., Demiroğlu, 2014:134). Toplumsal hareketler, bağımsız bireylerin ortak bir fikir etrafında birleşmesiyle oluşturdukları gruplar veya topluluklar aracılığıyla istek veya tepkilerini dile getirdikleri eylemlilik biçimi olabilmektedir. Toplumsal hareketler esasında bir fikir düzlemine dayanmaktadır. Bu fikir düzlemi toplumsal yaşamda bireylerin öznelliğinden beslenen ve sürekli yeni fikirler ile değişen, dönüşen ve yeni bilgilerin katılımıyla kümülatif bir hale dönüşen toplumsal kanıdan oluşmaktadır. Toplumsal kanı, belirli bir topluma ve kültüre özgü olan, evrensel olmayan, kendisinin koptuğu toplumu temsil etmektedir. Bu kopuş belirli bir bölgede cereyan edecek bir toplumsal eyleme kaynaklık edebilirken, aynı zamanda toplumun oluşturduğu ortak idealar kümesinin tamamını yansıtmaya özelliğini de taşımaktadır. Toplumsal hareketler bireylerin duygu ve davranışlarının kolektif bir yapıya bürünmesiyle meydana gelmektedir. Toplumsal hareketler esasında toplumun bir fikir üzerinde uzlaşısı sağladığı duygudaşlık olmaktadır. Bu doğrultuda ortak davranışların sergilenerek kitlesel eylemliliğin oluşturulması amaçlanmaktadır. Toplumsal hareketler, toplumun ürettiği sorunların ve konuların yansımasıdır. Gündelik toplumsal yaşamda bireylerin, grupların ve toplumun kendisinin ürettiği sorunlar ve konular toplumsal yaşamda durumların ve olayların oluşmasına neden olmaktadır. Oluşan toplumsal durumlar ve olaylar, toplumun kendisini yansıtan bir noktayı ifade etmektedir. Kimi zaman toplumsal sorunlar ve konular sosyolojik, ekonomik, siyasal alanlarda bir toplumsal harekete kaynaklık etmektedir. Zira bireyin ve toplumun neden olduğu olaylar ve durumlar, bireyin davranış biçiminin kaynaştığı toplumsal gruplar aracılığıyla sosyal yaşamda meydana gelmektedir. Bu anlamda bir toplumsal hareketin açığa çıkmasına neden olan ve varlığının temel dayanağı olan sosyal olay veya durumlar, birey ve toplum kaynaklı olan eylemlilik düzeni oluşturmaktadır. Oluşan eylemlilik biçimi ise bireylerin öznelliğinden kopan ve daha sonrasında kümeleşerek toplumsal yaşamda açığa çıkmaktadır. Bu açığa çıkma, toplumsal yaşama sirayet ederek bireyi ve toplumu doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu etkileme biçimi kolektif bir zeminde buluşan bireylerin olayları ve durumları oluştururken, aynı zamanda sosyal düzenin parçası olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü birey sosyal düzene işlerlik kazandıran, sosyal düzeni inşa eden ve onun devamlılığını sağlayan olarak, sosyal yaşamda meydana gelen olay ve durumların nedeni

olduğu gibi sosyal dñzenin ve yapıların varlığının da nedeni olmaktadır. Bu açıdan insan üretimi olan kurumsal yapılar ve sosyal dñzen, bireyin bütün davranışsal faaliyetlerinden etkilenmesi mümkün görñlmektedir.

Toplumsal hareketler en temelde asıl gaye olarak dayanışma ve ortak fikirleri paylaşan bireylerin bir araya gelmesiyle, haksızlıklar veya eşitsizliklerin kaynağı olarak görñdñkleri kurumlara ve kişilere yöneltiilmiş oldukları örgütlü eylemlerdir. Bu eylemler silsilesi enformel toplumsal ağlar olmaktadır (Alpancu, akt. Bayhan, 2014:26). Aynı zamanda toplumsal hareketler özü itibariyle toplumsal yaşamda cereyan eden toplumsal hadiselerden kaynaklanan kitlesel eylemlilik olmaktadır. Diğer yandan bu kitlesel eylemliliğı oluşturan insan faktörünün davranışlarını oluşturan kolektiflikte önemli olmaktadır. Bireyler bağımsız davranışlardan oluşan düşünceler ile bir kitlesel eylem oluşturmazlar, bunun yerine bireyler sosyal yaşamda ilintili olduğu kültürel, sosyal, siyasal, ekonomik örgütsel yapılarda, paydaşı oldukları ideolojik düzlem aracılığıyla fikişsel etkileşimlerde bulunurlar. Etkileşimselliğın açığa çıkması bireyi kolektifliğe iter. Çünkü bireylerin bir neden ile bağlantılı oldukları örgütsel formasyonların en temel özelliğı olan ideolojik ve davranışsal oйдаşıma yada uzlaşı etkileşimlerin açığa çıktığı soyut mekanlar olarak kolektifliğın doğal üretim alanı olmaktadır. Nihayetinde toplumsal hareket bireyin içsel ve duyuşsal dünyasının, ilintili olduğu toplumsal yapılara mensup bireyler ile etkileşime girerek davranışsallığın kümülatif olmasından geçmektedir. Daha geniş bir anlatım ile bireylerin toplumsal bir kümede buluşmaları sosyal doğanın temel yapısı olan etkileşimsellikten kaynaklanmaktadır. Bireyler bilinçli olarak bir kanı etrafında bir araya gelerek, etkileşimlerin açığa çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum, insanın içsel dünyasının davranışlarına sirayet etmesinden ötürü bireyleri etkileşimler aracılığıyla toplumsal ağlar kurmaya yöneltmektedir. Toplumsal ağlar, toplumsal davranışın oluşmasına neden olmaktadır. Başka bir anlatım ile bireyler kendi bilinçleri ve özneliğı doğrultusunda sosyal yaşamı şekillendiren, etkileşimler kuran güçlü varlıklar olmaktadır. Sosyal yaşamı şekillendiren birey, kendisini diğer bireyler ile bir araya getiren örgütsel formasyonlarda kümülatif insan yığınlarının oluşması için itici güç ve nedenler oluşturmaktadır. Oluşan itici güç ve nedenler temelinde bir araya gelen insanlar, sosyal yaşamda görünür toplumsal eylemliliğın yaşam bulmasına neden olur. (Sayımer, 2014:99)

Öte yandan bireyin güçlü ve muhakemeli varlığının neticesi olan davranışsal karakteri, sosyal yaşamda bireye kimlik biçmede ve kişi profilini anlamlandırmanın temeli olmaktadır. Bu açıdan davranışlar sosyal hareketlerin bireysel bazda anlaşılmasına imkân tanıyacaktır. Birey davranışlarını anlaşılmasının önemi, grup organizasyonları nedeniyle oluşan kitlesel eylemliliklerin güvenliğe tehdit oluşturan toplumsal eylemliliğe dönüşmesinin önüne geçilmesinde rol almasıdır. Çünkü kitlesel eyleme katılım yönünden birey zincirinin kırılması gerekli görülmektedir. Birey zincirinin kırılması sosyal eylemliliğe birey katılımını durdurarak, bireyleri halkalar misalinden eylemlilikten uzaklaştıracak ve kitlesel eylemliliğin sönümlenmesine elverişli bir ortamın oluşmasına mahal verecek ihtimalin oluşmasına zemin hazırlaması olasıdır. Birey katılım zincirinin kırılması demek, örgütsel yapının etkisizleştirilmesi demektir. Zira toplumsal davranıştan doğan sosyal hareketlilik, birey davranışının diğer birey davranışları ile bir araya gelerek oluşturdukları kitlesel davranıştan geçmektedir. Bir bakıma ortak bir davranış silsilesinde bulunan bireyler, sosyal eylemliliklerde organizasyon şeması içerisinde ana tetikleyici örgütsel bir aktörün varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bireyleri toplumsal bir davranış kümelenmesine bürendüren, örgütsel aktörün kitlesel eylemliliğe yön verici özelliği olan toplumsal davranış sağlama kabiliyeti olmaktadır. Bu özelliğin ortadan kalkması durumunda ise kitle ölçeğinde miktarsal azalma gerçekleşmesi ve toplumsal hareketin etkisiz sosyal hareketliliğe dönüşmesi muhtemel olmaktadır.

1.1.3. Toplumsal Hareketleri Oluşturan Toplumsal Davranışın Nüveleri

1.1.3.1. Kültür

Toplum, bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları ve etkileşimler sonucunda ortaya çıkardıkları insan topluluklarının bütünü olmaktadır. Toplum kendisini ihtiva eden bütün unsurlarının toplamı olarak sosyal yaşamı düzenlemektedir. Geniş bir ifade ile toplumun çekirdeği olan bireyler, anlamlı ve amaçlı etkileşimler doğrultusunda topluluklar oluştururlar. Oluşan insan toplulukları zaman içerisinde bütünleşerek toplumun açığa çıkmasına neden olurlar. Toplum, insan topluluklarının, normatif, hiyerarşik olarak oluşturdukları kümülatif oluşum olarak, aynı zamanda sosyal yaşamı şekillendiren örf ve adetlerin biçimlenmesinde de söz sahibidir. Bu doğrultuda toplum, toplumsal davranış biçimlendiren kültürel değerlerin ve genel kabul görmüş toplumsal yaşam biçimini, doğrudan kendi ekseninde oluşturmaktadır. Böylelikle toplumsal değerler üzerine bina

edilen ve genel kabul görmüş kurallar dizini olan kültür, toplumsal davranış kodlarının temel ögesi konumunda bulunmaktadır. Toplum ve kültür arasındaki ilişkisellik anlamında ortaya çıkan temel anlatı, süreklilik içerisinde toplumun kültürü oluşturduğu; toplum tarafından toplumsal düzende oluşturulan kültüründe, topluma yeniden bir form kazandırmada ve toplumsal davranış kalıplarında belirleyici olarak süreklilik içerisinde etkileşimsel bir düzeyde seyir ettiği olmaktadır. Bu etkileşimselliğin temel nedeni ise kültürün üretilen olmasıdır. Zira kültür bireylerin anlamlı ve kolektif eylem alanı olarak insan etkinlikleri ve üretiminin sonucu olmaktadır (Bauman, 1998:159). Öz olarak toplum bireylerin etkileşimleri ile ortaya çıkan yapı olarak kültürel üretimlerde bulunan sosyal yapıdır. Bu açıklamalardan görüleceği üzere, toplumsal davranışlarda ve bütün toplumsal etkinliklerde üretilmiş kültürel formlar toplumsal yaşamın temel dinamiklerinden biri olmaktadır.

Toplum ve kültür arasında ilişki düzenine tanımlayıcı açıklamışta bulunan Williams, toplumun kültürel faaliyetleri içerisinde belirginleşen yaşam formlarının toplumun kurucu ruhunu temsil ettiğini ifade eder. Ona göre kültür, toplumsal yaşamda sosyal etkinliklerin oluşturduğu normatif düzenin doğrudan veya dolaylı sonucu olmaktadır (Williams, akt., Oğuz, 2011:128). Kültür ve toplum arasındaki davranış sirkülasyonuna ilişkin farklı yaklaşımlarda bulunmaktadır. Söz konusu yaklaşımlara göre kültürel faaliyetler sosyal yaşamın kurallı düzeninin sıradan ürünü olmadığını, toplumsal yaşamın kurallı düzeninin tesis edilmesinde ve çekirdeğinde yer alan ana unsur olduğu belirtilmektedir. Bu yaklaşım merceğinden sosyal yaşamı sağlayan düzen zorunlu olarak kendi sistemli yapısı içerisinde yeniden üretilmekte, deneyimlenmekte ve öğrenilmektedir (Williams, akt., Oğuz, 2011:128). Sonuç olarak bireylerin anlamlı ve amaçlı eylemlerinin yapısal formu olan toplum, sosyal olaylar karşısında kendi davranış kalıplarını ortaya çıkaran kültürel düzleme göre toplumsal bir tutum sergilemesi söz konusu olmaktadır. Buna göre toplumsal hareketler, toplumun ürettiği ve kendi ürettiğinden etkilendiği kültürel biçimlere göre farklı özellikler taşımaktadır. Başka bir ifadeyle, toplumların davranışlarına etkide bulunan kültürün her topluma özgü olması, toplumsal hareketi de belirli bir topluma ait kılmaktadır. En nihayetinde toplumsal hareket, ilintili olduğu toplumun kültürel birikimleriyle biçimlenen kitlesel eylemlilik olmaktadır.

Öte yandan, bireylerin oluşturdıkları insan topluluklarının neticesi olan toplum, sosyal yaşamı anlama ve anlamlandırma yoluyla iletişimsel faaliyetlerde bulunarak, toplumun nüvesini oluşturan temel özelliklerin açığa çıkmasına neden olmaktadır. Toplamlar oluşturdıkları sosyal düzen ile kendini diğer toplumlardan ayıksı düşüren temel özelliklerinin oluşmasına önem atfetmektedir. Bu temel özellikler, tarihin akışkan seyri içerisinde toplumların genel kabul görmüş örf ve adetlerini oluşturan kurallar dizinini oluşturan kültürel normlardan oluşmaktadır. Kültürel normlar görelî kurallar ilişkisi üzerinden tesis edilerek, toplumların temel tanımlayıcı özelliklerini ifade etmektedir. Ancak toplum denilen sosyal organizasyonlar dinamik ve akışkan bir özelliğe sahiptir. Bu süreklilik biçimi sosyal yaşamı daimî olarak değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Zamanın ve dönemin akışkanlığı içerisinde önceleri genel kabul görmüş kültürel normlar ve ilintili toplumsal davranış biçimleri bu süreklilik doğrultunda evrimsel bir karakteristik özelliğe sahiptir. Kültürel biçimlerin değişken karakteri sosyal yaşamda toplumun reaksiyoner tavır almasında ve dönemler arasında farklı tepki biçimlerinin sergilenmesine neden olmaktadır. Başka bir değişle, kültürel formasyonun temel karakteristik özelliklerinden olan değişim, çeşitli zaman dilimlerinde ortaya çıkan kaos veya kargaşa durumlarında ön görülemeyen ya da alışılmışın dışında reaksiyoner tutumlar sergilemelerine zemin hazırlaması söz konusu olabilir olmaktadır.

1.1.3.2. Toplumsal İdeoloji

Toplumun oluşmasına neden olan bireyler, çeşitli psikolojik ve karakteristik özellikler taşımaktadır. Bireylerin farklı ruhsal ve karakteristik özelliklerinin olması, toplumu oluşturan öğeler içerisinde çeşitli düşünsel önermelerin bulunmasına neden olur. Bireyler eleştirel aşamalardan sonra düşünsel önermelerden biri etrafında birleşerek ortak bir kanı üzerinde oydaşma veya uzlaşî içerisinde bulunarak, kabul gören düşünsel öğretî ekseninde ortak toplumsal tutum ile hareket ederler (Ergil, 1983:69). Bu beyanda toplum denilen sosyal organizasyonun ortak tutum ve davranışlar silsilesinde bulunması, topluma özgü davranış kalıplarını üretmesi, belirli bir düşünsel zeminden hareketle oluşur ve kendi inşa ettikleri hiyerarşik ve kurallı sosyal düzen içerisinde gerçekleşir. Bu açıdan, toplumun ortak bir kanı ekseninde davranış biçimleri sergilemeleri, toplumu çeşitli zaman dilimlerinde ortaya çıkan ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunlardan dolayı oluşan yıkıcı

ve sarsıcı kaos durumlarında ortak bir reflekste bulunmalarına sevk etmesi olası ve tabii olmaktadır (Purvis ve Hunt, 2014:476).

Toplumsal tutum ve davranış kabiliyeti, toplumların kendi tarihsel süreçlerinde karşılaştıkları ve sosyal yaşamlarının bütün unsurlarını etkileyen sorunlar karşısında kendi kurallı olarak oluşturdıkları sosyal düzen içerisinde tepki vermeye yöneltmesi olasıdır. Ortaya çıkan tepki durumu kendisini açığa çıkaran temel nedenin muhtevasına göre reflektif bir sosyal olaya dönüşerek diğer toplumsal ögeleri çeşitli çap ve büyüklüklerde etkileyici güce erişmesi söz konusudur. Toplumun içerisinde meydana gelen bir toplumsal tepki biçiminin sosyal yaşamda bulunan bütün ögeleri etkileyecek güce erişmesi ise çok yönlü sosyal ve beşerî imkân ve kabiliyetlerinin kolektif kullanılmasından geçmesi muhtemeldir. Kolektif eylemliliğin açığa çıkarılmasında rol oynayan çok yönlü sosyal ve beşerî imkân ve kabiliyetlerin kullanılması kadar öne çıkan bir diğer başat yönde toplumsal düzene ve ona ait bütün öğelere sirayet edici asil güç konuma erişebilecek ve kolektif eylem birlikteliğini meydana getiren temel nüve olarak değerlendirilen idealar bütünü olan ideolojik düzlem olmaktadır. Çünkü ideoloji sosyal yaşamda var olan bir zümreye ya da sosyal bir sınıfa özgü inanç sistemi olmakta ve bu sınıf ya da zümrenin oluşturduğu anlam ve fikir üretim süreçlerinin genel toplamıdır (Kazancı, 2006:2). Sosyal sınıflar veya zümreler, belirli bir toplumsal sorun karşısından kendilerini doğrudan etki altına alan ya da dolaylı olarak içerisinde bulundukları toplumsal sistemin unsuru olarak etki altına alan toplumsal gerilimlerde tavır almaya yöneltmesi söz konusu olmaktadır. Bu tavır almada belirleyici olan ise kendi ideolojik karakterleri olmaktadır. Toplumsal sınıflar veya zümreler ideolojik temelli davranış kalıpları neticesinde sosyal özne olarak sosyal olaylara, sorunlara ve konulara müdahil olarak tepkisel tutumlarda bulunmaları söz konusudur. Öz bir tanımla düşünsel üretimlerin toplamı olan ideolojik birliktelik, toplumsal düzene eklemlenmiş olan farklı sosyal özneleri, sosyal sistem içerisinde meydana gelen vakıalar karşısında zihinsel süzgeçlemeye yöneltir. Bunun sonucunda toplumsal zeminin ortak düşünce yapısına ters düşen anlamlandırmaların oluşması grupları aksiyon almaya iterek, sosyal hareketliliğin oluşmasına neden olan fiziki tepkisellik meydana gelmektedir. Zira fiziki tepkiselliği ortaya çıkarmakta temel etken olan ideoloji, olaylar üzerine kurulu olduğu gibi olaylara da neden olmaktadır. Çünkü ideoloji varlığı belirgin ve tanımlı olan olaylar dizisini oluşturan, bireylerin düşünsel yeteneklerine ve davranışlarına etkide bulunan, birtakım

kaynakları besleyen inanç sistemlerinin genel toplamıdır (Mardin, 1969; Baechler, 1976 akt., Kazancı, 2006:3). Bu açıdan ideoloji olaylar karşısında bireylerin veya toplumların düşünce ve davranışlarına etkide bulunarak sosyal davranışta söz sahibi olmaktadır. Bu açıdan sosyal davranışların tezahürü olan ideolojinin sosyal hareketlere de yön vermesi olasıdır. Çünkü ideoloji birey eylemlerini tanımlayan ve yön çizendir (Allardt, 1971:117).

Toplum iletişimsel etkinliklerin nihai bir sonucu olan sosyal örgütlenme olarak temel içeriği, ortak bir düşünce etrafında şekillenen sosyal düzeni referans almaktadır. Sosyal düzeni biçimlendiren ve ona belirli özellikler atfedilmesine neden olan ortak düşünce düzlemi ise toplumun ideolojik yönü olmaktadır. Bilindiği üzere ideoloji grup, topluluk ve toplum gibi sosyal örgütlenmelerin veya sosyal sınıfların ve sosyal sınıflara üye kimselerin tinsel durumuna betimleyici açıklayış getirmektedir. İdeoloji oluşumunda çeşitli kaynaklardan esinlenme söz konusu olmaktadır. Esinlenme, akıl ve mantık kuralları ile harmanlanarak sistematik ve sıralı düşünsel ürünler olan ideolojilerin oluşmasına neden olmaktadır. Oluşan ideolojiler üretilmiş temsiller bütünü olmaktadır (Sayın, 1999:11). Üretilmiş temsiller bütünü olan ideoloji maddi unsurlara, grup, topluluk ve toplumların davranış biçimlerine ve temsil kimliklerine yön verici tinsel ürünler olarak, sosyal düzenin bütün unsurları arasında grift ve yoğun etkileşimlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Kazancı, 2006:3). Bu açıdan, İdealar bütünü olan ideolojiler yoğun etkileşimler neticesinde kolektif eylemliliği kurumsallaştıran, harekete geçiren, kitlelerin yönetilmesinde ve yönlendirilmesinde etkili olduğu açık bir gerçek olmaktadır.

1.1.3.3. Toplumsal Psikoloji

Toplum psikolojisi bireylerin toplumla olan etkileşimi ve toplumun kendi iç dinamiklerinde meydana gelen olayları anlama ve açıklamada yardımcı olmasından ötürü toplumların bir bütün olarak değerlendirilmesinde söz sahibi olmaktadır (Nartre, 2007:24 – 25). Topluma özgü sürü psikolojisinin temel nedenlerini ve davranış kalıplarını açıklarken aynı zamanda toplum psikolojisi ortak eylemlilikte kitle psikolojisi hakkında da genel ve tanımlayıcı bilgiler sunmaktadır. Bireyler ve bireylerin oluşturdukları toplumsal yaşamda yer alan kurumlar, davranış biçimlerinde ortaklaşacılığı temel referans alırlar. Ancak zamanla bir bütün haline gelen bireylerin tesis ettikleri ortaklaşacılık, vücut bulduğu sosyal örgütlenmelerde ve toplumda tekil bireyleri kitle psikolojisi eksenine iterek, tekil düşünsel ve eylemsel faaliyetlerde bulunan bireyleri

kendi öz varlığından arındırmasıyla, bireyler üzerinde dominant egemenliği tesis ederek, yüksek düzeyde bireyi şekillendirici olmaktadır. Bu nokta da birey toplum aidiyeti duyarak ve onun belirlediği davranış biçimleri ekseninde hareket ederek, toplumsal yaşamda meydana gelebilecek herhangi bir sosyal durumdan kaynaklanan gerilim ve kargaşa durumlarında ben yerine biz refleksine dayalı tepkilerde bulunması söz konusu olacaktır. Öz olarak bireylerin bir araya gelmesiyle oluşturdukları toplum ben yerine biz psikolojisi doğrultusunda bireyleri toplumsal davranışlarda bulunmaya yöneltmektedir (Abayhan, 2016:46). Biz psikolojisi ile bireylerin oluşturdukları toplumsal davranış biçimi, toplumların yaşamlarında ve sosyal düzenlerinde gelişen ve toplumun bir kısmını veya tamamını ilgilendirecek olan olaylar, krizler, kargaşalar gibi sosyal düzensizliklerde kolektif eylemliliğin ana omurgasını oluşturmaktadır.

Toplumun tanımlanmasında yer alan özellikler toplumu oluşturan ve onu bir forma büründüren yönleri olmaktadır. Toplumun dinamikliği, değişimsel ve dönüşümsel olması gibi temel özellikleri süreklilik ve kopuş içerisinde hareket etmektedir (Çoker vd., 2016:66). Yaşanılan kopuşlar, toplumu yenidenlik doğrultusunda ilerlemesine sebep olmaktadır. Bu yenidenlik bireyleri ve toplumu, sosyal yaşamda meydana gelebilecek her türlü gelişme karşısında farklı tutumlar almaya yöneltir. Bununla birlikte, bireysel ve toplumsal tepkiler toplumun karakteristiğine ve ruhsal durumuna bağlı olarak oluşur ve oluşan tepkisellik, etkilendiği düzlem üzerinden kitlesel eylemliliklerin meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır. Bu anlamda toplum ve toplumsal hareketin böyle bir ilişki düzenine sahip olması, toplumun toplumsal hareketin açığa çıkarılmasına elverişli sosyal ortamın oluşmasına ve toplumsal hareketinde toplumu ve temel bileşenlerini değiştiren ve dönüştürücü bir düzeyde doğrudan veya dolaylı olarak etkilemesine imkân tanımaktadır.

Toplumların sosyal olaylar karşısında sergilendikleri tepkisel davranışlarını oluşturan temel nokta sadece toplumun kendisini oluşturan ana karakteristik özellikleri olmamaktadır. Toplumların temel karakteristik özelliklerinin dışında tepkisel durumlarda topluma özgü psikolojik ve davranışsal farklılıklarında rolü bulunmaktadır (Ozankaya, 1968:230). Topluma özgü psikolojik ve davranışsal farklılıklar toplumları genel davranış ritüellerinde özgün kılmaktadır. Bu özgünlüğü oluşturan sosyopsikolojik faktörler bireylerin, toplumsal grupların ve geniş çaplı örgütsel unsurların, sosyal yaşamda karşılaştıkları sosyal, siyasal, ekonomik, güvenlik, kültürel ve dini temellerden

kaynaklanan sorunlara göre oluşmaktadır. Sosyal yaşamda karşılaşılan sorunlar bireyler ve kitlesel yığınların bir birileri arasında kurdukları etkileşimler dolayısıyla genel bir psikolojik atmosferin oluşmasına neden olmaktadır. Bu psikolojik atmosfer bireyleri ve örgütsel yapıları sosyal yaşamda oluşan veya var olan sorunlar ve olaylar karşısında eylemsel bir formasyona sürüklemektedir. Bunun sonucunda nedenler ve sorunlar kaynaklı oluşan genel psikoloji toplumu veya kitleleri bir davranış kalıbına büründürmesi bir sosyal hareketlilik için gerekli olan kitlesel eylemliliğin oluşmasına neden olması söz konusudur.

Toplumlari birbirinden ayırıştırıran ve topluma özgü olan toplum psikolojisi, sosyal ekonomik, siyasal, dini ekseninde gelişen gerilim durumlarında bireyin kimliklerini, amaçlarını ve varlığını sindirerek; toplumun varlığının korunmasını, devamlılığının sürdürülmesini, hedeflerinin üstünlüğünü, amaçlarının gerçekleşmesini ve öz değerlerinin muhafazası ön plana alınarak toplumsal davranış kümelenmesinde tepkisel eylemliliklere sevk etmesi olasıdır. Bu açıklayışta görüleceğı üzere, toplumun ruhsal durumu tepkisel durumlarda referans aldığı nokta ben yerine biz olmaktadır. Yaşanılan kaotik durumlarda toplumun ben yerine bize odaklanması toplumun bir takım sosyal sorunları kendine karşı tehdit olarak algılamasında, tepkiselliğı ortak eylemlilik formuna büründürerek toplumsal tepkinin ortaya çıkmasına elverişli ortam hazırlamaktadır.

1.1.3.4. Kolektif Bilinç

Toplum içerisinde birden fazla toplulukların belirgin varlığı söz konusu olmaktadır. Toplum bünyesinde yer edinen topluluklar yapısı bakımında ve farklı tanımlamalarla kendine münhasır betimleyici özellikler ile sosyal düzende varlıklarını görünür kılmaktadır. Sosyal yaşamda ve sosyal yaşama ait toplumsal düzende görünür olan topluluklar davranış ve kitleselleşme yönünden diğer birey kümelenmelerine göre farklı bilinçsel özelliklere matuf sosyal öğeler olmaktadır. Çünkü toplum denilen sosyal teşkilatlanma şematığında çeşitli birey kümelenmelerinin var olmasının temel nedeni her topluluğun beslendiğı etnik, siyasal, kültürel, dini, ideolojik ve farklı veya özgün kaynaklardan beslenmesidir. Ancak sosyal bir hareketliliğın oluşması için bütün farklılıkların lav edilmesi gerekmektedir. Bunun için ise sosyal hareketliliğı ortaya çıkaran örgütsel yapıların bütün çeşitlilik ve farklılıklara rağmen toplumsal bilinci inşa etmesi gerekli olmaktadır (Özcan vd., 2013:160). Toplumsal bilinç inşası, ortak bir çıkar

doğrultusunda kişilerin ortak eylemleri sonucu elde edilmektedir. Genel olarak toplumsal bilinç pragmatist ilkeler üzerine kuruludur. Pragmatist unsurlar algılama ve hissetme gibi duyuşsal özellikler ile toplumu ortak bir bilişsel bir kümeye iterek, ortak kazanımlar dâhilinde hareket ederler. Duyuşsal ve bilişsel kümede buluşan bireyler, sosyal organizasyonların yönlendirmeleri doğrultusunda sosyal yaşamda kitle hareketlerini oluşturmaktadırlar. Toplumsal bilinç inşasıyla birlikte oluşan kitle hareketleri, sosyal örgütler aracılığıyla sosyal baskıyı oluşturarak, siyasal karar alma süreçlerine, iktidar erklerinin çalışmalarına ve hareketlerine belirleyici, etkileyici ve yön verici olması için kullanılmaktadır. Öte yandan kolektif eylemlerin ortadan kaldırılması için kolektif bilinç ve duygulardan hareket ile ortak bir uzlaşma içerisinde kitlesel harekette bulunan bireylerin oluşturdukları kolektif bilinç ve duyguların parçalanmasının gerekliliği olasıdır.

1.1.3.5. Topluluklar

Topluluklar daha dar kapsamlı olmakla beraber, fikir, davranış, sosyal uyum ve ortak davranışlar bakımından bütüncül olup, küçük ölçekli ve grup etkinlikleri neticesinde uzun zaman dilimlerinde varlığı görünür olan, sosyal düzende kendine özgün forma sahip bireyler birlikteliğinden oluşmaktadır (Zorlu, 2005:139). Toplumun genel görünümünü ve bütünlüğünü oluşturan topluluklar toplumsal düzende çeşitli kitlesel eylemlerde bulunmaktadır. Topluluklar düşünsel ve eylemsel yönden farklı formlar içermektedir. Toplulukların farklı formları toplumsal hareketi oluşturmada, algılamada sürdürülebilir kılmakta ve nihayete erdirmede diğer kitlesel eylemlere göre ayırtmaktadır. Bu ayrımın farkına varabilmek ve toplumsal hareketi toplumsal düzende içerisinde ele alarak topluluğun genel yapısının ve topluluğun kimliğinin ve karakteristik özelliklerinin tahlil edilmesi ile elde edilen bulgular neticesinde çıkarımlarda bulunulması, toplumsal hareketi anlama noktasında önemli olduğu açık bir gerçek olmaktadır.

Toplulukların çeşitliliği toplumsal düzende mozaik bir görünümün oluşmasını sağlarken, öte yandan tepkiselliğin açığa çıktığı sosyal olaylarda veya durumlarda çok faktörlü nedenleri barındırması, birey, grup ve toplum sathının bütünü anlamada zorluklar oluşturmaktadır (Zorlu, 2005:140). Belirli bir toplumsal hareketi oluşturan topluluk yada toplulukların bir bütünü, grup dinamiklerini harekete geçiren çeşitli etkenlerden beslenmektedir. Bu etkenler topluluğun sosyal yaşamdaki görünür davranış

biçimlerini etkileyen siyasal ekonomik, kültürel, etnik, dini ve düşünsel düzleme dayalı olmaktadır. Topluluğu harekete geçiren ve sosyal yaşamdaki davranışını belirleyen ve yön veren bu etkenler talepkârlık ya da başkaldırı temalı sosyal hareketlere zemin hazırlamaktadır. Bu anlatıdan hareketle toplumsal hareketlerin oluşmasında mikro toplumsal yapıların/toplulukların yer alması kitlesel eylemleri yüzeysel genel görünümüleri olan kaos ve kargaşa gibi tanımlamaların aksine derinlemesine irdelenmesi gereken sosyal fenomenler olmaktadır.

Bireylerin tekil duyumsamalarının anlamlı düşünsel örüntülere dönüşmesiyle zihinlerde oluşan anlamlandırmalar, bireysel arzu ve öfkelerin biçimlendirilmesinde rol alarak, kişinin eylemlerine yön vermesi muhtemeldir. Sonuç olarak, biçimlenmiş eylemler dizisi kişilerin sosyal yaşamda davranışlarını etkilemektedir. Bireylerin içsel bu pratikleri sosyal yaşamda diğer bireyler ile etkileşime girerek sosyal olay veya olgular hakkında kişileri ortak bir kanı ve davranış kalıplarının benimsenmesine yönlendirmektedir. Nihayetinde bireyler kümülatif topluluklara dönüşerek amaç ve hedef birliği içerisinde toplumsal düzende kitlesel hareket ederek, sosyal hareketliliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca sosyal hareketlilik bireylerin parçası oldukları topluluğun genel kabul görmüş değerlerinin ihlalinde, güvenliğinin ve varlığının tehdit altında olduğu durumlarda oluşarak, devlet aygıtına ya da başka bir sosyal organizasyona karşı gelmek için toplumsal düzende meydana gelmesi muhtemel olabilmektedir.

Toplumsal hareketleri oluşturan insan yığınlarının mensubu oldukları organizasyonlar büyüklükleri ve etkinlikleri bakımından önemli olmaktadır. Diğer yandan sosyal hareketlerin oluşmasında topluluk psikolojisinin farklı düzeyde ve seyirde bulunması toplumsal hareketin sosyal düzende varlığının ortaya çıkmasında ve verimliliği bakımından önemli olmaktadır. Bu noktada sosyal hareketleri topluluk psikolojisi içerisinde ayırmsayarak ele almak kitlesel eylemlerin ölçülenmesinde gerekli veri işleme durumudur. Topluluk ve toplum arasındaki temel ayrım toplumun bütüncül olmasıyla içerisinde budunsal ilişkiler dizesine sahip olabildiği gibi farklı soy, kültürel ve dini inanış biçimlerini barındırmaktadır. Ayrıca toplum çeşitli siyasal, düşünsel, ekonomik güç ilişkilerine sahip baskı gruplarının, kültürel değerlere haiz toplulukların ve sosyal iktidarları ele geçiren efektif grupların birlikteliği sonucu oluşan geniş ölçekli sosyal örgütlenmedir. Bu tür sosyal örgütlenmelerde toplumsal hareketler, mozaik bir görünüme sahiptir ve ortaya çıkmasının temel nedeni toplumun bütün

öğelerinin bir sorun veya talep etrafında kenetlenmiş olmalarından kaynaklamaktadır. Bu noktada toplumun bütün unsurlarını aynı davranış kümesinde eriten sosyal sorunlar, toplulukları aynı davranış psikolojisine büründürmektedir. Topluluklar nedenler ve sorunlar temelinde, ortak bir ruh hali ve düşünce birlikteliğinden hareketle toplumsal davranış biçimlerine bürünürler (Şan, 2021:424). Ancak toplulukların bu özelliği diğer topluluklar aracılığıyla oluşturdukları toplumsal düzen için tehlike arz etmektedir. Çünkü toplumsal hareketlerin beslendiği mozaik toplum birimlerinden dolayı, toplumun kendi içerisinden ayrışarak birden çok farklı kitlesel hareketlerin açığa çıkmasına neden olması muhtemeldir. Bu söz konusu muhtemellik toplumun bizihi kendi var oluşsal güvenliğini tehdit edebilecek bir sosyal soruna dönüşmesine zemin hazırlamaktadır.

1.1.4. Toplumsal Hareketlerin Sınıflandırılması

Bu alt başlık içerisinde toplumsal hareketler literatüründe bulunan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalar baz alınarak toplumsal hareket kavramı, örnek olaylar ile betimlenerek sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Literatür okuması ve yorumlanması ile toplumsal hareketlerin değiştirici, statükocu ve dönüştürücü olma vasfı olduğu gözlemlenmiş ve sınıflandırma bu üç vasfa göre yapılmıştır. Çünkü, çağın ve zamanın şartlarına uygun olarak gerçekleşen kitle eylemlerini anlamak için statükocu, değiştirici ve dönüştürücü olmak üzere toplumsal hareketi bir sınıfa yerleştirmek, tahliller dizini oluşturmada ve çeşitli saptamaların yapılmasında kolaylık sağlayacaktır. Kısaca, bir toplumsal hareketin vaka analizinin yapılması için öncelikle bir sınıfa yerleştirilmesi gerekmektedir.

Değiştirici ve dönüştürücü toplumsal hareketler modern insanın ortaya çıktığı ve çağdaş devletlerin tarih sahnesinde yerini aldığı uygarlıkların ya da medeniyetlerin kurulduğu zaman dilimlerinde itibaren görülmektedir. Çağdaş devletlerde görülen toplumsal hareketler kamusal alanda filizlenen insan organizasyonlarının ve ideolojik birliktelikten kaynaklanan örgütsel formasyonlar aracılığıyla kitleselleşmenin açığa çıktığı dönemlere kadar geri gitmektedir. Bireyler, agoralardan başlayan etkileşimler ile çağdaş medeniyetin tohumlarının atıldığı Fransız ihtilaline kadar iletişim kurmaya, etkileşimde bulunmaya, örgütsel yapılar inşa etmeye özen göstererek, sosyal yığınlar olarak kitleselleşmenin oluşmasına neden olmuştur (Türk, 2020:382). Toplumsal hareketler, değiştirici ve dönüştürücü olarak zamanın koşullarını ve yerleşik yapısal bütün

kurumları, kişileri, uygarlıkları farklı bir forma büründürerek çağı ve konjonktürü değiştiren verimli ve etkili kitlesel eylemler olarak birçok farklı zamanda ve mekânda oluşmuştur. Çağdaş dünyadan ve teknolojik değişimlerden etkilenen insan profilinin farklılaşması, toplumların ve kültürlerin başka yöne evrilmesinin hızla yaşanması, günümüzde toplumsal hareketlerin değiştirici ve dönüştürücü birçok farklı örneğinin meydana gelmesinde rol almıştır (Aksu, 2018:156). Bu açıdan bu kısımda toplumsal hareketleri üç farklı sınıflandırma düzeyinde açıklayışlarda bulunulacaktır. İlk olarak değiştirici toplumsal hareketlere ve ardından dönüştürücü toplumsal hareketlere değinilecek statükocu toplumsal hareketler ile bölüm tamamlanacaktır. Bu başlıklar altında oluşturulan düzlemde hareket ile ikinci bölümde değerlendirilecek olan örnek olay incelenmesinin sınıflandırılması yapılacaktır.

1.1.4.1. Değiştirici Toplumsal Hareketler

Değiştirici sosyal hareketlilik olarak görülen toplumsal hareket, ardıllarına miras kalan sosyal, siyasal ve benzeri nedenlerden hareketle yeniden dirilmesinden kaynaklandığı gibi zamanın ve koşulların kendi atmosferi içerisinde yeşeren yeni olayların ve nedenlerin etkili olmasından da kaynaklanmaktadır (Castells, 2012:189-190). Toplumsal hareketler meydana geldiği ekosistemin bir yansıması olarak, kendi ekosistemine ilişkin, geniş kapsayıcı ve dar kapsayıcı olmak üzere etkileri olan kitlesel eylemlilikler olmaktadır. Bir sosyal ekosistemin içerisinde tezahür eden kitlesel eylemlilik ekosistem içerisinde yer alan kurumları, kuruluşları, kişileri, siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel maddi ve manevi unsurlara sahip olan iktidar sahiplerini bütüncül olarak yada göreceli olarak etkileyerek, ekosistem içerisinde var olan yapıların biçimsel özelliklerini tamamen ortadan kaldırarak, bütün bir sosyal ekosistemi yeniden tesis ederek veya kısmen başkalaşım geçirterek var olan işleyiş mekanizmalarına geniş çaplı tesir etme gücüne sahip olmaktadır (Uzunoğlu, 2022:82). Bu yönüyle toplumsal hareket bütüncül bir yapının başka bir formasyona bürünmesinde etkili olarak değiştirici temel bir güce sahip olmaktadır. Değiştirici toplumsal hareketler verili ekosistem içerisinde oluşturulan mekanizmanın tamamen veya kısmen kitlesel eylemliliği açığa çıkaran odakların amaçları doğrultusunda sistemsal veya kurumsal bir yeniliğe geçişte kitlesel gücün kullanılmasının toplamını ifade etmektedir. Kimi toplumsal eylemler sosyal organizasyonlar içerisinde bir araya gelen örgütlü geniş veya küçük ölçekli kitlesel

yığınların güç ve eylem birliği oluşturmaları doğrultusunda girişmiş oldukları amaç birliği, var olan rejime karşı olmaktadır. Bu, yekpare, bütüncül ve geniş kapsamlı değiştirici kitlesel eylemliliği ifade etmektedir. Bu gibi kitlesel eylemlerde temel motivasyon sadece değişimin odaklandığı sistem ve sistem bütünü içerisinde yer alan kurumsal aygıtlara yönelik olmaktadır. Diğer yandan dar tabanlı sosyal bir halk organizasyonunun bütüncül bir teşkilatlı yapılanmasının ortaya çıkardığı kitlesel eylemlilik grup amacı ve hedefi doğrultusunda sadece bir zümrenin çıkarlarının hayata geçirilmesini önceleyen dar kapsamlı değiştirici toplumsal hareket olmaktadır. Bu gibi sosyal yaşamda ortaya çıkan toplumsal hareketler belirli ve var olan sistemi yada sisteme ait yapıları bir zümrenin hegemonyası veya tahakkümü doğrultusunda yeniden tesis etmektedirler (Erdoğan, 2021:118). Dar ve geniş kapsayıcı toplumsal hareket olmak üzere açıklanan değiştirici toplumsal hareketler genel anlamıyla da başka noktalara da tekabül etmektedir.

Değiştirici toplumsal hareketler genel kabul görmüş izlekler üzerinden siyasal ve sosyal dinamiklerin tetiklenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bir toplumun kendi yaşamında siyasal ve sosyal dinamiklerin harekete geçirilmesi veya bu noktaların tetiklenmesine neden olacak gelişmelerin yaşanması durumunda ortaya çıkan motivasyon kitleleri harekete geçirmektedir. Günümüz zaman diliminde siyasal ve sosyal gerekçelere dayalı değiştirici toplumsal hareketlerin yaşandığı malum olmaktadır. Bunlardan bazıları var olan sistemin tamamını ya da sisteme ait yapıları ortadan kaldırarak yeni bir düzeni tesis etmekte başarılı olurken; kimi değiştirici toplumsal hareket motivasyonlu kitlesel eylemler var olan sistem karşısında zayıf kalarak o sistemi değiştirmede yeterli güç ve imkanlara erişmeden, sadece sınırlı amaçlarını hayata geçirme imkanına kavuşmaktadır. Her iki anlatım için açıklayıcı olması için yakın dönemde meydana gelmiş iki örneğin verilmesi yerinde olacaktır. Değiştirici toplumsal hareketlerin temel özelliği olarak var olan bütüncül yapının tamamen yeniden tesis edilmesi amaçlanmaktadır (Çımrın, 2010:51). 2010 yılında Arap Baharı/Yasemin Devrimi gibi adlandırılmalar ile tanımlanan ve birçok Arap devletinde görülen iç değiştirici toplumsal hareket meydana gelmiştir. Bu değiştirici toplumsal hareket motivasyonu gereği var olan sisteme karşı gelerek ekosistemin tamamını yeniden tesis ederek, farklı bir düzenin oluşmasına neden olmuştur. Tunus, Mısır, ve Libya gibi Arap halkının oluşturduğu devlet sistemlerinde değiştirici toplumsal hareketin meydana gelmesi, var olan devlet düzeni yeniden tesis etmiş veya

rejimi ortadan kaldırmış ve yeni bir egemenlik biçiminin oluşmasına mahal vermiştir. Böylelikle sosyal ve siyasal yapılar yeniden biçimlenmiştir. Öte yandan Arap Baharı/Yasemin Devrimi sonrasında mevcut düzen ortadan kaldırılırken yeni bir düzenin tesis edilmesinde sorunların yaşandığı bilinmektedir. Bu durumun en temel nedeni sisteme karşı gelen değiştirici kitlesel eylemin geniş kapsamlı olmasından kaynaklanmaktadır. Zira mevcut düzen yerinden edinirken, değiştirici sosyal hareket içerisinde yer edinen örgütsel farklı unsurlar, yeni düzenin oluşturulmasında grup öncelikleri ve çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir. Bu durum ayrışmayı oluşturmuş, belirsizliği ve sürüncemelerin oluşmasına neden olmuş, siyasal, ekonomik ve sosyal iç karışıklıkların simbiyotik bir ilişki düzenine geçilmesine sebebiyet vermiştir. Bu duruma en iyi örnek Suriye ve Libya ülkeleri olmaktadır. Fakat Arap Baharı/Yasemin Devrimi kitlesel eylemliliğinde başarılı olan değiştirici toplumsal hareketlilikte bulunmaktadır. Tunus Arap Cumhuriyetinde meydana gelen değiştirici kitlesel eylemlilikte toplumsal bütün baskı grupları ve örgütsel yapılar mevcut düzeni değiştirerek yeni bir sistemi tesis etmede başarılı oldukları bilinmektedir (Tuna ve Türkölmez, 2023:227).

Öte yandan değiştirici toplumsal hareketlere örnek olarak, 17 Eylül 2022 tarihinde İran İslam Cumhuriyetinde rejime/düzene karşı olarak ortaya çıkan değiştirici motivasyonlu bir kitlesel eylemlilik yaşanmıştır. İran İslam Cumhuriyetinde yaşanan sosyal hareketlilik farklı etnik (Türk, Kürt Fars), Mezhepsel(Şii, Suni) ve örgütsel (siyasal baskı grupları) yapıların bulunduğu geniş tabanlı değiştirici kitlesel eylemlilik olarak gerçekleşmiştir. Yaşam hakkına ve kişi güvenliğinin ihlalinin protesto edilmesiyle başlayan kitlesel eylem süreç içerisinde genişleyerek ve gelişerek sistem karşıtı sosyal hareketliliğe bürünmüştür. Kapılı bir düzene sahip olan İran İslam Cumhuriyetinde yaşanan sosyal hareketlilik hakkında çağdaş dünyaya bilgiler aktaran uluslararası basına göre kitlesel eylemliliğin temel motivasyonu molla rejiminin ve mevcut düzenin yıkılarak yeni bir sistem inşa etmektir. Ancak kısa bir zaman diliminde görülen bu değiştirici toplumsal hareket örneği mevcut düzen tarafından alaşağı edilmiş ve başarısızlık ile sonuçlanarak son bulmuştur (tgrthaber.com.tr) .

1.1.4.2. Dönüştürücü Toplumsal Hareketler

Literatür yorumlanmasıyla dönüştürücü toplumsal hareket kavramı, belirli bir yapısal durumu, sistemi veya hali hazırda işleyen sosyal çarkın kurumsallığını ve

kuramsal aygıtların devamlılığı esas alınarak, var olan yapıları veya kurumları revize ederek, sistemin işlerliğinin bozulmadan ve aksamadan yeni bir form eksenine büründürülmesi olarak tanımlanması mümkün olmaktadır. Dönüştürücü toplumsal hareketlerin temel motivasyonu var olan yapıların ortadan kaldırmak yerine sosyal hareketin açığa çıkmasına neden olan sistemsel sorunun düzeltilerek daha elverişli ve verimli hale getirerek, sosyal eylemlerde yer alan kitlelerin, örgütsel yapıların ve bireylerin kullanımına sunularak, bireylerin ve toplumsal yaşamın paydaşı olan grupların beklentilerinin ve gereksinimlerinin karşılanması amaçlanmaktadır (Bulut, 2020:51). Sosyal hareketlere katılan birey ve gruplar genel olarak sistemde veya sistemi yönetme kabiliyetini elinde bulunduran iktidar sahiplerine dönüştürücü talepler ile seslenmektedir. Genel olarak dönüştürücü toplumsal hareket toplumun ve bireyin sorunlarına ve taleplerine cevap veremeyen ya da sorunlara ve taleplere karşı duyarsız bir sistemsel yapı ve ona bağlı aygıtların neden olduğu bir sosyal hareketlilik olmaktadır. Dönüştürücü toplumsal harekette sistem kutsaldır ancak yenilenmelidir. Var olan sistem doğrudan onu yönetme imkanı ve kabiliyetine sahip kişilerin iradesi altında olmaktadır. Bu açıdan oluşan toplumsal hareketin temel ilgi odağı sistem karşıtlığından öte sistemi yöneten güç sahiplerine yönelik olmaktadır (Cohen, 1999:111). Böylece sistemi yönetme gücünü elinde bulunduran kimseler sistem içerisinde oluşan baskı nedeniyle toplumsal grupların istek ve talepleri doğrultusunda dönüştürücü bir yönetim politikası izleyecektir. Kitlesele yığınlar ve toplumsal baskı grupları kimi zamanda sistemin koruyucusu olarak sistemin devamlılığı için yapısal dönüşme taleplerinde bulunarak güç odaklarına karşı sosyal hareketlilikte bulunmaktadırlar. Çünkü sistem ve toplum arasında simbiyotik bir varlık koruma ilişkisi söz konusudur. Sistem, kişilerin, grupların, toplumsal paydaşların varlığını korunmasında ve sürdürülebilir bir toplumsal ekosistemin oluşturulmasında rol alırken; kitlesele gruplar ve bireylerde sistemin varlığının korunmasında, sürdürülmesinde rol almaktadırlar. Dönüştürücü toplumsal hareketlerde temel karşı duruş sistemi yöneten güç sahipleridir. Öz olarak dönüştürücü toplumsal hareketleri açığa çıkaran ve katılım sağlayan bireyler, örgütsel yapılar veya toplumsal baskı grupları için sistemsel var oluşan devamlılığı ülküsünden hareket edilmesi muhtemeldir.

Dönüştürücü toplumsal hareketler, değiştirici toplumsal hareketlere göre daha fazla siyasal ve toplumsal sistemler içerisinde meydana gelmekte veya görülmektedir. Dönüştürücü toplumsal hareketler, değiştirici toplumsal hareketler gibi çeşitli ve geniş

yelpazeli sorunlar temeline dayanarak ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar düzleminde genel olarak bireyin ve toplumun ekonomik yönünden refah kaybın bulunması, siyasal istikrarsızlığın neden olduğu yönetilemez devlet sisteminin bireye ve topluma yansımaları, bireysel ve toplumsal adaletsizliğin yaşanması, yaşamsal faaliyetler (sağlık, gıda, güvenlik) ve temel hak ve özgürlükler yönünden temel öğelerden mahrum olunması gibi temel ve benzeri nedenler bulunmaktadır. 21. yüzyılın ilk çeyreklik zaman diliminde özellikle dönüştürücü toplumsal hareketler Ukrayna, Fransa ve ABD gibi ülkelerde meydana gelmiştir. Dönüştürücü toplumsal hareket meydana geldiği ABD’de işlevsiz kılınmış, Fransa’da nispeten başarılı olmuş, Ukrayna’da ise mutlak bir başarıya ulaşmıştır.

ABD’de meydana gelen dönüştürücü toplumsal hareketlere 2020 yılının Kasım ayındaki Black Lives Mater eylemleri örnek gösterilebilir. ABD’de Black Lives Mater eylemlerinin oluşmasının temel motivasyonu var olan sistemi yönetme kabiliyetini elinde bulunduran iktidar odağına karşı gelmektir (Aydoğan, 2020). Black Lives Mater eylemlerine katılım gösteren bireyler ve toplumsal gruplar, toplumsal adaletsizliğin var olduğunu, kişinin yaşamsal faaliyetleri ve temel hak ve özgürlüklerinin saldırı altında bulunduğunu gerekçe göstererek sistemi yöneten iktidar odağına karşı gelerek, zedelenen adalet anlayışının yeniden dönüştürülmesi noktasında kitlesel eylemlerde bulunmuşlardır (Konak, 2021:197). Özellikle siyahi Amerikan vatandaşlarına adalet, temel hak ve özgürlükler yönünden engelleyici ve baskılayıcı uygulamaların olduğu savından hareketle kitlesel eyleme katılan bireyler ve toplumsal baskı grupları, sistemin işleyişinde yer alan adalet mekanizmasının yeniden dönüşüme tabi tutularak güç odağı konumunda bulunan yetkililerin var olan sistem dışına itilmelerini istemişlerdir (Başkıran ve Akdağ, 2022:253-254). En nihayetinde ABD’de meydana gelen bu kitlesel eylem, sistemi yönetenleri sistem dışında kalmaya itmemiş ve kurumsal aygıtlarda dönüştürücü bir politika izlenilmemiş ve kitlesel eylemlerin yıkıcı kaos atmosferine bürünmesiyle iktidar odakları tarafından güvenlik tehdidi oluşturan faaliyet olarak tanımlanmıştır.

Öte yandan dönüştürücü toplumsal hareket temelinde meydana gelen bir diğer büyük çaplı ve yankı uyandıran kitlesel hareketlilikte 17 Kasım 2018 yılında Fransa’da meydana gelen Sarı Yelekliler kitlesel eylemleri olmaktadır. Sarı Yelekliler var olan sistem içerisinde doğrudan ya da dolaylı olarak sistemi hedef almadan, yürütmeyi hedef alan kitlesel eylemlilik olmaktadır. Sarı yelekliler olarak bilinen toplumsal hareketin

ortaya çıkışı ekonomik nedenlere dayanan kitlesel hareket olmaktadır. Akaryakıt ücretlerine gelen vergi ve zamlar dolayısıyla taksi sürücüleri ve araç sürücüleri bir dizi protestolarda bulunarak yapılan düzenlemelerden geri adım atılmasını talep etmiştir. Daha sonrasında kitlesel eylemliliğin ölçeğinin ve gücünün artması toplumsal hareketi kamusal alanda daha fazla görünür hale getirmiştir. Toplumsal hareketin katılımcıları haftalar boyu süren protestolarda vergi adaletsizliği, ekonomi politikasının eşit anlayış temelinde yeniden düzenlenmesini ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'ın istifası ile siyasal ve ekonomik sistemin yeniden tesis edilmesini istemişlerdir (Yıldırım ve Öztürk, 2020:108). Eylemlerin güç dozunun artması ve katılımcı profiline genişlemesi, sınırlı sistemsel revizyonu iktidar erki tarafından kabul görmeye itmiştir. Vergi sisteminde yapılan düzenlemelerin iptali gerçekleşirken vergi sisteminde adaleti ön plana alan yeni bir vergi politikasının benimseneceği açıklanmıştır (Sergon, 2020).

Var olan devlet şematğine veya sistemine karşı olmaksızın, daha önceden var olan kurulu düzen içerisinde yer edinen kişilere ve kurumsal yapılara yönelik dönüştürücü bir talep ile ortaya çıkan bir diğer kitlesel eylemlilik formu ise Ukrayna'da meydana gelen ve kesin bir başarı ile sonuçlanan Onur Devrimi adı verilen kitlesel protestolar olmaktadır. Onur Devrimi adı ile tanımlandırılan kitlesel eylemler 2014 yılında dönemin Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'e karşı gerçekleştirilerek, Ukrayna siyasal sisteminin Rus hegemonyasından bağımsız bir şekilde yürütülmesini ve batı ile ilişkilerin geliştirilerek siyasal sistemde dönüşümlerin olmasını talep etmektedir (www.ukrainer.net, 8.7.2023) . Kitlesel eyleme katılan bireyler, sivil toplum unsurları ve örgütsel yapılar geniş çaplı sistemsel bir dönüşümü talep ederken, dönemin Cumhurbaşkanı dönüşüm taleplerini ret ederek mevcut egemen sistemin sürdürülmesi için çaba göstermiştir. Bu çaba doğrultusunda dönemin siyasal sisteminin egemen yürütücüsü konumunda bulunan Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç dönüşüm talepli kitlesel eylemliliği kolluk marifetiyle bertaraf etmeye çalışmıştır. Ancak kitlesel hareketliliğin sivil toplum unsurları, baskı grupları ve sosyal yapılar direnç göstererek kitlesel eylemliliğin sürdürülmesini mümkün kılmıştır. Ayrıca dönüştürücü Onur Devrimi kitlesel eylemliliğini sahiplenen siyasal yapılar tarafından da politik hamleler gerçekleştirilmiş ve bunun sonucunda Ukrayna Cumhurbaşkanı Yanukoviç görevden alınmıştır. Böylelikle sistemsel bir dönüşümü talep eden kitlesel yığınlar başarıya

ulaşarak Ukrayna siyasal sisteminde dönüştürücü bir yaklaşım ile siyasal özne ve pratiklerin yenilenmesine gidilmiştir (history-maps.com, 8.7.2023).

1.1.4.3. Statükocu/Muhafaza Edici Toplumsal Hareketler

Bir toplumun veya devletin oluşturduğu düzen içerisinde meydana gelen toplumsal hareketler değiştirici ve dönüştürücü olabildiği gibi mevcut sistem içerisinde bulunan yapıların veya var olan sistem içerisinde söz sahibi olan ve sisteme ilişkin doğrudan ve dolaylı etkilerinin bulunduğu odakların, muhtemel işleyen toplumsal çarkın ve sistemsel faaliyetlere karşı bozucu eylemlerde bulunan kimselere yönelik statükocu toplumsal hareketlerde mevcuttur (Marshall, 2005:746). Statükocu kitlesel eylemlilik formu bireyler, toplumlar, sosyal, kültürel ve siyasal örgütler tarafından ortaya çıkarılarak, var olan sisteme karşı gelen veya tehdit oluşturan muhtemel unsurlara, kişilere, siyasal y da sosyal güç ilişkilerini devşiren ve elinde bulunduran verili başat zümrelere karşı oluşturulmaktadır. Bu toplumsal hareketler devlet sisteminin ve devlet sistemi içerisinde bulunan yapıların muhtemel tehdit özneleri karşısında var olan düzenin devamlılığının sağlanması amacıyla toplumun ve toplumsal yapıların oluşturduğu kitlesel eylemlilik formu olmaktadır ( ımrın, 2010:47) . Bu eylemlilik formu, tehdit öznelerine protestolar yoluyla, demokratik ve yasalar çerçevesinde çizilen sınırlar doğrultusunda toplumsal baskı oluşturarak sistemi tehdit öznelerinin müdahalelerine uzak tutmaya çalışmaktadır. Kuvvet sağlayıcı soyut ve somut araçlarda dâhil olmak üzere ve kitlesel insan gücünden de faydalanması yoluyla oluşan fiziksel güç birliği aracılığıyla tehdit öznelerine karşı baskı oluşturulmaktadır. Oluşan baskı var olan bir düzen içerisinde o düzeni yeninden biçimlendirme gücü elinde bulunduran veya ele geçiren (şiddet veya demokratik usullere göre) yapılara yönelik olarak, var olan ve geçmişten s regelerek devamlılık içerisinde hareket eden düzene karşı ortadan kaldıracı veya onarıcı müdahalelere engelleyici ve  n alıcı olmaktadır.

Statükocu toplumsal hareketlere örnek olarak, İsrail devleti içerisinde yaşanılan kitlesel eylem gösterilebilir. İsrail devletini oluşturan Yahudi toplumu, siyasal iktidarı ve devlet mekanizmasını demokratik usullere göre ele geçiren Bünyamin Netanhayu Başbakanlığındaki h k mete karşı günümüzde demokratik statükocu kitlesel eylemler gerçekleştirmektedir. Yahudi toplumunun düzenlediği ve haftalardır süregelen toplumsal hareket, İsrail Başbakanı Bünyamin Netanhayu ve hükümet kabinesinin mevcut yargı ve

hukuk düzenini, yargı reformu adı altında yeniden yapılandırılmasından kaynaklanmaktadır (Süpürgeci, 2023:349-354) . Ancak, Yahudi toplumunun bazı bileşenleri hukuk sistemindeki yenilikçi düzenlemelerin mevcut devlet ve yargı sisteminin statükosunu bozacağını ileri sürerek karşı gelmektedirler. Yahudi toplumun bazı siyasal, sosyal ve kültürel baskı grupları mevcut statükonun korunması için İsrail halkı ile birlikte statükocu toplumsal hareketi 35 haftadır sürdürmektedir. Statükocu toplumsal harekete katılan toplumsal yapılar, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ve hükümetin istifasını istemekte ve mevcut hukuk ve yargı sistemine karşı oluşturulan yenilikçi ve düzenleyici çalışmalardan vazgeçilmesini talep etmektedir. Bu toplumsal hareket, statükocu toplumsal hareketlerin kavramsal ve yapısal olarak anlaşılmasının temel yansıması olmaktadır (www.bbc.com, 11.9.2023) .

1.1.5. Toplumsal Hareket Türleri

Toplumsal hareketler belirli bir bilişsel aktiviteler ile ortaya çıkan düşünsel temellere dayanan fikirlerin, bireylerin davranışlarını etkileyerek kitlesel hareketliliklere neden olmasıdır. Bu kitlesel hareketlere neden olan fikrîsel temanın biçimlenmesi ise psikolojik, sosyal psikolojik, ideolojik gerekçelere dayanmaktadır. Bu bakımdan toplumsal hareketler yelpazesi geniş olmaktadır. Toplumsal hareketler varoluş biçimleri itibarıyla çeşitli alt türlere ayrılmaktadır. Bu başlık vaka analizinde kullanılacak olan düzlemlerden biri olarak vakanın türüne ilişkin çeşitli saptamaların yapılmasında rol oynayacaktır.

1.1.5.1. Ulusüstü Toplumsal Hareketler

Ulusüstü toplumsal hareketler, uluslararası kurumları, uluslararası alanı ve uluslararası alanın aktörü konumunda bulunan devletleri doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen kitlesel eylemlilik olmaktadır. Bu toplumsal hareket türü uluslararası kurumları hedef alabileceği gibi evrensel bir nedene bağlı olarak farklı devletlerin kurumlarına karşı ortaya çıkan bir toplumsal harekette olabilir. Örneğin iç siyasal nedenler ile ortaya çıkan bir takım sorunlar birçok devlette sistematiği içerisinde de görülmesi muhtemel olmaktadır. Bu durumda ise lokal bir sorunun neden olduğu kitlesel eylemlilik ulus üstü toplum harekete dönüşmektir (Castells, 2012:191) . Ulus üstü türden toplumsal harekete örnek olarak 2011 yılındaki Arap Baharı/Yasemin Devrimi olarak adlandırılan halk ayaklanmaları gösterilebilmektedir. Arap Baharı/Yasemin Devrimi Tunuslu bir seyyar

satıcının öz kıyımı ile başlayan ve lokal olarak oluşan bir toplumsal hareket olarak dönemin Tunus lideri Binali'nin ülke yönetimini devretmesiyle sonuçlandığı bilinmektedir. Bu toplumsal hareket iç sorunlardan kaynaklanarak diğer Arap halklarının oluşturduğu devlet ve yönetim sistemlerine sıçramasıyla birçok Arap ülkesinde domino etkisi oluşturarak, kitlesel eylemliliği ulus aşırı bir eylemliliğe büründürmüştür. Bu eylemlilik görüldüğü ülkelerin siyasal ilişkilerine etkilerde bulunmuştur. Diğer yandan bu ülkelerin sahip olduğu yer altı kaynaklarının ekonomik değeri ve ham madde yakıtlarına sahip olmaları, kendi içlerinde meydana gelen kitlesel eylemliliğin uluslararası ekonomiyi ilgilendirecek boyuta evrilmesine neden olmuştur. Öte yandan bu ulus üstü kitlesel eylemliliğe bürünen Arap Baharı/ Yasemin Devrimi uluslararası boyutu nedeniyle Libya Arap Sosyalist Cumhuriyetine, NATO uçakları tarafından müdahalede bulunulmuştur. Bu açıdan ulus üstü toplumsal hareket, güç ve etkinliğine göre uluslararası bir soruna dönüşmesinden dolayı uluslararası alanda söz sahibi olan yapıları ilgilendirmesi muhtemeldir. Ayrıca Arap Baharı/ Yasemin Devrimi devrimsel bir düşünce ile hareket eden, itaat etmeme ve değişimi önceleyen kitlesel eylemlilik olarak başkaldırı ve isyan hareketi olarak başlamış daha sonrası süreçte ulusal güvenlik sınırları dışına çıkmıştır. Böylece uluslararası güvenliliği, uluslararası ilişkileri, uluslararası ekonomiyi, uluslararası politikayı ilgilendiren ulus üstü toplumsal hareket türü olarak sosyal hareketler literatüründe yerini almıştır.

Ulusüstü toplumsal hareket İnsan hakları, insan onuru, cinsiyet yönelimleri, kadın hareketleri, uluslararası barış ve tabiatın kutsallığı gibi konuları içermektedir. Öte yandan ulus üstü toplumsal hareket klasik Marksist düşünceden etkilenen sermayenin ve iktidar mücadelesinin yer aldığı, işçi ve üretim biçimlerinin ele geçirilmesinden kaynaklanan kitlesel eylemliliklerin ötesinde durmaktadır. Ulus üstü toplumsal hareketler klasik sınıf mücadelelerinin olmadığı, bunun yerine toplumsal hareketin çeşitli evrensel değerler üzerine bina edilmesiyle oluşturulmaktadır. Başka bir açıdan yeni toplumsal hareket ürünü olan ulus üstü toplumsal hareket alışlagelmiş klasik toplumsal hareketlerin sınıf mücadelesi bakımından ayrılmaktadır. Öte taraf ulus üstü toplumsal hareketler, oluşturduğu anlamları ya da değerleri ve sınıfların birçoğunu girift bir hale getirmektedir. Klasik toplumsal hareketlerin odak noktası ve yönelmiş öfkeleri kurumsal devlet aygıtları olmaktadır. Ancak ulus üstü toplumsal hareketler kurumsal devlet aygıtlarına karşı yönelmiş hareket olmakla birlikte, uluslararası alana ve ulus üstü kurumlara da

yöneltirilmiş istek veya tepki hareketi de olmaktadır. Ulus üstü toplumsal hareketler türü itibariyle geniş entelektüel içeriklere sahiptir. Siyasal ve ekonomik çıkarlardan ayrışmayı tercih etmektedir. Demokratik işleve önem atfederken bireyin katılımına açıktır. Etik duyarlılığı, kimlikleri, yaşam biçimini ön plana alır (Babacan, 2014:140).

Ulusüstü toplumsal hareketleri geleneksel toplumsal hareketlerden keskin bir biçimde ayırksı düşüren yönü kamusal alanın mekânsal dönüşümünden kaynaklanmaktadır. Kamusal alan baskı oluşturmada, denetim mekanizmalarının işletilmesinde ve siyasal sürece katılımda yurttaşlara hareket alanı sağlamaktadır. Müzakere ve etkileşimler yoluyla açığa çıkan kamu/iktidar erkinin yürürlüğe koyduğu politikaları denetleyebilmektedir. Aynı zamanda iktidar erkinin politikalarına kamu, kamusal alan dolayısıyla katılım sağlamaktadır (Hasdemir ve Coşkun, 2008:133) . Ancak ulus üstü toplumsal hareketler teknolojik devrim ile birlikte kamusal alan, sanal kamusal alan taşımıştır. Bu açıdan ulus üstü toplumsal hareketler kamusal alanı tüketirken aynı zamanda mekândan ve zamandan doğabilecek engelleri aşmak için sanal kamusal alan da tüketmektedir. Bireyler ve örgütler sanal kamusal alan içerisinde kolektif bir toplumsal zemin oluşturmayı amaçlamaktadırlar. Etkileşim olanakları sayesinde fikirler hızlıca üretilerek dolaşıma sürülmektedir. Bu fikirlerin tüketilmesi de hızlıca gerçekleştiği için etkileşimde bulunan bireyler arasında ortak bir kanı oluşması hızlıca gerçekleşmektedir. Böylelikle ortak bir fikir kümesinde buluşan bireyler ulusal ve uluslararası anlamda örgütlü olarak harekete geçmeleri kolayca mümkün olmaktadır. Öte taraf ulus üstü toplumsal hareketlerin, yüksek katılımlı ve çeşitli toplumları ve toplumsal grupları bir potada eriterek kümülatif tepkinin gücü ile yüksek verimlilikte olan, kamu baskısını oluşturan kitlesel eylemlilik yönü de bulunmaktadır. Ayrıca yeni toplumsal hareketlere katılım sağlayan bireyler ve gruplar sanal kamusal alan meydana getiren ağ tabanlı kitle iletişim araçlarını yüksek verimde ve yoğun biçimde kullanarak ulusal düzeyde ve ihtiyaç doğrultusunda uluslararası düzeyde kamuoyu oluşturabilmektedir. Bu kamuoyu ile ulusal devlet aygıtlarına ve ulus üstü kurumlara baskı oluşturmak ulusüstü toplumsal hareketlerin ana hareket noktası olmaktadır.

Ulusüstü toplumsal hareketler geleneksel toplumsal hareketlerin nüvesini oluşturan dar kapsamlı nedenlerden farklı olarak uluslararası alanı ve uluslararası ilişkileri etkileyen evrensel konuları içermektedir. Aynı zamanda Ulus üstü toplumsal hareketler varoluşları bakımından nesnel ifadeleri benimseyerek, toplumsal hareketlere

bir anlam ya da değer kattığı bilinmektedir. Geleneksel toplumsal hareketler ya da eski toplumsal hareketler bir toplumsal zemin üzerinde yerel ya da bölgesel olarak o toplumu ihtiva eden unsurların kitlesel eylemliliği açığa çıkarmasıyla oluşmaktadır. Fakat Ulus üstü toplumsal hareketler çağın ortaya çıkardığı yeni anlam ve değerleri referans alarak, evrenselliği benimseyen nesnel ifadeleri kendi zemininde barındırmaktadır. Ulusüstü toplumsal hareketler, klasik toplumsal hareketlerden farklı olmaktadır. Klasik toplumsal hareketler fiziksel mekanlarda ya da alanda var olmaktadır. Ortaya çıkış biçimi örgütlü grupların kamusal alanda faaliyet göstermelerinden kaynaklanmaktadır. Bu örgütlü gruplar kamusal alandaki iletişimsellikten faydalanarak, etkileşimler oluşturmayı amaçlamaktadır. Bir bakıma kamunun iletişimsel alanını tüketerek bireyler ve gruplar arasında yakınsama oluşturmayı sağladıktan sonra ortak bir kanı etrafında kümelenen bireyleri veya grupları kitlesel eylemlilik düzenine geçirmektedirler. Klasik diye tanımlanan toplumsal hareketler etnik, sınıf çatışması ve dar kapsamlı toplumsal hareket olmaktadır (Özen, 2015:14) . Ulusüstü toplumsal hareketler bu açıklayışlardan farklı olarak zengin entelektüel birikime sahiptir ve uluslararası sorunları merkeze alma eğilimi vardır. Öte yandan, uluslararası alanı etkileme kabiliyetine sahip nedenler ve talepler ile ortaya çıkması muhtemel olmaktadır.

1.1.5.2. Ekolojik Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketlerin varoluş biçimine etkide bulunan örgütlü grupların baskın rolünden öte, ekolojik toplumsal hareketler bireylerin aktif katılımı ve evrensel değerlerin önemsenmesi üzerine kuruludur. Bununla birlikte, bireyin varlığının yaşamsal alanıyla ilişkili ve bu ilişki sınırlarının ihlali doğrultusunda çeşitli ekolojik toplumsal hareketler açığa çıkabilmektedir. Toplumsal hareketlerin evrensel bir değer üretmeyi de amaçlamasından ötürü, dünyanın doğasına saygı ve sürdürülebilir bir doğanın önemi ekolojik temelli toplumsal hareketlerin evrenselliğine örnek teşkil etmektedir. Artan sanayi tesislerinin varlığı, nüfusun hızla artması nedeniyle insan kaynaklı sorunların baş göstermesi, otomasyon tesislerinin kolaylaştırdığı hızlı üretim nedeniyle ürün çeşitliliğinin genişlemesi, bireylerin ve toplumların tüketim alışkanlıklarının artarak bölgesel ve küresel tabiata endüstri ürünlerinin salınmasıyla doğanın tahrip edilmesi, silahlanma yarışında geniş ölçekli ve etkili askeri ürünlerin çevre ve doğa ekosistemine olan muhtemel zararları, finansal katma değeri yüksek ürünler için maden çalışmaları

neticesinden canlı ve doğa ekosisteminin tahrip edilmesi gibi nedenlerden hareket ile bireyler ve sosyal organizasyonlar doğa ve canlı ekosisteminin korunması konularını referans almaktadır (Müler, Rommel 1989; Çiğdem, akt., 1997, Göktolga, 2013:131) . Bu referans noktasından hareketle bir araya gelen bireylerin kitleselleşmesiyle ekolojik toplumsal hareket oluşmaktadır.

1.1.5.3. İdeolojik ve Siyasal Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketler örgütsel bir formasyona dayanan işbirliği ekseninde düzenlenen, kimi zamanda hiyerarşik bir düzende emir komuta zinciri ile yönetilen davranışların bir yöne sevk edilmesi ile oluşturulan planlı ve bilinçli nümayişleri ifade etmektedir (Tilly, 2008:13) . Toplumsal hareketler sorunlar, çözümsüzlükler, tepkiler, istekler ve ideal olanın daha iyisini aramak amacıyla da ortaya çıkabilmektedir. Öte yandan toplumsal hareketler, toplumsal yaşamda meydana gelen genel geçer, aniden gelişen olay ve durumlardan ötürü de gerçekleşen eylemlilikleri de kapsamaktadır. Ayrıca toplumsal hareketler başkaldırı ya da isyan adı altında anılabilen yıkıcı insan eylemleri ile ortaya çıkan protesto hareketlerini de kapsamaktadır. İsyan ve başkaldırı adı altında anılan toplumsal hareketler, genel toplumsal hareketlerden farklı olarak iktidar, devlet aygıtlarına veya kamu erkine yönelen eylemlilik olmaktadır. Daha çok devrimsel bir fikir etrafında birleşen bireyler ve örgütlü yapıların oluşturduğu bu eylemliliğin temel motivasyon kaynağı itaat etmeme ve düzeni ele alarak devrimsel bir değişimi ve dönüşümü amaçlamaktadır (Yılmaz, 2023:45) . Kamu düzenini sarsmak ve düzenin yeniden biçimlenmesi için devlet aygıtlarını zor kullanılarak örgütlü bir toplumsal hareket ile ele geçirilmek istenmektedir. Bu doğrultuda kamunun yeniden düzenlenmesi için toplumsal hareketler araç olarak görülmektedir. Bu toplumsal hareketler yıkıcı etkileri olan kaosun ve düzensizliğin oluşmasına neden olan yıkıcı eylemliliği ifade etmektedir.

Toplumsal hareketler ideolojik temel üzerine bina edilen örgütlü yapıların birbirileri karşısında konuşlanarak çatışmacı duruma düşmesinden de kaynaklanabilmektedir (Porta ve Diani, 2020:18) . Bir toplumun siyasal sistemi tezat fikirlere ayrışmaktadır. Fikirlerin çokluğu ve farklı ideolojik anlayışlar demokratik düzenin temel unsurlarından olmaktadır. Ancak fikirlerin ayrışmasından hareketle kamu gücünün ele geçirilmesi konusunda girilen yarış, fikirlerin terörize edilmesine neden olmaktadır. Demokrasinin gereği olan mücadele kimi zaman bağlamından, demokratik

usul ve esaslardan kopararak güç devşirme anlayışına dönüşmektedir. Bu açıdan fikirler demokratik teamüllere dayalı olmak yerine, örgütlü grupların çıkar amaçlarına hizmet eden araç konumuna düşmektedir. Güç ve zor kullanma yoluyla devletin kontrolünü yada kamu erkinin temel aygıtlarını ele geçirmek için bu örgütlü gruplar terörize edilen fikirler doğrultusunda ortak bir fikir birliği oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu fikir birliğinin gerçekleşebilmesi için örgütsel yapılar, kendi ideolojik tabanı başta olmak üzere geniş halk topluluklarına ilişkin bir mesaj iletme anlamlandırma ve alımlama pratiklerini kullanarak çağrıda bulunurlar. Böylelikle kitlesel eylemliliğin meydana gelmesi için halk toplulukları harekete geçecektir. En nihayetinde de siyasal sistemin ve demokratik düzenin sarsılmaz unsurlarından olan ideolojik baskı grupları meşru sınırlarından çıkarak ideolojik ve siyasal temelli toplumsal hareketlerin oluşmasına neden olacaktır. İdeolojik ve siyasal toplumsal hareketlerin temel motivasyon kaynağını oluşturan asıl gaye ise ideolojik bir eksende bir araya gelen bireylerin oluşturdukları siyasal örgütlerin çıkar ve hedeflerinin yaşama geçirilmesi olmaktadır (Meyer, 2002:12) .

1.1.5.4. Teolojik Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketler türleri içerisinde en karmaşık ve ayrıksı düşenlerden biride kuşkusuz dini toplumsal hareketler olmaktadır. Dini toplumsal hareketler, diğer toplumsal hareketlerden farklı olarak motivasyon kaynağını bireyin ürettiği ve onun bilinçli muhakemesi sonucunda oluşan düşünsel ürünlerden almamaktadır. Aksine dini toplumsal hareketler göksel inanışa dayanan ve vahiy yolu ile tezahür eden semavi dinlerin anlayış biçiminden almaktadır. Dini toplumsal hareketler grup odaklı olan ve grubun etik ve estetik/uygun değerleri üzerine kurulu kitlesel eylemlilik olmaktadır. gruba göre hareketin ana gayesi oportünist ve pragmatist bir bağlam üzerine kurulu olamamaktadır. Bu anlamda dini toplumsal hareketler amaca ulaşmada oportünist ve pragmatist bir yol ve yöntemler dizinini izlemeyi ret etmektedir. Dini toplumsal hareketlerde bireyin kendi içkin değerlerinden hareket edilmez, tam tersine bireyi aşkın bırakan uhrevi değerler ön planda tutulmaktadır. Başka bir ifade ile bu türden toplumsal hareketlerde öncelikli kılınan kutsal olan ile dinin arasındaki bağıdır. Bu bağdan ötürü din kutsal olan varlık tarafından şekillendirilir. Bu anlayış doğrultusunda temel referans aşkın bir varlık olmaktadır. Böylece sosyal yaşamı biçimlendiren toplumsal hareketlerde referans alınan kutsal varlık kabul edilir. Öte yandan toplumsal hareketlerin nüvesini

oluşturan ve gücün tahkim edilmesinde rol oynayan önderlik makamı bulunmaktadır. Önderlik makamı karizmatik bir lider ile temsil edilmektedir. Toplumsal hareket ise onun sevk ve idaresi altında işlemektedir (Budak, 2020:870 – 872) .

1.1.5.5. Sınıfsal Toplumsal Hareketler

Sınıfsal toplumsal hareketler geleneksel veya klasik toplumsal hareketler olarak geçmişten günümüze hala süregelen kitlesel eylemler olmaktadır. Sınıfsal toplumsal hareketler belirli bir toplumsal sistemin içerisinde bulunan toplumsal bir zümrenin belli başlı nedenlerden ötürü oluşturdukları halk eylemleri olarak, toplumsal grupları ve kurumsal yapıları etkilemektedir. Sınıfsal toplumsal hareketler çeşitli ideolojik inanışlara sahip olarak bu inanışlar doğrultusunda hareket etmektedirler. Bu inanışlardan en göze çarpanı Marksist proleter hareketler olmaktadır. Marksist düşünce yapısından hareketle ortaya çıkan proleter kitlesel eylemler egemen sistemin işçi sınıfı eline geçmesini ve toplumun ekonomik güç ilişkilerinin proleterler eliyle yürütülmesini amaçlamaktadırlar (Özen, 2015:14) . Marksist öğretisi yapısına sahip toplumsal odaklar üretim ilişkilerinden doğan sermayenin eşit düzeyde bütün toplumsal paydaşlar tarafından bölünmesini amaç edinmektedir. Bu uğurda Marksist düşünce yapısına sahip işçi kitleleri toplumsal hareketleri meydana getirmiştir. Proleterin neden olduğu toplumsal hareket bir sistemin işçi sınıfı eliyle yeniden düzlenmesinin veya ele geçirilmesinin ancak toplumsal birliktelikten oluşan kitlesel hareketlerden geçilmesine inanılmaktadır. Özellikle Fransız maden işçilerinin sürekli olarak oluşturdukları grevler ve kitlesel eylemler sınıfsal toplumsal hareketler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Leninist düşüncenin yeşerttiği Rus tarım işçileri ve diğer işçi örgütlerinin meydana getirdiği Ekim devriminde bir toplumsal sınıfın gerçekleştirdiği kitlesel hareketlilik olmaktadır (Erdoğan, 2021:113).

Sınıfsal toplumsal hareketler kadın hareketleri başta olmak üzere geniş bir yelpazeye sahip olmaktadır. Kadın hareketlerinin başat örneği olarak Amerikan tekstil endüstrisinde çalışan kadınların 30 Aralık 1828 tarihinde gerçekleştirdikleri yürüyüş olmaktadır. Bu kitlesel eylem, Dover pamuk fabrikası ile Cohecho tekstil fabrikasında çalışan kadınların diğer erkeklere uygulanmayan sosyal ve beşeri ilişkileri kısıtlayan uygulamaların olması, sermaye ve erkek yönetim grubunun negatif cinsiyet ayrımcılığında bulunması, gelir dağıtımında eşitsizliklerin olması, çalışma koşullarının ağır olması gibi nedenler ile kent merkezine gerçekleştirdikleri protestolar nedeniyle

oluşturmuştur. Ancak ilk bu kitlesel eylem başarılı olamasa da, 1857 ve 1864 kadın hareketleri ile ekmek ve güller eylemlerini gerçekleştiren ardıllarına esin kaynağı olmuştur. Ayrıca bu başlangıçtan sonra ikinci dalga kadın hareketleri ortaya çıkmaya başlamış, kadınların oluşturduğu kitlesel hareketler; özgürlük, eğitim hakkı, çalışma yaşamında eşitlik ve adillik, erkek ve kadın eşitliğinde düzenlemeler, siyasal katılım gibi temalar ile meydana gelmiştir. Günümüzde kadın toplumsal hareketleri genelde feminist bakış açısıyla cinsel kimlik ve kadının toplumsal statüsünün, kimliğinin egemen sistemlerde daha görünür olmasını kılmaya çalışmaktadır (www.kadinisci.org 11.10.2023).

Kitlesel eylemler, tarihin akışkan seyrinde görüldüğü üzere başkaldırı, kabul etmeme ve karşı gelme gibi noktalardan hareketle oluşmakta ve çeşitli etkenler dolayısıyla toplumsal yaşamda meydana gelmektedir (Erdoğan, 2021:113) . Sosyal sınıf mücadeleleri, gelişen ve yenilenen toplumlarda ekonomik birikimlerin bir sınıfın eline geçmesi ve ekonomik birikimler nedeniyle gelişen sınıfların eğitim, kültürel, sosyal yaşamda ve toplumsal davranışlarda ilerlemelere sebep olarak farklı bir toplumsal zümrenin oluşmasına neden olmaktadır. Buna karşın ekonomik gelirlere kısıtlı erişim ve kısıtlı düzeyde sahip olmak, sosyal yaşamda ekonomik düzensizliğin neden olduğu toplumsal gelişimin aksamasından dolayı farklı insan kümelenmelerinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Buda topluluklar arasında kopukluklara mahal vermektedir. Bu durum sosyal yaşamdan seçkin ve ayrıcalıklı zümrelerin oluşmasına neden olarak, toplumsal sisteme egemen olmalarını sağlamıştır. Başka bir ifade ile egemen zümre, sermaye eliyle kültürel ve sosyal güç ilişkilerini devşirerek bu alanlarda iktidar sahipliğini elinde bulundurma imkanına kavuşmuştur. Bir sistem içerisinde bulunan toplumsal yapılar arasından kopuşa ve hiyerarşiye neden olan bu durum yokluk veya yoksunluk içerisindeki sosyal grupların sınıfsal mücadelelerine gerekçe oluşturmuştur. Çünkü sermayenin seçkin bir zümrenin eline geçmesi diğer toplumsal yapıların yaşamlarını idame ettirmelerinde sınırlı imkanlar oluşturmaktadır. Ayrıca oluşan hiyerarşi toplumsal eşitlik ve adalet gibi ilkelerin ortadan kaldırılmasıyla kast sisteminin oluşmasına neden olmaktadır. Toplumsal hareketlerde buna karşıt yeni bir sosyal yaşam biçimini meydana getirmekte söz sahibi olmaktadır (Türkdoğan, 2013:17) . Kitlesel eylemlerin olduğu yakın dönemde, Fransız ihtilalinin eşitlik ve özgürlük anlayışı sosyal sınıf mücadelesinin verimli bir örneği olmaktadır. Fransız ihtilalinde görülen kitlesel hareketler; ayrıcalıklı,

seçkin, egemen sınıfa karşı gelerek, 18. Yüzyıl Fransa'sında sosyal sınıflar arasındaki güç mücadelesi olmaktadır. Bu sınıfsal sosyal hareketlilik neticesinde egemen sınıflar çökerek, özgür, adalet ve eşitlik ekseninde yeni bir toplumsal yapı kurulmaya çalışılmış, alt toplumsal yapılar kültürel gelişme göstererek bilinçlenmiş ve eğitim olanakları yaygın hale gelmiştir. Egemen sınıfın çökmesiyle sosyal sınıflar girift hale gelmiştir. Bu örnek sınıfsal toplumsal hareketliliğin başat bir örneği olmaktadır.

1.1.6. Toplumsal Hareketleri Ortaya Çıkaran Etkenler

Sosyal yaşamda meydana gelen kitlesel eylemleri ortaya çıkaran bir takım sosyal, siyasal ve benzeri faktörlerin neden olduğu ve konjonktüre bağlı gelişen etkenler bulunmaktadır. Bu etkenlere bağlı olarak kitlelerin etkilenmesi muhtemeldir. Etkilenme biçiminden ötürü kitlelerin kolektif hareket etmelerinden doğan eylemliliğin oluşması söz konusu olmaktadır. Bu başlık ile bir sosyal hareketi ortaya çıkaran temel nedenlerin/etkenlerin neler olduğu ve sosyal hareketliliğin inşasında ne gibi rolünün bulunduğu yer alacaktır. Bu kapsamda oluşturulan anlatı, vaka analizinin anlaşılmasında rol oynayacaktır.

1.1.6.1. Siyasal Yapılar

Siyasal yapılar kendi amaç ve hedefleri uğrunda sosyal yaşamda ve devlet düzeni içerisinde kolektif hareket eden yapılar olmaktadır (İşcan, 2004:151- 153) . Siyasal yapılar ortak davranış ile toplumsal düzende bireyleri ve kitleleri etkileme gücüne sahip olmaktadır. Siyasal yapılar etkilediği birey ve toplumları belli amaç ve hedef doğrultusunda kullanmaktadır. Özellikle de siyasal yapıların mücadele alanının kitle eylemlerine taşınması durumunda, siyasal yapılar kolektif eylemlerin meydana gelmesinde rol alırlar. Sosyal hareketlerin temelde meydana getirilmesinin nedeni ise siyasal yapıların, devletin kurumsal yapıları karşısında etkisiz olması ve iktidar sahipliğini elinde bulunduran odaklar karşısında kuvvet yönünden zayıf olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durumdan ötürü siyasal yapılar, iktidar ve kurumsal devlet aygıtlarına karşı baskı oluşturmada sosyal eylemlerden yararlanmaktadırlar. Ancak siyasal yapılar baskı oluşturmada çoğu zaman olağan ve doğal bir akışta seyreden toplumsal hareketten yararlanmamaktadır. Aksine siyasal yapılar kitlelerin şiddet içeren eylemlerini sosyal yaşamda meydana getirerek, baskı unsuru olarak iktidar ve kurumsal devlet aygıtlarına karşı kullanmaktadır. Siyasal yapılar şiddet eylemlerinin oluşması için

kolektif birey gruplarını kullanmaktadır. Bunun yanı sıra kitlesel eylemler demokratik ve meşru olabildiği gibi, şiddet unsuruna bürünmeleri de olası olmaktadır. Toplum ve devlet içerisinde tezahür eden toplumsal hareketlerin kendisini gerçekleştiren temel dayanak noktaları söz konusu olmaktadır. Bu dayanak noktalarının seçici olarak en belirgin olanlarından bir diğeri ise siyasal yapıların amaçları olmaktadır. Siyasal yapıların amaçları doğrultusunda oluşan toplumsal hareket, hedefe ulaşmada yaygın şiddet atmosferinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bakımdan şiddet ve siyasal eylemler arasında bulunan bağıntıdan dolayı sosyal eylemlerin şiddet içermesi muhtemel olmaktadır.

1.6.1.2. Siyasal Yapılar ve Şiddet İlişkisi

Şiddet toplumların içerisinde politik eylemler doğrultusunda ve kitle ölçeğinde gerçekleşen toplumsal bir olay olarak karşımıza çıkması muhtemeldir. Şiddetin oluş biçimi nedene göre ortaya çıkmaktadır. Bu koşul, şiddet olgusunun sosyal yaşam içerisinde çeşitli sonuçların olmasına zemin hazırlamaktadır. Şiddet politik bir eylemin amaçlarını yaşama geçirmede kullanılan araçları ifade eder ve politik eylemin güç veya kuvvet unsurları araçlığıyla hayata geçirilmesinde rol almaktadır. Çünkü şiddetin temel karakteristiği bu düzlemde bulunmaktadır (Arendt, 1970: 4) . Şiddetin elit ve yumuşak güç unsurları dışında gerçekleşen bir tezahür olduğundan, eylemsel yönünün temel amacı kuvvet dolayımıyla ve kitle kullanımıyla siyasal yapıların amaçlarına hizmet eden sosyal bir olay olmakta ve bu özellikleri bakımından toplumsal yaşamda gün yüzünü çıkmaktadır. Ayrıca şiddet tepkisel nedenlerden dolayı da sosyal yaşamda meydana gelmektedir. Bu tepkisel noktadan hareketle şiddet, siyasal sistem içerisinde kurumsal sosyal bir yapının dışlanması ya da ötekileştirme pratiklerinin gerçekleştirilmesi nedeniyle, politik sosyal yapıların siyasal sistem içerisindeki eylemlerinin neticesi olarak meydana gelmektedir (Onay, 2020:31) . Diğer yandan siyasal ve sosyal ekosistem içerisinde şiddetin ortaya çıkmasında farklı nedenler bulunmaktadır. Bir ekosistemde görülen şiddet tezahürünün; bir sosyal grubun üstünlük elde etmek istemesi, bir sosyal yapının siyasal veya sosyal sistemlere karşı intikam duygusu ile hareket etmesi, bir toplumsal yapının grup amaçlarına ulaşmak istemesi, diğer toplumsal yapılara karşı çeşitli avantajlar sağlamak istemesi, siyasal yapıları taviz vermeye zorlamak gibi nedenleri bulunmaktadır. Şiddet kitle ölçeğinde isyan, devrim, toplumsal ayaklanma ve

başkaldırı gibi geniş yelpazeli birey gruplarının oluşturduğu kitle eylemleri olarak tanımlanmaktadır (Türkdoğan, 2012:9) . Aynı zamandan şiddet saldırgan yapılara, gerçekleşmesi istenen hedeflere ve şiddeti ortaya çıkaran kendi örgütsel yapısının eylemlerine göre bir karaktere bürünmektedir. Şiddet, siyasal ve sosyal sistem içerisinde bulunan muhtelif muhalif yapıların var olan siyasal düzene ve yapısına karşı bir meydan okuma olmakla birlikte; şiddet, siyasal rejimlerin kendi amaçları doğrultusunda muhalif odaklara karşı meydana getirilmektedir (Topcu ve Ateş, 2022:198) . Yukarıdaki satırlar dikkate alındığında şiddeti ortaya çıkaran sebepler, sosyal alanda cereyan eden kitlesel eylemlilikleri görünür kılmaktadır. Bu görünüm çerçevesinde kitlesel eylem şiddet unsuru olarak, toplumsal eylemliliği açığa çıkaran siyasal yapıların amaçlarına kavuşmada imkan ve kabiliyet sağlamaktadır. Öte taraf siyasal yapıların çabalarının neticesi olan şiddet siyasal hüviyete sahiptir. Bu açıdan politik bir eylemi ifade eden şiddet toplumsal hareketler ile yaygınlık kazanarak baskı oluşturmaktadır.

Siyasal şiddet ve toplumsal hareket ilişkisinde siyasal şiddet, temelde bir odağın politik saikler ile harekete geçirdiği kitlenin eylemleri aracılığıyla toplumsal yaşamda meydana gelmektedir. Siyasal yapılar başkaldırı, isyan ayaklanma gibi kitlesel eylemlere başvurmaktadırlar. Bu kitlesel eylemlerin temel çekirdeğinin olduğu ilk anlarda siyasal yapılar tarafından kamusal alana ve kendi grup aidiyeti duyan paydaşlarına ve üyelerine seslenirler. Bu sesleniş neticesinde oluşan kitle politik bir yapı etrafında kenetlenirken, siyasal yapıda karar vericiler kitlesel eylemliliğin el verdiği ölçüde toplumsal hareketi açığa çıkarmaktadır. Başkaldırı, isyan ve ayaklanma gibi muhalif karakterli olan kitlesel eylemlerin siyasal şiddet eylemlerine evrilmesi, sosyal hareketliliği meydana getiren siyasal yapının karar vericileri tarafından siyasal amaçların yaşama geçirilmesinde kitlesel eylemlilik aracılığıyla oluşturulan şiddet dalgalarından geçtiğine inanılmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü siyasal yapı nezdinde siyasal şiddetin kolektifliği, siyasal yapının siyasal iddiaları doğrultusunda harekete geçen eylemcilerin karşısında durdukları ve mücadeleye giriştikleri sistemi sınaması ve siyasal sistemi etkilemesi için şiddet içeren eylemlerin harekete geçtiği durumu ifade etmektedir (Bodur Ün ve Timur, 2016/a: 566). Bu anlatı ile birlikte kolektif şiddet eylemlerini içeren toplumsal hareketler, siyasal ve toplumsal sistemlerde farklı koşullar altında siyasal yapıların savunucusu olması nedeniyle siyasal yapılar tarafında önemli görülerek açığa çıkarılmaktadır (Bodur Ün ve Timur, 2016/b : 527)

1.1.6.3. Engelleyici ve Kısıtlayıcı Yapısal Öğeler

Toplumsal hareketler, eylemlilik formu olarak siyasal ve toplumsal sistemde bireylerin oluşturdıkları talepkâr kolektif hareket olduğu gibi aynı zamanda toplumsal hareket, var olan ve oluşturulan bir nedene bağlı olarak kitlelerin tepkisel öfkelerinin eylemsel bir forma bürünmesinin yansıması olmaktadır. Bu anlatı, engelleyici ve kısıtlayıcı yapısal öğelerin neden olduğu bir kitlesel eylemliliği açıklamaktadır (Işık, 2013:20) . Var olan sistem içerisinde yerleşik unsurlar, bireylere ve toplumsal öğelere karşı yapısal olan fakat süreklilik arz etmeyen asimetrik ve soyut şiddet yollarına başvurarak belli zamanlarda sosyal yaşamda meydana gelen gelişmeler karşısında önleyici tedbirler kapsamında yasal veya kurumsal düzenlemeler dolayısıyla engelleyici ve kısıtlayıcı yol ve yöntemler dizinini sosyal ve siyasal sistem içerisinde yaşama geçirmektedirler. Bu anlatı ile kast edilen sistemin yerleşik unsurlarının zorlayıcı ögesi olan kuvvet kullanımı ile oluşturulan somut şiddet atmosferi olmamakta, aksine düzenleyici kurumsal yapıların politika izleğinden hareket ile başvurdıkları engelleyici ve kısıtlayıcı tedbirlerin neden olduğu soyut şiddet durumunu ifade etmektedir. Başka bir değış ile soyut şiddet ile kast edilen, kolluğun bireyin yaşam alanını belirgin kuvvet araçlarıyla sürekli tehdit ve gözlem ile baskı altında olduğunun izlenimini oluşturmaları ve bunun dışında yer alan yapılar eliyle gerçekleştirilen soyut şiddet durumu belirtilmektedir. Oluşturulan dolaylı şiddet bireylerin ve toplumsal örgütleri zihinsel ve ruhsal olarak yıpratarak, gerilim ve öfke duygularının olgunlaşmasına hizmet etmektedir. Bu durum siyasal ekosistem içerisinde toplumsal yaşamda bireyleri ve toplumları devlet içi varlıklara karşı aidiyet his etmemeye sevk etmektedir. Bu açıdan birey ve toplumsal öğeler öz varlıklarına ilişkin tehdit olarak engelleyici ve kısıtlayıcı düzenlemeleri oluşturma ve işlerlik kazandırma gücünü elinde bulunduran kurumsal yapıları görecektir. Bu durum, birey, toplum ve yapısal öğeler arasında karşılıklı kopuşa neden olacaktır. Yapısal öğelerin toplumsal yaşamda sürekli kısıtlayıcı ve engelleyici özelliğinin bulunması bir şiddet tezahürü olmaktadır. Kimi zaman şiddetin soyut tezahürü olan bu durum, kitleler ölçeğinde tepkiler ile karşılanarak belli başlı görünür nedenler ile desteklenmesiyle meşruluk eksenine dayanan kolektif bir hareketliliğin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Hannigan, akt., Işık, 2013:20) . Kısıtlayıcı ve engelleyici yapıların soyut şiddetinin tezahürü olan kitlesel eylemler, eyleme katılan birey ve örgüt profillerinin sistemsal şiddet eylemlerine karşı başkaldırı hareketi olarak veya

demokratik eylemler düzenine sahip olması yönünden yasallık ekseninde işleyen demokratik eylemler olarak tanımlanmaktadır. Örgütsel yapıların yaygın şiddet eylemlerini benimsemesi, engelleyici ve kısıtlayıcı yapıların soyut şiddetlerinin yansımaları olmaktadır. Bu açıdan toplumsal hareket ve kurumsal yapılar arasında neden - sonuç ekseninde bir ilişki düzeyi söz konusu olmaktadır. Bir bakıma toplumsal hareketler, bireylerin toplumsal yaşamda maruz kaldıkları soyut şiddetlerden doğrudan anayasal ve yasal yapıların fiziki şiddet içermeyen eylemlerine maruz kalmalarından türemektedir. Kişilerin toplumsal yaşam rutinlerinde hareket alanının dolaylı olarak daraltılması, sosyal yaşama katılımı ve sosyal olanaklara erişimde engelleyici ve kısıtlayıcı düzenlemeler ile karşı karşıya kalması şiddet pratiğinin soyut/görünür olmayan yönü olmaktadır. Böyle bir şiddet metoduna maruz kalan bireyler aidiyet duydukları sosyal, kültürel ve örgütsel yapılar ile sorun ve çözüm temelinde etkileşime girecektir (Ergil, 2001:40) . Çünkü sosyal kültürel ve örgütsel yapılar bireylerin öz varlıklarının müdafaa edildiği yegâne temsil yerleri olmaktadır. Bir sosyal, kültürel ve örgütsel yapının paydaşları görünür olmayan şiddet içeren eylemlere maruz kaldıklarında kolektif davranışlara yönelmektedir. Bu yönelim geniş veya dar bir yelpazeye sahip insan yığınlarını harekete geçirerek eylemliliği toplumsal düzlemde ortaya çıkarmaktadır. Kolektif yapılar tarafından oluşturulan eylemlilik formu, verili düzen içerisinde yer alan düzenleyici kurumsal yapıların engelleyici ve kısıtlayıcı faaliyetlerine karşı gelen toplumsal hareketlere bürünmesi muhtemel olmaktadır. Çünkü Toplumsal hareketin meydana gelişinde önemli bir etken olan şiddet, yapısal ölçekte tezahür ederek bireyleri ve toplumsal ögeleri etkilemektedir. Zira bireye yönelik olan şiddet, kurumsal aygıtlarla bireylerin gereksinimlerine ve yaşamsal refahına ulaşmada kısıtlayıcı ve engelleyici davranmaktadır. Söz konusu kısıtlamalar ve engellemeler kültürel, hukuki, ekonomik, dini ve siyasi olarak yapısal güç kullanımına sahip kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Lee, 2019:123) . Öz bir anlatı ile engelleyici ve kısıtlayıcı güce sahip kurumsal yapıların, bireylerin öz varlıklarına ve aidiyet duydukları örgütsel yapılara yönelik soyut şiddet içeren eylemleri, belirli durumların veya nedenlerinde olgunlaşmasıyla kitleleri harekete geçmeye zorlamaktadır. Bu anlamda toplumsal hareket ve soyut şiddet atmosferi ile şiddet dalgaları arasında neden - sonuç ilişkisi bulunmaktadır ve bunun ortadan kaldırılması için yapısal unsurların dönüşümü gerekli olmaktadır (Özerkmen ve Gölbaşı 2010:30) .

1.1.6.4. İktidar Öğeleri Arasında Yakınsama

Toplumsal hareketler birey gruplarının kolektif bir zeminde buluşmalarından dolayı ortak idealar noktasından hareket ile oluşan kitle hareketleri olmaktadır. Bu kitle hareketlerine zemin hazırlayan en önemli neden ise kitlesel yapılar arasında yakınsamaların oluşmasıyla kolektif toplumsal davranışın ve kolektif toplumsal bilinç olmaktadır (Walton ve Smith, akt., Konak, 2021:198) . Yakınsama toplumsal zemin içerisinde belirgin sosyal paydaşların birbirileri ardına farklı anatomik unsurlar olarak gelmesi nedeniyle oluşmaktadır. Yakınsama nedeniyle ortak bir kümede buluşan toplumsal paydaşlar kitle hareketlerinde kolektif hareket birliğine bürünmektedir. Toplumsal hareket, toplum içerisinde yakınsamaların meydana gelmesi ile toplumsal yaşamda bulunan sosyal, siyasal, kültürel ve benzeri yapıların oydaşıma ve uzlaşma süreçlerinden geçmektedir. Grup karakteri, davranışı, kimliği, hedefleri ve eylemleri bakımından farklılık gösteren sosyal yapılar, toplumsal yaşamda alışılmış siyasal iktidar dışında egemen oldukları atmosfer dâhilinde iktidar yapıları olarak bulunmaktadır. Siyasal alanın dışında sosyal, kültürel, ekonomik toplumsal ve benzeri alanlarda tamamen birbirinde ayıksız davranış ve kalıplarda bulunan iktidar türleri sosyal düzende toplumun genelini ilgilendiren olay ve durumlar karşısında güç birliği ekseninden hareket etmeleri kimi sosyal sorunlar nedeniyle oluşması muhtemel olmaktadır (Çoban, 2008:30) . Güç birliğinin temel çerçevesi yakınsayıcı politikalar düzleminde birleşmektedir. Yakınsama ile uyumlaşan iktidar öğeleri, sosyal hareketliliği geniş yelpazeli grup oluşumlarından beslenmeye sevk ederek, eylemliliği çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya büründürmektedir. Nihayetinde toplumsal hareket, türdeş olmayan benzersiz iktidar öğelerinin çatısı altında biraraya gelen toplumsal grupların karmaşık ve ortak eylemliliği olarak kamusal alanda meydana gelmektedir. Öz olarak iktidar türleri arasında oluşan yakınsama, sosyal yaşamdan meydana gelen geniş ölçekli girift kitlesel eylemlerin oluşmasında rol oynamaktadır.

1.1.7. Siyasal İktidar, Toplumsal Hareketler ve Anomi

Devlet ve toplum sistemlerinde gelişmişlik seviyesi, yasaların uygulanması ve hayata geçirilmesine göre toplumsal hareketler görülmektedir. Çağdaş dünyanın birçok gelişmiş devlet ve toplum düzeninde eylemlilik tabii bir hak olarak görülmekte olup, sınırları ve hareket alanı meşru zemin üzerinden çizilmiştir (Adıgüzel, 2019:1666) .

Çağdaş dünyanın en temel sorunlarından biride kitle hareketinin kurallar dizini içerisinde hareket eden sosyal eylemlilik biçimi dışında cereyan etmesi olmaktadır. Kendini normlar silsilesine dayandırmaya çalışan kimi toplum ve devletlerde ise toplumsal hareketler muallak, nedensiz ve kuralsız kitle eylemleri olarak görülmektedir. Bu devlet ve toplum yapılarına göre toplumsal hareket bir düzensizliğin kitlesel somut hali olmakta ve kişilerin ve grupların amaçsız kolektif yapılanması olarak zararlı etkinlikler olarak görülmektedir. Çünkü kişilerin, grupların ve toplumsal öğelerin neden olduğu dönüşümlerin gerçekleştiği esnada ortaya çıkan kolektif davranış tehdit unsuru olarak, kuralsızlığın temel görünümü olmaktadır (Aydın, 2020:84) . Temel yapılanmasını insan hak ve hürriyetleri ekseninde tamamlayamayan veya tamamlamayan devlet ve toplumlarda kitlesel eylemler bireyin ve toplumun bilinçli eylemlerinin muhakemeli ürünü olarak görülmemekte ve bireyler ile gruplar, siyasal yapılar tarafında hayata geçirilmesi gereken gayelerin kaynak kullanımı olarak görülmektedir. Bu açıdan kitle hareketleri siyasal olarak nitelendirilmekte, tamamen siyasal odakların oluşturduğu ve sürdürdüğü kitle faaliyetlerinin ortak ürünü olarak görülmekte, düzen içerisindeki kuralların dışında gerçekleştirilmeye çalışılan kuralsızlık olarak tanımlanmaktadır (Bayhan, 2012:156-157) . Ayrıca sistem öncelikli devlet ve toplum yapılarında kitlelerin kaynak olarak kullanımı kutsal atfedilen devlet otoritesine karşı devrim olarak görülmekte ve kutsalın devlet olduğu düzende kitle ancak tehdit unsuru olmaktadır.

Anomi, tanımlanan unsurların, sistemin ihtiva ettiği kurallar zincirinden kopuş yaşaması demektir. anomi, sistemlerde istikrarsızlığın, belirsizliğin ve düzen ile öğeler arasında kopuş olduğu dönemlerde görülmektedir (Kaya ve Kılıç, 2021:540) . Bu duruma neden olan ise kutsalın devlet olduğu yönetim biçimlerinde, devletin siyasal örgütleri belli başlı durumlarda davranış ve isteklerine göre normlar dışı davranan organizasyon olarak betimlemesinden kaynaklanması olası olmaktadır. Bu betimlemenin sıklık ile görülen temel zemini ise siyasal organizasyonların devlet ve toplum düzeni içerisinde sosyal, siyasal, ekonomik nedenlerden dolayı oluşturduğu talepkârlık veya tepkisel kitle hareketlerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü kutsal olan devletin öz varlığına muhtemel tehditlerin müsebbibi olarak geniş ölçekli kolektif eylemler görülmektedir. Bu eylemler devlet sistematığının belirlemiş olduğu sınırların dışında meydana gelen kitlesel eylemler olarak, kuralsız unsurların kurallar dışı oluşturduğu ve bireylerin bilinçsiz kaynak olarak kullanıldığı faaliyet olarak görülmektedir. Çünkü otoriter yönetimlere göre bireyler kitle

paydaşı olarak siyasal yapıların boyunduruğu altında bulunmasından ötürü, bilinçlerini ve öz varlıklarını siyasal örgütlerde kaybederek bilişsel ve duyuşsal yeteneklerini kullanamamaktadır. Kolektif siyasal yapının oluşturduğu düşünce, davranış, amaç ve grup karakteri, bireyi aşkın değerler üreterek kişilerin öz varlığını manipüle etmektedir. Bu açıdan birey yerine grup öncelikli olmaktadır. Böylelikle siyasal örgütlerin kaynak kullanımı için gerekli görülen bireyler toplumsal hareketlerde edilmelidir. Sonuç olarak, kitlesel eylemlerin kısmi temel hak olarak görüldüğü yönetimlerde, bireylerin örgütlü katılımı nedeniyle oluşan kitlesel eylemler siyasal örgütlerin normlar dizinini ihlal eden etkinlikler olması olasıdır.

1.1.8. Toplumsal Eylemliliğin Meşruluk Zemini: Anayasal ve Yasal Dayanaklar

Çağdaş bireyin geçmişten gelen anayasal ve yasallaşma yolundaki mücadeleleri her anlamda kendini görünür kıldığı gibi ifade hürriyeti, hak ve talep hürriyetlerinde de kendisini görünür kılmıştır. Çağdaş dünyada bireyin temel özne olarak ele alınması onu bütün sistematik yapıların üstünde tutmaktadır. Özü itibariyle belirli bir yasal daire içerisine giren toplantı, gösteri ve yürüyüşler birer toplumsal hareketliliği ifade etmektedir. Bu anlamda toplumsal hareketler meşruluğunu yasal zeminden almaktadır.

Demokratik düzenin temel unsurlarından olan ifade hürriyeti, gösteri, yürüyüş ve toplanma hakkı devlet sistemi içerisinde anayasal ve yasalar ile belirlenen sınırlar doğrultusunda bulunmaktadır. Demokratik bir düzende anayasal ve yasal kanunlar ile güvence altına alınmış olan bu demokrasinin temel unsurları meşruluğunu kaybetmediği sürece devlet aygıtlarının, kolluğun, anayasanın ve yasaların koruyup kollaması altında bulunmaktadır. Aynı zamanda demokrasinin temel bileşenleri niteliğinde olan, ifade hürriyeti, gösteri, toplanma ve yürüyüş hakkı ulusüstü kurumlar ve uluslararası sözleşmeler ile garanti altına alınmıştır. Toplumsal hareketliliğin açığa çıkması için bireylerin çeşitli çaplarda veya büyüklükte oluşturduğu kitlesel yığınlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kitlesel yığınlar meşruluk dairesi içerisinde bulunmak kaydıyla, gösteri yürüyüş ve toplanma hakkı dolayısıyla bir araya gelen bireylerin kolektif eylemleriyle oluşmaktadır. Ancak anayasa ve yasalarca güvence altına alınmış toplumsal hareketlerin anayasal ve yasal olmayan tezahürleri de söz konusu olmaktadır. Kimi zamanda anayasayı ve yasaları referans alarak oluşan kitlesel hareketler bir noktadan sonra meşruluğunu yitiren toplumsal eylemliliğe dönüşmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal sözleşmesi olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, tesis edilen devleti demokratik bir hukuk devleti olarak tanımlamıştır. Bu açıdan demokrasinin işleyişi için birtakım koşullar anayasal güvence altına alınmıştır. İfade hürriyeti, haberleşme özgürlüğü, gösteri, yürüyüş ve toplanma hakkı demokrasinin temel argümanları olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bu argümanları, Anayasanın 25, 26 ve 34. maddeleri ile koruyarak düzenlemiştir (Ekinci, 2019:756) . Öte yandan demokrasinin temel argümanları uluslararası alanı ve uluslararası ilişkileri de ilgilendirmektedir. Zira bu argümanlar uluslararası bir sözleşme olan insan hakları evrensel bildirgesinin 20. maddesi ile üzerinde mutabık kalınarak kayıt altına alınmıştır. Demokrasinin temel yapı taşlarını koruma altına alan uluslararası sözleşmelerden bir diğeri ise İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi olmaktadır. Çok taraflı olması nedeniyle uluslararası sözleşme olan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi 11. maddesinde demokratik ve meşru olan toplumsal hareketlerin açığa çıkmasına zemin hazırlayan toplanma hakkını düzenlemiştir. Ayrıca ulusüstü bir kurum olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) bu argümanları destekleyici görüşler beyan etmiştir. Ulusüstü mahkeme olan AİHM, ifade özgürlüğünü, fikirlerin korunması, toplanma özgürlüğünü aynı bütünün parçaları olarak görmektedir. Mahkemeye göre bu unsurlar temel hak olmakla birlikte, aynı zamanda demokratik toplumun yapı taşı ve üstün nitelikte olan değerleri ifade etmektedir. Diğer yandan mahkeme şu noktayı noksansız biçimde belirtmektedir: Bireysel ve toplumsal özgürlüklerin tesis edilmesi ve sınırlandırılmasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin hükmü olan ve demokratik bir toplumlumun inşasının gereklilikleri arasında gösterilen 11. maddenin işletilmesi dikkate alınmalıdır (Özenç, 2015:103).

Bilindiği üzere Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AİHM'ye taraf ülkelerden olmaktadır. Bu açıdan söz konusu AİHM karar ve görüşleri ile İnsan Hakları Avrupa sözleşmesi ile hükme bağlanan maddeler, T. C Anayasasının 90. maddesi uyarınca iç hukuku doğrudan ilgilendirmektedir. Çünkü temel hak ve özgürlükler alanında T.C. Anayasası, uluslararası antlaşmalar ile yasaların ayrıştığı durumlarda geçerli referans noktası olarak uluslararası sözleşmeleri esas almaktadır (Zabunoğlu, 2017:642). Bu açıdan Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasal ve yasal mevzuatında toplumsal hareketleri açığa çıkaran ifade hürriyeti, toplantı, gösteri ve yürüyüş hakkı gibi demokrasinin temel bileşenleri, Anayasal ve yasal dayanakları geniş

bir yelpazede bulunmaktadır. Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, 90. maddesinde belirtildiği üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları içtihatlarına uymak evrensel hukuk açısından olumlu bir yaklaşım olmaktadır (Tanyar, 2011:596). Türkiye Cumhuriyeti'nin ifade hürriyeti, gösteri, yürüyüş, toplantı ve protestoda bulunabilme haklarını uluslararası antlaşmalardan kaynaklı yerine getirmesi zorunlu olduğu gibi yukarıda kısaca değinilen Anayasal ve yasal düzenlemeler doğrultusunda birtakım yükümlülükleri bulunmaktadır. Öncelikle toplumsal hareketlerin açığa çıkmasına neden olan ulusal yasalara değinirsek, ilk durak noktası olarak karşımıza Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, 34. maddesi çıkmaktadır. Bu madde toplumsal hareketlerin açığa çıkmasına zemin hazırlayan toplantı ve yürüyüş/nümayiş hakkını düzenlemektedir. 34. maddeye göre toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanılabilmesi için gerekli düzenlemeler kanun yoluyla belirtilebilmektedir. Bu madde aynı zamanda sınırlamaların gerekçelerini de bildirmektedir. Bu madde toplumun bütününe ilgilendiren konularda, (milli güvenlik, kamu düzeni, genel ahlak, genel sağlık yaygın şiddet ortamı gibi) toplumun çıkarı gözetilerek toplantı ve gösteri yürüyüş hakkını sınırlandırılabilir. Bu madde toplumsal eylemlilikten etkilenmesi söz konusu olan kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasına önem göstermektedir. Bu öneme binaen madde kanun yoluyla toplantı ve gösteri yürüyüş hakkına sınırlamada bulunabilmektedir. Son olarak 34. madde toplantı, gösteri ve yürüyüşlerin düzenlenmesi için kamu kurum ve kuruluşlarının önceden iznine tabi olmadığını belirtmektedir. Ancak bu bir koşula bağlı olmaktadır. Söz konusu koşul ise toplantı gösteri ve yürüyüşlerin silahlı ve saldırsız bir biçimde olmasına bağlanmıştır (Özgenç, 2018:178–179) .

Toplumsal hareketlerin oluşması için gerekli olan unsurların vücut bulmasını sağlayan diğer anayasal dayanaklar ise 25. ve 26. maddeler olmaktadır. Toplumsal hareketlerin oluşması için toplumsal yaşamda bireyler arasında fikir ve düşünce birliğinin olması gereklidir. Ancak fikir veya düşünce birliğinin oluşabilmesi için düşünce ve kanaat hürriyeti gerekli olmaktadır. 25. madde ise bireylere düşünce ve kanaat hürriyetine sahiplik yetkisi vererek, bu koşulun sağlanılmasına imkân tanımaktadır. 26. madde ise düşünce ve kanaatlerin bireysel veya toplu olarak açıklanmasına ve yayma hakkına vurgu yapmaktadır (<https://www.mevzuat.gov.tr>, 16.10.2023). Bu madde düşüncenin bireysel veya toplumsal olarak açıklanmasına ve dolaşıma sürülmesine anayasal dayanak sağlamaktadır. Böylelikle fikir ve düşünce birliğinin oluşmasını sağlayacak olan bireyler

ve örgütlü yapılar toplumsal yaşamda dolaşıma sürülen düşünsel önermeler doğrultusunda iletişimsel kamuya entegre olarak kamusal alanda bir dizi etkinlikler ile etkileşimler oluşturmaktadır. Etkileşimler ile bireyler kolektif bir yapıya bürünecektir. Kolektifliğin açığa çıkmasıyla meşru toplumsal hareketin varlığı söz konusu olacaktır.

Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, 25. 26. ve 34. maddeleri dışında yasal dayanağı bulunmaktadır. Bu yasal dayanak 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu olmaktadır. Bu kanuna göre suç kapsamına girmediği sürece toplantı, gösteri yürüyüşü için izin alınmaya gerek yoktur. Herkes toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Ancak toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleyecek olan düzenleme kurulu kişilerin güvenliğinin sağlanması ve gerekli tedbirlerin alınması için kolluğa ve mülki amire bildirimde bulunma koşulu aranmaktadır (Aydın, 2016:3286 – 3287) . Aynı zamanda 2911 sayılı kanun içerisinde bulunan maddeler doğrultusunda mülki idare amirlerine suç unsurunun oluşmasına dair emarelerin mevcut olması durumunda, düzenlenen veya düzenlenecek olan toplantıları yasaklama yetkisi verilmiştir (Özgenç, 2018:180) . Böylelikle bir toplumsal hareketliliğe neden olacak olan toplantı ve gösteri yürüyüşünü yasaklama belirli hallerde mülki idare amirinin inisiyatifine bırakılmıştır.

1.1.9. Toplumsal Hareketler ve Güvenlik Kaygıları

Bütün yerkürede görülmesi muhtemel veya hemen hemen birçok milletin ve devletin karşı karşıya kaldığı kitlesel eylemlilikler genelde devlet aygıtlarına ve siyasal olana yönelik olmaktadır (Ertürk, 2011:1494) . Bahsi geçen bu toplumsal hareket kısa ömürlü olabileceği gibi uzun süreli kaos ve çatışma ortamlarının gelişmesine neden olması da söz konusu olmaktadır. Kısa süreli bir millete özgü toplumsal hareket geneli itibariyle toplumun değer yargılarının devlet aygıtları tarafından ihlali veya başka bir oluşumun diğer oluşumların kutsal saydığı, değer atfettiği kültürel veya sosyal olanın ihlalinden kaynaklanmaktadır. Toplumsal hareket barışçıl olabileceği gibi, kısa süreli olsa dahi güvenlik siyasasında, tehdit durumlarının oluşmasına neden olması söz konusu olmaktadır. Kısa süreli toplumsal hareketlerde genellikle iki türden olmaktadır: İlk olarak devletin veya devlet aygıtlarının, bireyin güvenliğine tehdit oluşturması durumunda ortaya çıkmaktadır. Buna karşın ise birey, güvenliğini esas almaya yönelecektir. Bireyin onuru, yaşam hakkı, varlığının korunması, temel özgümlüklerinin yok sayılması,

ekonomik, çevresel ve siyasal faktörlerden yönelebilecek tehdit durumlarında bireylerin ve örgütlü grupların tepkisel bir atmosfere bürünmesi olası bir durum olmaktadır (Erdem, 2016:264) . Böylelikle aksiyoner davranma eğilimi gösteren kitle ise, kitlesel eylemi açığa çıkarır ve bir toplumsal hareketi meydana getirecektir. İkincil olarak, bir milletin ve devletin içerisindeki farklı etnik ve dini gruplara mensup ya da dolaylı aidiyet bağı ile ilişki kuran kimselerin, başka bireylerin öz güvenliklerine tehdit oluşturmasıyla, bireylerin kendi güvenlik alanının tehlikeye düşmesi söz konusudur (Alameşe, 2021:36). Bireysel güvenlikleri tehdit altında olan kimselerin bir araya gelerek oluşturdukları kitlesel hareketlilik olması ise muhtemel olmaktadır. Oluşan toplumsal hareketin temel nüvesini ve prensiplerini oluşturan düzlem ise Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde de belirttiği üzere kişinin temel güvenlik ihtiyacına sahip olma güdüsünden kaynaklanmaktadır. Başka bir anlatım ile temel güvenlik gereksinimine bağlı olarak ve birey psikolojisi açısından kişilerin güvenlik duygularının sarsılması veya güvenlik ihtiyacının sağlanılamaması durumunda kişiler tepkisel bir iç dürtüyle reaksiyoner tavır olmaları olası olmaktadır. Diğer yandan, birey güvenliğinin tehdit altında olduğu durumlarda, tehdit altında bulunan bireylerin örgütlü ve bağıntısal bir etkileşim ile oluşturdukları sosyal organizasyon vasıtasıyla tehdit oluşturan öznelerle karşı geliştirilen toplumsal hareket, bir milletin veya devletin içerisinde cereyan etmesinden ötürü, iç düzen dinamiklerinin etkilenmesiyle, güvenlik siyasasına olumsuz yansımalarının söz konusu olması muhtemeldir. Böylece iç dinamiklerin yerinden oynadığı, kamusal düzenin sarsıldığı ve oydaşma veya uzlaşma süreçlerinin yıkılmasıyla kamu düzeninin sarsılması muhtemeldir.

Günümüzde güvenlik problemleri giderek karmaşık ve çok çeşitli hale gelmektedir (Özkan, 2020:354) . Bu durum ise her anlamda bireyleri etki altına alarak farklı davranış kalıplarına itmektedir. Kuşkusuz bu farklı davranış kalıplarında bulunmalarının temel nedeni de bireyin kendi güvenliğini muhtemel tehditler karşısında sağlamak istemesinden geçmektedir. Bu açıdan birey davranış ritüellerinde ön koşulsuz olmak kaydıyla kendi güvenliğine ilişkin aksiyoner olacaktır. Özellikle günümüz dünyasında artan bir biçimde güvensizliğin kaynaklarının çeşitlenmesi ve güvenliğin sağlanılmasının daha da zor bir hale gelmesi ve güvenlik tehditlerinin kamusal alanda iyece belirgin olmaya başlaması, bireyleri ve toplumları ilgilendikleri sorunlar karşısında, güvenliği öncelikli olarak ilk sıraya taşımaktadır. Uluslararası ekonomik, siyasal, sağlık

ve göç sorunlarının ülkelerin ve ulusların iç dinamiklerine sirayet etmesiyle artık dünya üzerinde güvenlik tanımına ilişkin farklı tanımlamalar getirilmesini gerekli kılmıştır. Bu noktada güvenlik genel geçer kabul görmüş temel bağlamlarının dışında artık daha fazla alanlar ile ilişkilendirilen tanımlamalar ile yeni açıklayışlardan bahsetmektedir (Nalbant, 2020:311-312; Özkan, 2020:353) . Bu açıdan yukarıda da değinildiği gibi uluslararası sorunların iç dinamiklere yansmasıyla güvenlik gündemi çeşitlenmiş bir duruma bürünmüştür. Göçün, sağlık krizlerinin, siyasal ve ekonomik sorunların bireyleri kitlesel düzeyde harekete geçirmesi muhtemeldir. Bir ulus kendi konjonktürel durumları dışında cereyan eden uluslararası sorunlar ile boğuşmasından kaynaklanan ve dış tehditlerin iç tehditte dönüşmesine, bireysel ve grup düzeyinde örgütsel tepki göstermesi olağandır. Bu açıdan bireylerin ve örgütlü grupların dış kaynaklı iç tehditlere göstermiş oldukları tepkilerden hareketle ortaya çıkan kitlesel protestolar, toplumun kendi güvenliğinin tehdit altında olduğu varsaymasıyla oluşmaktadır. Öte yandan bu türden tepkisel hareketlerde öfke ve gerilimler bir aktör ve kurumsal yapılara yöneltilmediğinden, güvensizliğin kaynağı muallak olmaktadır.

Toplumun öz güvenliğinin sağlanması gerekliliği temel referans noktası olarak düşünüldüğünde bir toplumsal hareket, toplumun güvenliğinin tehdit altında olduğu durumlarda açığa çıkması söz konusu olması muhtemeldir. Tehdit altında olan bir toplumun kendi güvenliğine dair tanımladığı sakıncalar, o toplumu varoluşsal bir tehdit ile karşı karşıya kaldığını, referans almaya yöneltme durumu söz konusudur (Ak, 2018:86 -87) . Bu durumda toplum, güç unsurlarının kullanımı dahil olmak üzere ve kolektif bir eylemlilik doğrultusunda güvenlik politikalarının yasal ve kolluk unsurlarının dışında tepkisel olarak ortaya çıkan fiziki örgütlü hareketlenmelere yönelmesi söz konusu olacaktır. Zira toplum tehdit altında bulunan öge olarak, kendi varlığının korunması ve devamlılığının sürdürülmesi karşısında tanımladığı tehditlerin büyüklüğü ve olası zararları bakımından ölçümlendiği söz konusu muhtemel tehdit öznesinin karşısında, devlet aygıtlarının sergilemiş oldukları güvenlik politikaları dışında, güvenliği sağlamanın koşulu olarak kolektif tepkisel hareketi, güvenliğin sağlanılmasında başat bir unsur olarak görmesi muhtemel olmaktadır. Ayrıca, sosyolojik olarak ve kitle psikolojisi gerçeklerinden hareket ile tehdit edenin kimliğe, dile, kültüre, dini referanslara ve millet kavramına yönelik muhtemel yıkıcı etkileri karşısında öz savunma refleksiyle toplum, efektif ve aktif bir kitlesel hareketliliği açığa çıkarması söz konusudur.

Bütün bu açıklayışlar bir ulus içerisinde sonradan eklemlenen etnik, dini ve kültürel toplulukların neden olabileceği kaos ve kargaşa ortamlarını oluşturabileceği gibi aynı zamanda bir ulus içerisinde varlık gösteren farklı toplumsal örgütlenmelerin birbiri karşısında siyasal ve sosyal nedenlerden kaynaklanan durumlarda çatışmacı konumuna düşmesinden de kaynaklanabilmektedir (Baylis, 2008:74) . Özellikle iktidar gücünü elinde bulunduran ve siyasal iktidarın yönetimi altında bulunan devlet otoritesi ve kurumları, demokrasinin gereği olarak seçimle iş başına gelmiş hükümetler emri altında olmaktadır. Ancak zamanla siyasal iktidarın ideolojik karşıtı konumunda bulunan diğer siyasal örgütlenmeler, kendi varlıklarının tehdit edildiği iddiasıyla kitlesel hareketlenmelere başvurarak verili güvenlik politikaları ve kurumlarına yönelik yıkıcı etkilerin oluşmasına mahal vermesi olası olacaktır. Bu durumda toplumsal hareket, güvenliği tehdit edilen öznenin tepkisel örgütlü hali olarak, güvenliği tehdit eden fiziki harekete bürünmesi söz konusu olacaktır. Verili yerleşik güvenlik anlayışına doğrudan zararları düşünüldüğünde demokratik usul ve teamülleri dışında ortaya çıkan kitlesel eylemler güvenliği doğrudan tehdit eden duruma düşmesiyle güvenlik sorunu haline gelecektir. Bu açıdan kitlesel hareket, güvenlik politikalarının yürütülmesinde ve üzerinde güvenlik argümanlarının egemen kılınmasında güvenlikleştirmenin tabii bir hale bürünmesine zemin hazırlamasına neden olmaktadır. Ayrıca verili güvenlik politikalarının ve egemen siyasal iktidarın yönetimi altında bulunan kamu erklerinin kendi varlıklarının korunması ve sürdürülmesi için güvenliği tehdit eden özne konumuna düşen toplumsal hareket ile mücadele edilmesi için gerekli tehdit öznesi olarak toplumsal hareketin nitelendirilmesi muhtemel olmaktadır. Öz olarak kamusal alanda yönetilmesi zorlaşan bir kitlesel eylem, haklı ve meşru daireden çıkarak tehdit edilenden tehdit eden durumuna düşmesiyle kamusal alanda siyasal olanların güvenlikleştirilmesine neden olacaktır.

Günümüzde çeşitlenen güvenlik tehditlerinin iç içe geçmiş halleri devletleri ve milletleri çok farklı tehlikeler ile yüz yüze bırakmaktadır (Koçal, 2019:107). Günümüzde, rakip devletlerin konvansiyonel ve topyekûn olarak girişmiş oldukları mücadeleler artık bulunak, asimetrik ve karmaşık mücadele stratejilerinden oluşan karşı mücadele izlencelerinden oluşmaktadır. Gelişen ve yenileşen teknolojik birikimlerin beraberinden getirmiş oldukları kolaylıklar aracılığıyla teknolojik vasıtalar, fiziki sınırları sıvılaştırmaktadır. Gerçekleşen söz konusu teknolojik devinimlerin neden olduğu yeni

durumlar, devletlerarasındaki mücadele yöntemlerinde zamandan, fiziki sınırlardan ve mekândan doğabilecek olan sınırlılıkların ortadan kaldırmasına neden olmaktadır (Ayhan, 2003:89). Endüstriyel gelişimlerin neden olduğu kolaylık rakip devletlerarasında mücadele sathının belirsizleştirmesiyle tehdit edenin kim ve ne olduğu, gücünün ve etkinliğinin ölçümlenmemesine neden olmaktadır. Diğer yandan tehdit altındaki ögenin tehdit oluşturanı tanımlayamamasından ötürü karşı mücadele stratejilerinin geliştirilememesine, kimi zamanda geliştirilen karşı mücadele yöntemlerinin yürürlüğe konulamamasına veya izlenilen mücadele yöntemlerinin yürütülmesinde aksaklıkların oluşmasına neden olmaktadır.

Yukarıdaki satırlarda bahsi geçen konu odak merkezine toplumsal hareketleri almaktadır. Bilindiği üzere artan teknolojik kolaylıklar neticesinde iletişim kanallarının kurulması, bireyler ve kitleler arasında etkileşimlerin artmasına neden olmaktadır. Bireyler ve örgütlü gruplar arasında anlık, diyagonal ve etkilişimselli iletişim ağlarının kurulması, birey ve toplumları kısa süreler içerisinde örgütlü oluşumlara evrilmesinde rol oynamaktadır. Bu sanal kamusal alanlarda açığa çıkan örgütlü oluşumlar, fiziki mekânlarda ve gerçek kamusal alanlarda birey ve toplulukları talepkâr veya tepkisel kolektif hareketlere bürünmektedir (Aydilek, 2020:151) . Fakat iletişim ağlarındaki ve araçlarındaki imkânlar manipülasyona açık olduğu aşikâr bir gerçektir. İletilerin ve anlamların üretildiği sahte ve gerçek olmayan bilgilerin dolaşıma sürülmesi, dolaşıma sürülen bilgilerin gerçekliğinin teyidinin zaman alması, bireyler ve toplumlar nezdinde galeyana getirici bilgi kirliliğinin oluşmasına neden olmaktadır. Genellikle dış bir kaynaktan iç yerleşik iletişim ağlarının kullanılmasıyla, sosyolojik ve kitle psikolojisinin temel argümanlarından da faydalanılarak kullanılan manipülasyon yöntemleri, gerçek olmayan tekil kişiler ve gruplar aracılığıyla üretilerek toplumların değer yargıları başta olmak üzere, hassas toplumsal dokulara işleyen bilgi kirliliklerinin servis edilmesiyle bilişsel savaş argümanlarının yürütüldüğü bilinmektedir.

Çağımızın en değişken politikalarından olan güvenlik alanındaki değişimler, güvenliğe tehdit oluşturabilecek çeşitli noktaların oluşmasına zemin hazırlamıştır (Çakır, 2022:267) . Günümüzde güvenliğe tehdit oluşturan toplumsal hareketler yukarıdaki dizelerde de anlatıldığı üzere, dış bir kaynağın iletişim ağlarını manipüle etmesiyle, bilgi kirliliği ekseninde dolaşıma sürdüğü anlamlar aracılığıyla bireyleri ve grupları kümülatif insan yığınlarına dönüştürebilmektedir. Bu açıdan güvenlik sadece fiziki ve kolluk

unsurlarıyla sağlanması gereken temel politikalardan öte artık günümüz koşullarında daha farklı ve çok katmalı güvenlik kültürü ve felsefesiyle gerçekleştirilmesi gerekli olduğu gözlemlenmektedir. Üst kısımlarda da değinildiği gibi güvenlik tehdidi altında bulunan devletin, artık karşı karşıya kaldığı bilişsel ve bilgisel savaş yöntemleri söz konusu olmaktadır. Toplumsal hareketlerde dış bir kaynaktan yöneltilen ve teknolojik vasıtalar aracılığıyla gerçekleştirilen bilgisel ve bilişsel savaş yöntemleri sonucunda ortaya çıktığı gözlemlenmesi olasıdır. Toplumsal hareketlerin dış kaynaklardan beslenen enerjisi, genel olarak sosyal ağlarda ve ağ tabanlı kitle iletişim araçlarındaki verilerden üretilen ve sosyolojik parametrelerin ön kabul gördüğü bilimsel yöntemlerden üretilen ve kitle psikolojisi çerçevesinde girilen yöntemler dizesine dayanmaktadır. Bu beyanda bahse konu olan yöntemler dizesine göre, iletişimin ve etkileşimin başka bir unsur tarafından manipüle edilmesine açık olması propaganda ve kitle yönetiminin kullanımını kolaylaştırmaktadır. Böylelikle rakip satıhta konumlanan devletler, farklı bir devletin ulusal güvenliğinin paydaşı olan toplumsal öğelerini manipüle etmede ve kitlelerin amaç için aracı olarak kullanılmasına olanak sağlaması mümkün olmaktadır. Bu anlamda değişen güvenlik gündemine bağlı olarak yeşeren farklı karşı mücadele strateji biçimleri devletlerarasında girilen örtük veya bulunak güç mücadelelerinde düzensiz(asimetrik), bulanık ve karmaşık(hibrit) bir atmosferde seyretmesine yöneltmektedir. Bu belirsizlik güvenliği tehdit altında bulunan öznenin tehdit unsurunun tanımlamasını zor bir hale getirmektedir. Tanımlanamayan tehditlilerin bulanık düzeyde kalması karşı mücadele stratejilerinin geliştirilememesine neden olmaktadır. Bu noktada belirsiz tehdit unsuruna karşı onu çevreleyerek ve varlığının bulunduğunu ama soyut olduğunu dile getiren güvenlikleştirme pratikleri ile bireysel ve toplumsal zihinlerde imgeleme yoluyla düşsel örüntülerin kırılarak gerçekliliğin yeninden üretilmesiyle bireysel ve toplumsal farkındalıkta yada görme biçimlerinde tehdittin/ tehdit öznesinin soyut anlamı tanımlanan ama bilinmeyen olarak söylemleştirilmesi bireylerin ve toplumun iknasının gerçekleştirilmesinde rol alması muhtemeldir.

Güvenliğin ve güvenlik tehditlerinin giderek belirsiz ve muğlaklaştığı günümüz koşullarında güvenlik tehditleri dış kaynaklı yapılar dışında olan içyapıların kendisinden de kaynaklanmaktadır. Devlet denilen girift yapılar dizesinin karşılaştığı tehdit, konjonktürel olgunluğa erişen toplumsal olayları kullanan içsel faktörlerin kendisinden de kaynaklanması muhtemel olmaktadır. Bu açıdan güvenlik politikaları sadece kuvvet

kullanımına dair alışıla gelmiş olmaktan çıkıp, farklı güvenlik kültürünün yeniden inşasına ihtiyaç duymaktadır. Zira güvenliği tehdit altında olan özne her daim dışsal bir faktör tarafından etkilenmemektedir. Bir ulusun ya da devletin iç dinamiklerinde bulunan farklı yapıları, yine ulusu ve devleti tehdit eden öge olarak karşımıza çıkması muhtemeledir. Bu açıdan güvenlik, tıpkı devletlerin birbirilerine yönelttiği belirsiz, düzensiz ve karmaşık olarak yürütülen tehditlere maruz kalmanın dışında, öz öğeleri tarafından belirsiz, düzensiz ve karmaşık tehditlere maruz kalması mümkün görülmektedir.

Üst satırlarda kısa bir değinme ile geçen toplumsal hareket, güvenlik ve iletişim ağlarının korelasyonel boyutuna geniş bir perspektiften değinilirse şayet tanımlayıcı ve açıklayıcı satırlar ekseninde ilişkisellik şu zemine dayanmaktadır: Sosyal medya araçlarının çokluğu ve çeşitliliği, bireyleri ve toplumsal örgütleri bu mecralara çekmektedir. Cezp edici özellikleri bulunan, iletişime ve etkileşime açık yapısından dolayı günümüz bireylerinin büyük bir kısmı sosyal ağlarda varlık göstermektedir. Gerçek kimliklerin, kişiliklerin, örgütlü dayanışma yapılarının ve farklı etnik, dini, kültürel ve toplumlara mensup bireylerin sosyal ağlarda bulunması, haberleşmenin artan bir ivme yakalamasına neden olarak sosyal, ekonomik, siyasal ve benzeri her türlü sosyal olaylar hakkındaki gelişmelerin hızla yayılmasına imkan tanımaktadır. Başka bir deyişle, sosyal yaşamda meydana gelebilecek her türlü gelişme, bireyler arasında ağ tabanlı teknolojik gelişmeler nedeniyle oluşan yakınsamadan ötürü yayılmaktadır (Öke, 2018:55-56) . Bu hız sosyal medyanın sahip olduğu sanal kitleselleştirme özelliği kapsamında bireyleri ve örgütlü yapıları ivedi düzeyde bir araya getirerek, kitlesel eylemliliğin düşünsel/ideolojik zemininin açığa çıkmasına neden olmaktadır. En nihayetinde meydan ve sokak hareketlerinin oluşmasının ön kabulü olan ideolojik kümelenme aracılığıyla bireyler ve gruplar gerçeküstü mekânlardan, gerçek mekânsal ortamlara inerek kitlesel hareketliliğin fiziki varlığını oluşturacaktır (Özen, 2015:11) . Ancak kitleselleştirmede rol alan sosyal medya, verili güvenliğin bertaraf edilmesinde rol olması muhtemeldir. Zira sosyal medyanın zamanı ve mekânsal sınırlılıkları ortadan kaldırması iletişime kolaylayıcı düzeyde olanak sağlarken, gündelik yaşamda ortaya çıkan olaylar ve durumlara dair yayılan bilgilerin mesnetsiz ve temelsiz desiselerden oluşan saikalarından öteye geçememesi toplumsal düzeni ve toplumsal düzene ait temel güvenlik ilkelerinin zarar görmesine mahal vermektedir. Bir diğer ifade ile yapısından

kaynaklı sosyal ağların çok yönlü bilgi üretimi ve dolaşıma sürmesi gibi temel özelliklerinin bulunması, var olan güvenlik atmosferine yalan, yanlış ve çarpıtılmış bilgiler ile yıkıcı etkilere maruz bırakmaktadır (Öke, 2018:60) . Üretilen bu bilgiler, iç ve dış kaynaklı olmak üzere servis edilen ve temelde kaos ve kargaşa düzeninin egemenleştirilmesiyle amaçlanmak istenilene kolaylık sağlamaktadır.

En temelde güvenlik belirli bir olgunun, kişinin, toplumun ve düzenin işleyişiyle ilgili alınan önlemler dahilinde onun varlığının ve devamlılığının korunması amacıyla muhtemel veya var olan tehditlerin önlenmesi ya da berterafına ilişkin politikalar düzlemi olmaktadır. Güvenlik hali hazırda bulunan bir özneyi kuşatan önlemler dizisi olarak, üretilen politikaların yürürlüğe girmesiyle gerçekleşen, işleme konulan bir eylemi ifade etmektedir. Ancak güvenlik tanımıyla ifade edilen nokta onu güvende tutmaya yönelik tavır olan kişi ve kurumlar ile doğrudan ilişkilidir. Sonuçta güvenlik bir tehdit olgusuna ve öznesine yönelik alınan karşı eylemlerin hayata geçirilmesiyle oluşmaktadır (Ak, 2018:75). Güvenlik insan ve toplumsal düzenin en temel ihtiyaçlarından olarak her daim başat bir durum olarak varlığını his ettirmektedir. Sorunlar, olaylar, tehditler ve durumlar karşısında güvenliği sağlamaya yönelik eylemlerde bulunanlar, kişiler ve kurumlar olmaktadır. Kişiler ortaya çıkan ani veya var olan tehditler karşısında temel ihtiyaçlarından olan güvenlik gereksinimini karşılanmasından hareketle aksiyoner olmaları söz konusudur (Çımrın, 2010:48) . Bireylerin güvenlik alanları onu çevreleyen dokunulmaz olarak gördükleri yaşamsal faaliyetleri özgürlüğü ve eylemleri ile ilişkili olarak gördükleri durumları kapsamaktadır. Kişinin varlığıyla doğrudan ilişkili olan kendi güvenlik çehresi bireye göre tehdit altında olduğu kanaatine varıldığında veya doğrudan tehditlere maruz kaldıklarında tepkisel eylemlere bürünürler. Bu tepkiselliğin oluşmasına neden olan tehdit öznesi doğrudan farklı bir birey olabileceği gibi farklı sosyal ve siyasal örgütler, insan organizasyonları ve devlet aygıtları olmaktadır. Geniş ölçekli sosyal ve siyasal organizasyonlar veya devlet kurumlarının bireyin veya bireylerin güvenliğinin egemen durumunu ortadan kaldırıcı faaliyetlerde bulunması sosyal düzende en çok görülen tehdit durumu olmaktadır. Zira kişilerarası güvenlik tehdidi adli bir konuyu kapsarken, geniş ölçekli örgütsel ve hiyerarşik kurumların kişilerin güvenliğini tehdit etmesi sosyal düzeni kapsamaktadır. Bireyler öznel olarak güvenliklerinin tehdit edildiği kanaatine varmaları, onların siyasal birer özne olarak toplumsal yaşamda mensubu oldukları veya aidiyet duydukları sosyal ve siyasal oluşumlar aracılığıyla tehdit

öznesine baskı oluşturmaktadır. Oluşan baskı toplumun en küçük yapı taşı olan bireyden en geniş ölçekli insan kümelenmelerine doğru hareket ederek oluşmaktadır. Bireylerin ve kolektif birey yığınlarının oluşturduğu baskı kitlesel bir hareketliliğe neden olarak toplumsal eylemliliğin açığa çıkmasına neden olmaktadır (Yanık ve Öztürk, 2014:48-49). Güvenliği tehdit altında olan kümülatif özneler silsilesi veya insan kümelenmeleri hiyerarşik bir yapıya bürünerek, sosyal düzende kendi güvenliklerinin yeniden tesis edilmesi için ve var olan emniyetli yaşam alanına yeniden dönülmesi için talepkâr olmaktadır. Sonuç olarak, birey düzeyinde güvenliğin tehdit edilmesi, bireyin paydaşı olduğu sosyal örgütlenmeler ve diğer oluşumları domino etkisiyle harekete geçirerek toplumsal hareketliliğin kamusal alanda oluşmasına neden olması söz konusudur. Öte yandan toplumsal düzende devlet kurumlarının ve geniş ölçekli organizasyonların bireylerin güvenliğine tehdit olduğu en çok görülen vakalardır.

Tehdit kaynağı olarak geniş çaplı devlet organizasyonları veya devlet aygıtları olabildiği gibi tehdit altında bulunan özne olarak, sosyal organizasyonlar ve devlet aygıtları da olmaktadır. Güvenliğe en temel düzeyde gereksinim duyan makro ölçekli yapılar mikro ölçekli yapılar tarafından tehdit altına alınarak güvenliğinin sarsılması veya ortadan kaldırılmasının muhtemel riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Topluluklar, toplumsal baskı grupları, yasal ya da yasal olmayan örgütsel formasyonlar belirli bir sorun, talep veya ekonomik, siyasal, sosyal durumlardan kaynaklı ortaya çıkan olaylardan ve konulardan hareket ile sosyal hareketliliğin kamusal alanda yaşanmasına neden olmaları muhtemeldir (Çımrın, 2010:52) . Bu durumda devlet aygıtları varoluşsal bir risk yaşayacaktır. Toplumsal düzenin paydaşı olan yasal veya yasal olmayan örgütsel formasyonlar oluşturdukları kitlesel eylemlilik ile toplumsal hareketlerin amacı ve tanımında yer alan değiştirici, dönüştürücü ve statükocu bir eylem karakteristiğinde, kitlesel hareketler verili güvenlik durumunun sarsılmasına veya bozulmasına neden olmaları söz konusudur.

Öte yandan kitlesel eylemler onu bir forma büründüren, yön veren belirli bir rota dahilinde amaç ve misyon biçen odaklar tarafından yönlendirilmektedir (Hasdemir ve Coşkun, 2008:138) . Toplumsal hareket, güvenliğe muhtemel etkileri anlamında demokratik meşruluk ekseninde değerlendirildiğinde yararlı politikaların hayata geçirilmesinde görev üstlenmektedir. Fakat yıkıcı ve kaos düzeninin oluşmasını amaçlayan toplumsal hareketler, egemen güvenlik politikalarını hedef alan kitlesel

eylemlilikleler olarak, güvenlik aktörlerini toplumsal harekete ilişkin güvenlik politikalarını uygulamaya sevk etmektedir. Bunun sonucunda toplumsal hareket ve güvenlik ilişkisinden hareket ile güvenlik aktörleri efektif ve aksiyoner tutum doğrultusunda meşru bir denge ile hareket ederek gerekli enstrümanlardan faydalanmaktadır.

Toplumsal hareket geniş çaplı bir güvenlik sorunu haline dönüştüğünde bir milletin varlığı ve devamlılığı açısından güvenlik tehditlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Daha geniş bir ifade ile bir ulusun oluşturduğu toplum ve devlet şematığı içerisinde meydana gelen toplumsal hareket, doğrudan ve dolaylı olarak güvenlik tehditlerinin oluşmasına mahal vermesi olası olmaktadır. Güvenlik tehditlerinin oluşmasına mahal veren toplumsal hareket bir anlamda meydana geldiği toplumun öz güvenliğine tehdit oluşturmaktadır. Toplumsal hareketleri tehdit perspektifinden değerlendirirsek, Ulman'ın güvenliği tehlikeye düşürebilecek tehdit tanımlamasına ve tehdit ögelerinden olan isyan kavramının güvenliğe yöneltebileceği muhtemel tehditlere yakından bakmak gerekmektedir. Bu noktada güvenlik tehditlerine ilişkin detaylı noktalara bir açıklayışta bulunan Ulman, temel tanımlamasında yer alan güvenlik tehdidini alışılmış, genel kabul görmüş çerçevenin gelenekselliği dışında, devletin temel ögelerini oluşturan ve devletin varlığını ortaya çıkaran bireylerin oluşan şiddet atmosferi nedeniyle yaşam kalitesinin düşmesi, devlet otoritesinin ya da devlet sistematığı içerisinde yer alan toplumsal birimlerin, işleyişine ve işlerliğine yönelik tehditte bulunan veya tehdit oluşturan eylemler ve olaylar dizisi olarak görmektedir. Öte yandan Ulman'ın tehdit tanımlamasında toplumun kendi refahını hedef alan ve refah seviyesini düşüren isyan gibi güvenlik tehdidini oluşturan noktalardan bahsedilmektedir (Ulman, akt. Çakır, 2022:272) . Bu anlamda bireye ve devlet sistematığına yönelik tehdit atmosferinin oluşmasına neden olan eylemler ve olaylar dizisi güvensizliğin kaynağını oluşturmaktadır. Söz konusu eylemler ve olay dizisi içerisinde tanımlanan, bireyi ve devletin toplumsal birimlerini hedef alan isyan gibi güvenlik tehditlerinin oluşması kolektif eylemliliğin tezahür olduğu bilinmektedir. Çünkü isyan hareketleri geniş çaplı kolektif eylemlerin sivil toplum tabanlı olarak ortaya çıkan daha sonra şiddet sarmalına bürünün kitlesel eylemlilik olmaktadır. Ulman'ın güvenlik tehdidine yönelik tanımı ve içerisinde yer alan güvensizliğin kaynağında belirtilen isyan hareketi silahlı direniş ve başkaldırı olabileceği gibi sivil kitlesel eylemlilik olarak protestosal toplumsal tepkiden

kaynaklanan başkaldırı eylemlerine atıf yapmaktadır. Bu açıdan, bir kitlesel eylemlilik devlet sistematiği içerisinde yer alan diğer geniş ölçekli birey kümelenmesi olan sivil sosyal organizasyonların bizatihi kendisine tehditler oluşturabileceği gibi aynı zamanda devletin kurumsal aygıtlarına da tehdit oluşturması muhtemeldir. Bir anlamda kitlesel eylemler güvenlik bütünü içerisinde yer edinin kurumları ve sosyal yaşamı da tehdit altına alması söz konusudur. Başka bir anlatım ile kitlesel hareketler bir devlet sistematiği içerisinde yer edinen toplumsal yaşamın paydaşlarının güvenliğine tehdit oluşturabilecek yıkıcı ve kaos eylemleri olarak tanımlanması mümkün olmakta ve güvensizlik atmosferini inşa etmektedir.

Diğer yandan sosyolojik gerekçelerden veya siyasal bir düzlemde hareket ile ortaya çıkan ancak güvenliği tehdit edici boyutlara ulaşan toplumsal hareketler sınırları, kapsamı ve nedeni teşhis edildiğinde doğru enstrümanlar ve argümanların kullanılmasıyla devletin varlığına, kamu aygıtlarının devamlılığına yönelik tehditkâr eylemlerden uzaklaştırılması muhtemel olacaktır. Geniş bir anlatım ile sosyolojik gerekçelere dayanan kitlesel eylemlerde eylemliliğin motivasyonu, nüvesini oluşturan örgütsel grupların tahlili, kitlesel eylemlilikte grupların illegal/legal olarak ayrımının yapılması, enformasyon araçlarının doğru kullanımı, diyalog kanallarının işletilmesi, kitlesel eylemliliğin sosyal ruh halinin analizi, güçlü argümanların kullanılması, biz ve öteki ayrımından vaz geçilerek bütüncül biz yaklaşımının tercih edilmesi, toplumsal hareketliliğe katılan bireylerin ve toplumsal yapıların bilişsel ve duyuşsal etki altına alınması, nedenlere çözüm bulma gibi çabalar, tehdit oluşturmayı amaçlayan odakların berterafına ve tehdit öznesi kitlesel eylemliliğin karşısında güçlü alternatifler oluşturmaları muhtemeldir.

1.1.10. Toplumsal Hareketin Güvenikleştirilmesinde Temel İzlekler

Toplumsal hareketler gelişimi itibarıyla demokratik tabii bir hak olan ifade özgürlüğü, gösteri ve yürüyüş kapsamında değerlendirilen kitlesel eylemlilik olmakla birlikte, kitlesel eylemliliğin seyrine göre demokratik teamüller dışına çıkan geniş çaplı anti demokratik kitle eylemleri olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal hareketler, eylem seyrinin gidişatına göre güvenlik tehdidi oluşturan kitlesel eylem olarak değerlendirileceği gibi demokratik işleyişe göre sürmesine rağmen güvenlik aktörleri tarafından güvensizliği oluşturan güvenlik tehdidi olarak tanımlanması muhtemel

olmaktadır. Öz olarak toplumsal hareket kendiliğinden kaynaklanan tehdit olgusu çerçevesine yerleştirilebileceği gibi aynı zamanda kitlesel eylem güvenlik aktörleri tarafından söz edimler dolayımıyla da tehdit çerçevesine yerleştirilebilmektedir.

1.1.10.1. Toplumsal Hareket ve Güvenikleştirmenin İlişkisel Görünümü

Toplumsal hareket sosyal alanı doğrudan etkileyen çok boyutlu ve karmaşık ilişkiler düzenine sahip kitlesel eylemlilikler olarak siyasal alana müdahil olmaktadır. Kitlesel eylemler sahip oldukları güç ilişkileri ile siyasal alanın en büyük paydaşı olan devlet sistematüğini ve ulusu muhtemel birçok yeni durumların oluşmasıyla karşı karşıya bırakması söz konusudur (Çoban, 2008:23) . Bu anlamda devlet varoluşsal amacına uygun olarak toplumun güvenliğinin sürdürülebilirliği ve teminatını sağlamak başta olmak üzere güvenlik politikalarını uygulamaktadır. Toplumsal hareketler kompozisyonu doğrudan doğruya devlet düzenini varoluş krizine sürükleyebilecek düzensizliğin kaynağı olarak tehdit öznesine bürünme olasılığı, çağdaş devletlerin güvenlik politikaları içerisinde karşı konulması gereken sosyal olay olarak görülmektedir. Bu açıdan düzensizliğin ve güvensizliğin temelini oluşturabilecek muhtemel durumların oluşmaması için birçok anayasal düzende sosyal hareketler, anayasal ve yasal olmak üzere hukuki zemine oturturulmuştur.

Hukuki çerçevenin içerisinde işleyen toplumsal hareketlerin dışında, toplumsal hareketleri güvenlik tehdidi oluşturan fail olarak nitelendirilmesi karar alıcıların ve güvenlik aktörlerinin karşı hamle stratejilerinden geçmektedir. Bu kapsam dâhilinde işleyen hamle çerçevesi, toplumsal hareketlere ilişkin şu biçimde gerçekleşmektedir: Karar alıcılar ve güvenlik aktörleri tarafından belirlenen bir konu veya konular silsilesi, devletin politikaları dışında cereyan etse dahi, kimi zaman devlet aygıtının işlevsel gücünü elinde bulunduran aktörler, belirli bir özneyi veya konuyu politika konusu haline getirmektedirler. Karar verici ve uygulayıcı konumunda bulunan aktör veya aktörler güvenlik alanına itilmesine karar verdikleri meseleleri veya özneleri hükümet kararları doğrultusunda kamu politikasının ögesi durumuna düşürmektedirler. Bu amaçla kamu iktidarının yönetsel kabiliyetini elinde bulunduran aktör, güvenikleştirme sürecini başlatmış olacaktır. Bu süreç toplumsal hareketleri oluşturan konuya ve kitlesel eylemlerin temel öznelerine karşı olağan üstü güvenlik politikaları başlatılır. Sonrasında

cereyan eden konu veya ortada bulunan güvenliğı tehdit eden özne, var oluşsal tehdit tanımlamasına denk düşürölür (Wilde, vd., akt., Balcı, 2012:416).

Güvenlik aktörlerinin işleme aldığı güvenlikleştirme pratiğı tehdit altında bulunanın varlığına ve devamlılığına ilişkin yürütölen karşı politikalar ile ilgilidir. Bu karşı politikalar, devletin sahip olduğı iletişim kanalları ve güvenlik aktörlerinin söz edimler yoluyla tehdit nesnesi olarak toplumsal hareketi güvenlikleştirmektedir. Bu yol ile aktörler, toplumsal harekete zemin hazırlayan konuyu ve kitlesel eylemliliğı ahenk biçen örgütsel yapıları kendisine yönelik tehdit unsuru olarak betimlemektedir. Örgütsel yapılar ve toplumsal hareketlerin güvenlikleştirme pratikleri doğrultusunda güvenlik aktörleri tarafından güvenlik tehdidi oluşturan failler olarak tanımlanması, güvenlikleştirilmeyi oluşturarak failleri bertaraf edebilmek için çeşitli yöntemleri kullanmayı meşru görmektedir (Zora, 2015:117) . Aynı zamanda güvenlikleştirme politikası, karar alıcılar ve güvenlik aktörlerinin uyguladığı politikalara toplumsal destek sağlamaya çalışmakta ve toplum nezdinde meşruluğun oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Nihai olarak toplumsal hareketleri oluşturan temel düzlemin berterafına ilişkin yürütölen politikalara meşruluk oluşturmaya çalışan güvenlikleştirme eylemi, kitlesel eylemleri güvensizliğın kaynağı olan veya güvenlik tehdidi oluşturan fail olarak betimlemektedir.

1.1.10.2. Toplumsal Hareketin Güvenlikleştirilmesi ve Söz Edimler

Güvenlik aktörleri, güvenlikleştirici politika ile toplumsal hareketi güvenlikleştirerek güvenlik alanına itmektedir. Bu tutumun temel nedeni toplumsal hareketin, karar alıcıların güvenlik anlayışları doğrultusunda ve toplumsal harekete olan bakışlarından kaynaklanmaktadır. Bu bakış ekseninde, toplumun güvenliğıne ve kamu düzenine tehdit oluşturabilecek toplumsal hareketler, güvenlik politikalarını üreten kimseler tarafında güvenlikleştirilir ve güvenlik tehdidi çerçevesine yerleştirilir. Toplumsal hareketin güvenlik tehdidi çerçevesine yerleştirilmesinde, güvenlik politikalarını üreten kurum ve kişiler genel olarak söylemden ve söyleme bağı olarak yürütölen iletişimin güçlü faaliyetlerinden yararlanarak söz eylem yoluyla meseleyi dillendirir (Şahin ve Mercimek, 2020:818) . Burada amaç olarak etkileşimin açığı çıkarılarak iktidar erki adına faaliyette bulunan aktörler ile toplum ve birey arasında akışkan iletişimin sağlanması hedeflenmektedir. Böylelikle toplumsal zeminde söyleme

dayalı üretilen güvenlikleştirilmiş mesajlar dolaşıma girecektir. En nihayetinde dolaşıma sürülen mesajlar ile bireylerin ve toplumun güvenlik anlayışı manipüle edilerek, bireyleri ve toplumu istenilen algılama ve anlamlandırma biçimine doğru sevk edilmesi kolaylaşacaktır. Sonuç olarak uygulanan veya uygulanması istenen güvenlik politikaları toplumsal yaşamda karşılığı kabul görmüş meşru yöntemler olarak görülecektir.

Güvenlikleştirici aktör veya aktörler, güvenlikleştirme pratiğinin yürürlüğü konulmasında söz-eylemi icra eden kişi ya da gruplar olmaktadır (Aktaş: 2011:16). Güvenlikleştirme pratiğini uygulayan aktör veya aktörler, toplumsal hareketi güvenlik kaygıları ile ele almakta, güvenlikleştirmekte, güvenlik dairesine itmede söz sahibi olmaktadır. Öncelikle güvenlik aktörlerinin toplumsal hareketi güvenlikleştirebilmeleri için, güvenlikleştirme kuramının etkin gücünden yararlanmaları gerekmektedir. Zira güvenlikleştirme kuramına göre güvenlikleştirme pratiğinin işleme konulmasında tanımlama ve bu tanımlamaya ilişkin güvenlik kriterlerinin tespiti önemli olmaktadır. Tanımlama ve kriterlerin tespitinden sonra ise güvenlik aktörü, güvenlikleştirici eylemi söz edimler ile yürütmeye çalışılır. Bir biçime ulaşan güvenlikleştirme sürecinin amacına ulaşmış olması ise bireyin veya toplumun güvenlikleştirme pratiğinin kabulü ile gerçekleşir (Buzan vd., akt., Korkusuz, 2022:42). Geniş bir anlatı ile, güvenlik politikalarını işleme koyan aktörler öncelikle toplumsal hareketi güvenlik tehdidi oluşturan fail olarak nitelendirilebilmesi için, bireylere ve topluma kitlesel eylemliliğin kötücül kaynak olduğunu tasvir edici iletileri gönderecektir. Kriminalize edici söylemlerin bireylere ve topluma ulaştırılmasıyla, toplumsal hareket birey ve kamu açısından güvenliğini tehdit eden unsur olarak algılanması mümkün olacaktır. Toplumsal hareketin güvenlikleştirici söylem ile etiketlenmesi toplumsal hareketi birey ve toplum nazarında olumsuz anlamlandırılmasına neden olmaktadır. Bu açıdan toplumsal hareketin güvensizliğin kaynağı ve güvenlik atmosferine karşı tehdit oluşturan sosyal eylem olarak nitelendirilmesi, güvenlikleştirici söylem ve buna bağlı dilsel argümanların kullanılmasıyla mümkün görülmektedir. Öte yandan güvenlikleştirme ile güvenlik politikalarının haklı olduğuna dair gerekçeler anayasal ve yasal dayanaklara dayandırılarak tedbirlerin meşru olduğu bildirilir. Güvenlik politikalarına ilişkin yürütülen bütün faaliyetler esasında toplum nezdinde güvenlik politikalarının uygulanması için toplumsal rıza üretim süreçleri olmaktadır (Doğan, 2019:79) .

Toplumsal hareketin söylem ile güvenlikleştirilmesinde çeşitli arkaik nedenlerin varlığı da söz konusu olması muhtemeldir. Güvenlik politikasının üretilmesinde ve yürütülmesinde rol oynayan aktörler, toplumsal hareketin ortaya çıkmasında rol oynayan nedenlerin geçmişte güvenlik siyasasına tehdit oluşturmuş nedenler ile ilişkilendirmesi ortaya çıkan yeni kitlesel eylemleri güvenlik tehdidi olarak nitelendirmeye sevk etmektedir. Bu durum, geçmiş kitlesel eylemlerin güvenlik yönetimi üzerinde neden olduğu posttravmatik etkiler/travma sonrası etkilerin güvenlik anlayışında reaktif/hızlı tepki teamüllerin oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan, güvenlik aktörlerince toplumsal hareket, dinamik muhtemel tehdit kaynağı olarak görülmektedir. Öz bir ifade ile güvenlik travması oluşturan toplumsal hareketlerin güvenlikleştirilmesi kitlesel eylemliliklere ilişkin arketiplerin/ilk örneklerin kendisinden kaynaklanmaktadır.

1.1.10.3. Güvenlikleştirme ve İletişim Araçları

Kitle iletişim araçlarındaki teknolojik devinim sayesinde mekânsal ve zamansal kısıtlılıklardan münezzeh olan yeni enformasyon araçları türemiştir. Mekânsal ve zamansal engellerin ortadan kalkışı kamusal iletişim alanında siyasal yönü bulunan gelişmelerin aktarılmasında da kolaylıklar sağlamaktadır. Öte yandan etkili ve verimli bir güce haiz olarak enformasyon kaynakları içerisinde yer alan yazılı, görsel ve yeni medya aracı olarak tanımlanan internet medyası sosyal yaşamda gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma gücüne sahip olmaktadır. Kitle iletişim araçlarının sahip oldukları gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma gibi özellikleri söylem üretmesinden geçmektedir. Ayrıca kitle iletişim araçlarının söylem üreterek toplumsal rızanın sağlamak gibi işlevinin bulunması, güvenlik politikalarının uygulanması söz konusu olduğu durumlarda siyasal iktidar ve devlet nezdinde kitle iletişim araçları önem taşıdığı bilinmektedir (Doğan, 2019:176) . Diğer yandan güvenlikleştirme, güvenlik politikalarının yürütülmesinde söz sahibi olan elitlerin söylemleri doğrultusunda gerçekleşen eylem olarak hedef kitlelere dönük kapsamlı iletişim süreçleri olmaktadır. hedef kitle ise güvenlikleştirme pratiğinin başarılı bir zemine oturtulmasında rol oynayan ve güvenliğe tehdit oluşturan faile karşı alınan önlemlerin gerçekleştirilmesi için ikna edilmesi elzem olan kümülatif insan yığınları olmaktadır (Waever, 2003:11) .

Kitle iletişim araçlarının güvenlik aktörleri tarafından kullanılması güvenlikleştirme pratiklerinin yürütülmesinde önemli rol almaktadır. Çünkü

güvenikleştirme pratiklerinin yürütülmesinde söz sahibi olan elit aktörlerin bir meseleyi güvenlik sorunu olarak tanımlamasının toplumsal kabulü güvenikleştirmeyi başlatan söz eylemler dizgisinin yaygınlaşması amacıyla kullanılan kitle iletişim araçları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Ayrıca kitle iletişim araçları iletişim bilimlerinde kabul görmüş kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde toplumsal tabakanın gündemini belirlemede veya gündem oluşturmada etkili olmaktadır. Gündem belirleme ve gündem oluşturmak, kitle iletişim araçlarının anlam ve söylem üretmesi ve bunları dolaşıma sürme yeteneğine haiz özelliğinin bulunması nedeniyle gerçekleşmektedir. Zamanı ve mekanı genişletici fonksiyonlara sahip olan kitle iletişim araçları iletişim süreçlerinde iletileri geniş halk kitlelerine ulaştırmaktadır. Kitle iletişim araçlarının sahip olduğu bu yapısal özellikler, güvenlik sorunu oluşturan konular, kişiler veya toplumsal unsurlar hakkında güvenlik aktörleri tarafından üretilen söylemleri toplumsal düzende yer alan kitlelere ve toplumsal gruplara ulaştırmada kolaylık sağlayacaktır. Güvenlik aktörlerinin güvenlik problemi olarak ele aldıkları tehdit öznelerinin kitle iletişim araçları tarafından yinelenerek ve sürekli biçimde gündemde tutulması alımlayıcıların algılarında söz konusu öznelerinin tehdit unsuru olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır (Doğan, 2019:177) . Bu duruma somut örnek olarak, toplumsal yaşamda meydana gelen bir kitlesel hareketin güvenlik aktörleri tarafından güvenliğe tehdit oluşturan durum olarak ele alınması nedeniyle oluşturulan argümanların kitle iletişim araçları vasıtasıyla toplumsal zeminde dolaşıma sürülmesi, toplumsal hareketi toplum nezdinde güvenlik tehdidi oluşturan fail olarak algılanmasına neden olacaktır. Ayrıca güvenlik aktörlerinin toplumsal harekete yönelik oluşturduğu güvenlik politikalarının meşruluğunu sağlamak ve toplumsal rızanın üretilmesinde kitle iletişim araçlarının kullanmasından geçmektedir.

Geniş bir anlatım ile, toplumsal hareketlere ilişkin yürütülen güvenlik politikalarının meşru bir düzleme oturtulması için geniş tabanlı kitlelerin desteğinin sağlanılmasının gerekliliği sadece güvenlik aktörlerinin söz edimler aracılığıyla devletin ve siyasal iktidarın toplum ile kurmuş oldukları genel geçer iletişim kanalları dışında, günümüz teknoloji çağında kitle medyalarının oluşması ve iletişim araç ve gereçlerinin yaygınlaşarak, toplum ve bireyler tarafından iletişimsel dünyanın hızlıca kurulması ve tüketilmesi devlet ve siyasal iktidar ile birey ve toplum arasında çok boyutlu interaktif iletişim imkânları ortaya çıkmıştır. Bu imkân veya olanaklar dâhilinde gelişen yeni durumlar güvenlik aktörlerini ve karar alıcıları siyasal olanı doğrudan etki altına

alabilecek gelişmeler karşısında iletişim politikalarının gerçekleşmesine kolaylık sunmaktadır. Özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerden dolayı anlık olarak ortaya çıkan ve hızla gelişen kitlesel eylemlerin, toplumsal yaşamı kaotik bir duruma büründürmesine engel olmak için güvenlik aktörleri iletişim araçları vasıtasıyla güvenlik politikalarının meşruluğunu sağlamakta ve toplumsal hareketin güvenlik tehdidi oluşturan fail olarak tanımlanmasında kitle iletişim araçları verili güvenlik siyasasının muhafazasında etkili olması muhtemel olmaktadır. Diğer yandan toplumsal hareketin güvenlik tehdidi oluşturan fail olarak betimlenmesinde ve güvenlik politikalarına meşruluk kazandırmada olası yararlarının bulunması söz konusu olması muhtemeldir.

İKİNCİ BÖLÜM

VAKA ANALİZİ KAPSAMINDA GEZİ PARKI TOPLUMSAL HAREKETİNİN TAHLİLİ

2.1. Gezi Parkı Toplumsal Hareketi

Toplumsal hareketin tanımı, çerçevesi ve işlevsel boyutuna ilişkin yapılan bütün çıkarımlar, gezi parkı toplumsal hareketi özelinde yapılabilmektedir. Zira gezi parkı toplumsal hareketi kamusal alanda görülen eylemlerin tipik örneği olmamakta ve kitle eylemliliği olarak özgün bir toplumsal hareket formuna sahip olduğu gözlemlenmektedir. Gezi parkı toplumsal hareketi oluşumu, gelişimi ve sonuçları ile ele alındığında toplumsal hareketin siyasal ve sosyolojik zeminde irdelenmesine imkan tanıyan birçok yönü bulunmaktadır. Başka bir ifade ile gezi parkı toplumsal hareketi türü ve sınıfı olan kitlesel eylemlilik olarak kendisini ihtiva eden unsurları bulunan, siyasal ve sosyolojik sosyal eylem olmaktadır.

Gezi parkı toplumsal hareketi; amaçlı, muhakemeli ve anlamlı hedefler doğrultusunda bir araya gelen bireylerin oluşturduğu hiyerarşik kolektif eylemler bütünü olmaktadır. Gezi parkı kitlesel eylemi örgütsel bir formu olan, katılımcılar arasında sosyal örgütlerin olmasından dolayı hiyerarşik düzeni bulunan, amaçları ve hedefleri bireysel ve grup düzeyinde katılım sağlayan kişiler tarafından dillendirilen kitlesel eylem olarak tanımlanması gezi parkı toplumsal hareketini sıradan kolektif eylemler dizini ekseninden çıkarmaktadır. Öte yandan kitlesel eylemliliğin cereyan etme süresi, gücü, katılımcı profillerinin çeşitli olması, güvenlik siyasasını sarsması, kitle ölçeğinde büyüklüğü, sosyal ve siyasal alanlara ileri düzeyde etkilemesi, gezi parkı toplumsal hareketinin özgül ağırlığının genel çerçevesini çizmektedir. Aynı zamanda özgül ağırlığının bulunması, kitlesel eylemliliğin kendisini oluşturan veya üreten etkenlerin hangi zeminde bulunduğu ve bu etkenlerin beslenme kaynağının neler olduğuna yönelik değerlendirmelerde bulunulmasını mümkün kılmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde, gezi parkı toplumsal hareketinin özgül ağırlığını oluşturan etkenlerin beslenme kaynakları ve etkenlerin bulunduğu zeminin siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik ve benzeri alanlar ile ilişkili olarak oluştuğu varsayımıyla; gezi parkı toplumsal hareketinin geniş çaplı kitlesel eylem olarak örgütsel yapıların rol oynadığı ve bir takım etkenlerin neden ve sonuç ile ilişkilendirilerek

meydana getirilen karmaşık kitlesel eylemlilik olduğu kanısına ulaşılması mümkün görülmektedir.

2.2. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Sınıflandırılması

Gezi Parkı toplumsal hareketi ekolojik nedenler ile ortaya çıkan kitle eylemi olmaktadır. fakat toplumsal düzen içinde bulunan farklı örgütsel yapıların toplum nezdinde kabul görmüş ve meşruluğu olan ekolojik nedenli kitle hareketine katılmaları kitle hareketinin genişlemesine ve hacminin artmasına neden olarak sosyal ve siyasal alanda görünürlüğü ve etkinliğinin artmasına neden olmuştur. Gezi Parkı toplumsal hareketine katılım sağlayan grupların çeşitliliği kitlesel eylemi kendi bağlamından koparmış ve kitlesel eylemi farklı anlamlarda yorumlanabilir duruma getirmiştir. Bu durumdan ötürü kitlesel eylem geniş örgütsel yapıların faaliyetlerinin bulunduğu çok katmanlı forma dönüşmüştür. Bunun sonucunda kitle eylemi farklı amaçlar ve hedefler belirleyen yapıların ortak ürünü haline gelmiş (Polat, 2015:179) ve ekolojik amaç ve hedef birliğinin ortadan kaldırılmasına neden olmuştur. Zaman içerisinde ekolojik karakterinden kopan kitle eylemi, baskın yapıların tahakkümü altına girmiş ve bu yapıların amaçları ve hedefleri anlamlandırıldığında gezi parkı toplumsal hareketi dönüştürücü kitle eylemi sınıflandırılmasında tanımlanabilecek kitle eylemine dönüşmüştür. Bireylerin ve toplumsal organizasyonların giderek toplumsal harekete katılımı ile kitle hareketi kamu otoritesini etkileyebilecek seviyeye ulaşılmasına neden olmuştur. Kitlelerin amaçlar ve hedefler uğruna kaynak olarak kullanmak isteyen örgütsel formasyonlar giderek gezi parkı toplumsal hareketinde belirleyici yönden söz sahibi olmaya erişmesi, kitlesel eylemliliği düzene ve kamu erkleri açısından tehdit edici boyuta ulaştırmıştır. Bu tehdit edici boyut, toplumsal hareket paydaşlarının mevcut siyasal iktidarın tasfiyesini ve kamu otoritesinin yeniden kendi idealleri doğrultusunda biçimlendirilmesi gerekliliğinin dillendirilmesi olmaktadır (Polat, 2016:8 - 9) .

Öte taraf kitlesel eylemliliğin şiddet içeren hamlelerde bulunması ve kitle gücünden hareketle kamu erklerini hedef alıcı taşkınlıklar yaşanması ile siyasal iktidara ve devlet aygıtları üzerinde güce dayalı baskı oluşturulmak istenmesi kolektif eylemliliği isyan hareketi zeminine oturtmuştur. İsyan veya başkaldırı karakterli kitlesel eylemliliğe bürünen gezi parkı toplumsal hareketinin paydaşlarının devlet sistemini, yönetsel kabiliyetini elinde bulunduran siyasal iktidarı, devlet düzeni içerisinde yer alan kurumsal

aygıtları, mevcut işlerliğinin dışında yeniden yapılandırılması gibi taleplerinin bulunması, kitlesel eylemi dönüştürücü toplumsal hareketler sınıfı içerisinde tanımlanmasına neden olmaktadır. Buna neden olan ise siyasal, toplumsal ve ideolojik örgütsel formasyonların Gezi Parkı toplumsal hareketinin ekolojik kimlikli özelliklerinin başka bir yöne evrilmesi sonucunda oluşmuştur (Gözübenli ev Şahin, 2016:3) . Bu varsayımın temel dayanağı ise Gezi Parkı toplumsal hareketine katılan bazı büyük ölçekli yapıların Taksim Dayanışması Platformu adı altında güç ve eylem birliğinin sağlanmasıyla oluşturulan talepler listesinden geçmektedir.

Talepler listesinde ekolojik kaygılar ile sonlandırılması istenilenlerin dışında, kamusal alanda iktidarın istifasına ilişkin protestocuların isteğinin kabulü ve iktidar politikalarında toplumun bir kesimine yönelik uygulandığı iddia edilen tutum ve davranışlardan vazgeçilmesi, kamu otoritesine bağlı aygıtları yöneten kamu görevlilerinin görevden el çektilmesi, siyasal düzenin eylemcilerin istekleri doğrultusunda dönüştürülmesi ile iktidar politikaları doğrultusunda işleyen kamu düzeninin toplum odaklı olarak dönüştürülmesi gibi anlamları içeren istekler bulunmaktadır. (Milliyet.com.tr) Öz olarak, gezi parkı toplumsal hareketi ekolojik kitle hareketi olarak başlamış ilerleyen süreç ile birlikte eylemci profillerinin genişlemesi ve çeşitlenmesi yoluyla mevcut siyasal düzen ile siyasal iktidarı ve politikaları ışığında işleyen kamu otoritesinin toplum odaklı olarak dönüştürülmesi gibi amaçların bulunması, Gezi Parkı kitlesel hareketinin tasnif edilmesinde dönüştürücü toplumsal hareketler sınıfında tanımlamaktadır.

2.3. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Türü

Gezi Parkı toplumsal hareketi 2013 yılının Mayıs ayında, İlkbahar mevsiminde gezi parkı içerisinde bulunan yetişkin ağaçların ve park yeşil alan peyzajının tahrip edilmesi nedeniyle bir grup çevreci bağımsız aktivistten oluşan bireylerin ağaç sökülmesi ve yeşil alan tahribatına karşı çıkmasıyla, küçük çaplı grup düzeyinde olan bireylerin demokratik haklarını kullanmaları ile başlayan mikro ölçekli bireylerin oluşturduğu çevreci grubun protestosu olarak başlamıştır. (Polat, 2015:178) Gezi Parkı içerisinde yapılan tahribata karşı bir araya gelen çevreci bireylerin oluşturduğu protestolar medya ve toplumun ilgi odağına oturması nedeniyle birçok vatandaş ilerleyen süreçte tarihsel ve mekânsal değeri bulunan Gezi Parkını korumak amacıyla küçük ölçekli çevreci grubun

oluşturduğu protestolara sözlü ve fiziki destek vermesiyle birlikte, yeni bireylerin küçük çaplı çevreci protestoya katılım sağlamıştır. Ayrıca medya ve yeni medya araçlarının gezi parkının tarihsel ve mekânsal öneminden dolayı bu küçük çaplı çevreci gruba olan ilgisi nedeniyle Gezi Parkı ve protestoya ilişkin bilgiler topluma yinelenerek sunulmuştur. Sonraki süreçte geleneksel kitle medyasından ve yeni medya araçlarından yayılan bilgiler doğrultusunda protesto grubunun kitle düzeyinde ölçeğinin artmasına neden olmuştur. (Yeniçıkıtı, 2014:274) Süreç içerisinde Gezi Parkı toplumsal hareketinin demokratik düzlemde hareket etmesinden ve hukuki bir zemini tercih etmesinden ötürü kitlesel eylemlilik tam boyutlu ve geniş ölçekli ekolojik kitle hareketine dönüşmesine yol açmıştır. Günler ile ifade edilebilecek zaman zarfında kitle boyutunun artması, geleneksel ve yeni medya araçlarının kitle protestosunu kamusal alanda belirgin biçimde görünürleştirmesi, enformasyon araçlarından üretilen ve yayılan bilgiler nedeniyle toplumsal düzende bulunan farklı örgütsel yapıların kitlesel eyleme katılım sağlaması, ekolojik kitle hareketi olarak tanımlanan gezi parkı toplumsal hareketini iç içe geçmiş sosyal yapıların olduğu kitle hareketine dönüşmesine neden olmuştur. Ancak gezi parkı kitlesel hareketi her ne kadarda değişim ve dönüşümlere maruz kalsa bile, temel motivasyon kaynağının ekoloji olduğu ve bu düzlemde yeşeren kitle hareketi olduğu gerçeğini kaybetmemiştir. Gezi parkı toplumsal hareketinin oluşmasına neden olan ve kitle hareketinin temel çekirdeğini oluşturan toplumsal öğelere göre gezi parkı toplumsal hareketi türü bakımından ekolojik karakterli kitle hareketi olarak tarih sayfalarında yer edinmiştir (Polat, 2015:182) . Bu açıdan Gezi Parkı toplumsal hareketi, tabiatın varlığını, doğanın sürdürülebilir olmasını ve yaşam alanlarının, kentleşmenin genel görünümünden olan “beton yapılarına” dönüşmesi uğruna tahrip edilmemesi için oluşturulan ekolojik kimlikli ve karakterli başkaldırı ve karşı geliş hareketi olmaktadır. özü itibariyle tarih sayfalarında yer edinen ve tarihi bir vaka olan Gezi Parkı toplumsal hareketi diğer toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel ve benzeri nedenleri barındıran ekolojik temelli siyasal bir kitle hareketi olmaktadır.

2.4. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Oluşmasına Neden Olan Etkenler

2.4.1. Engelleyici ve Kısıtlayıcı Yapısal Öğeler

Gezi Parkı toplumsal hareketinin ortaya çıkmasına neden olan birtakım etkileyici öğelerin varlığı söz konusu olmaktadır. Gezi Parkı toplumsal hareketi ekolojik

gerekçelere dayalı olarak ortaya çıkan daha sonrasında ise evrimleşerek çok boyutlu kitle eylemliliğine dönüşmüştür. Diğer yandan Gezi Parkı kitlesel eylemliliğinin meydana gelmesine neden olan ise Gezi Parkı kitlesel eylemliliğini hiyerarşik bir düzene oturtmaya çalışan “Taksim Dayanışması Platformu” adlı gruba göre belli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Söz konusu nedenlerin başında yer alan ise topluma, bireye ve toplumsal düzen içerisinde yer alan farklı toplumsal oluşumların engelleyici ve kısıtlayıcı yapısal ögeler nedeniyle karşı karşıya kaldığı politikalardan geçmektedir. Taksim Dayanışması Platformunun yaptığı açıklamada siyasal iktidar ve devlet aygıtları toplumun bir kesimine karşı dışlayıcı, hor görücü, kısıtlayıcı, tahakküm kurucu politikaları, bireyleri ve toplumsal ögeleri ekolojik gerekçeler ile tezahür eden Gezi Parkı kitlesel eylemine katılım sağlamaya sevk ederek kitlesel eylemin çok boyutlu olmasına neden olmuştur (Tuncel, 2014:7) . Söz konusu dayanışma platformunun topluma açıkladığı taleplerde görüleceği üzere, kitle eyleminin motivasyonu olduğu gözlemlenmektedir. Kitle eylemine neden olduğu düşünülen motivasyon kaynakları ise iktidar eliyle yürütülen ve kısıtlayıcı veya engelleyici yapısal ögelerin politik eylemlerinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu politik eylemler, dayanışma platformunun açıklamasına göre; hayat tarzına müdahale, cinsel yönelimlerin soyut şiddet içeren engelleyici ve kısıtlayıcı politikalara maruz kalması, prolelerin faaliyetlerine ve kadınların sosyal varlığı üzerinde tahakküm kurucu ataerkil iktidar politikaları eliyle kadınların sosyal yaşam formlarının engellenmesi veya kısıtlılıklara maruz bırakılması, mezhepsel ve etnik kimliklerin engelleyici ve kısıtlayıcı politikalar ile kuşatılması olmaktadır (Milliyet, 11.11.2023) . Bu politikaların engelleyici ve kısıtlayıcı yapılar aracılığıyla yürütülmesine maruz kalan bireyler veya toplumsal yapılar, ekolojik gerekçeler ile kamusal alanda meydana gelen ve siyasal iktidarın çevre üzerindeki tahribatına karşı gelen bireylerin ve toplumsal organizasyonların oluşturduğu gezi parkı toplumsal hareketine hoşnutsuzluk noktasında paydaş olarak, kitlesel, bireysel ve örgütsel düzeyde katılım sağlaması, kitlesel eylemin genişlemesine ve kitle ölçeğinin artmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, kitlesel harekete katılım sağlayan bireysel ve toplumsal gruplar ise engelleyici ve kısıtlayıcı yapısal ögeler eliyle yürütülen uygulamaların son verilmesine dair talepleri siyasal iktidara bildirmiştir (Şahin ve Gözübenli, 2016:6) . Bu vaka örneği üzerinden hareket ile engelleyici ve kısıtlayıcı unsurların eylemleri, kitlesel hareketlerin oluşmasında rol oynamakta veya oluşan kitlesel eylemliliğin hacminin

artmasına ve düzleminin genişlemesine neden olarak, kitlesel eylemi çok katmanlı girift yapılara dönüşmesinde rol oynadığı söylenmesi tabii olmaktadır. Son olarak, siyasal iktidarın yasama yoluyla toplumun genelini ilgilendirecek yasalar eliyle sosyal yaşamı yeniden biçimlendirmeye çalışıldığı iddiası ekolojik merkezli toplumsal harekete bireyleri ve kitleleri katılım sağlama yönünden teşvik ettiği görülmektedir.

2.4.2. Siyasal Yapılar

Toplumsal düzen içinde belirli nedenler ile bir araya gelen siyasal yapı veya yapıların kolektif gücü olan kitlesel hareketler, siyasal yapılar tarafında kaynak olarak kullanılan toplumsal öğelerin ve bireylerin ortak eylem ve ideolojik uzlaşısı zeminine çekilmesinden dolayı meydana gelmektedir. Kitlesel eylemi açığa çıkaran siyasal yapılar tarafından kolektif eyleme kimlik ve karakteristik özellikler kazandırılarak belirli bir eylem formuna büründürülmektedir. Gezi Parkı toplumsal hareketi meydana geldiği ilk zaman dilimlerinde sivil toplum unsurları oluşumunda, gelişmesinde ve genişlemesinde rol alırken, ardılı süreçte siyasal ekosistem içerisinde varlık gösteren siyasal yapıların aktif ve etkili rol almasından ötürü, eylem kimliği ve karakteristiği siyasal yapıların örgütsel davranışı ve hedefleri doğrultusunda yeni bir boyut kazanmıştır (Poyraz, 2013:180) . Siyasal yapıların toplumsal hareketin çıkmasında, gelişmesinde ve genişlemesindeki rolünün bulunması, Gezi Parkı toplumsal hareketini isyan/başkaldırı karakterine büründürmüş, ancak kimliği bulunak bir hale bürünse dahi genel olarak ekolojik merkezde bulunmaya devam etmiştir (Şahin, 2013:78) .

Siyasal yapıların gezi parkı toplumsal hareketine katılım sağlamaları söz konusu olmuştur. Bu katılım dolayısıyla karakteristik ve kimliksel yönde kitle hareketine başka bir misyon biçmesi olasılığını doğurmuştur. Bu durumda toplumsal hareketin bağlamından kopararak farklı bir boyut kazanmasında ve yeniden türetilmesine neden olması olası olmaktadır. Çünkü Gezi Parkı toplumsal hareketine katılım sağlayan CHP, BDP, HEPAR, TKP, İP, EMEP, BTP, HKP, Yeşiller, ÖDP, SDP, LDP gibi siyasal yapılar, Gezi Parkı toplumsal hareketinin siyasal içerikli kitle eylemine dönüşmesine neden olmuştur. Öte yandan kitlesel eylemliliğe hedef ve gaye biçmede söz sahibi olmaya çalışan TTB, TMMOB ve sendikal yapılar kitlesel eyleme istikamet biçmede üst düzeyde etkili olmaya çalışmaları söz konusudur (wikipedia.org, 11.11.2023) . Öte yandan adı geçen siyasal yapıların mevcut siyasal iktidarın boyun eğmesi ve tasfiyesine yönelik

yaygın şiddet içeren protestolara sahip çıktığı gözlemlenmektedir. Zira bu yapıların örgütleri tarafından kitlesel eylem sahiplenilmiş ve örgüt düzeyinde katılımda bulunulmuştur. Ayrıca, Taksim Dayanışma Platformu ile bir araya gelen siyasal yapıların kitleleri gezi parkı toplumsal hareketinde şiddet içeren eylemlere başvuran kitleler ile beraber hareket etmesi, kolluğu, kamu düzenini, mülki amirleri ve siyasal iktidarı baskı altına almak için şiddet eylemlerine başvuran kitlelerin kaynak olarak görüldüğünün açık bir göstergesi olmaktadır.

Sonuç olarak, gezi parkı toplumsal hareketinde görülen siyasal yapıların tahakküm kurmaya çalışması ve siyasal yapıların menfi amaç ve hedeflerine ulaşmasında, siyasal iktidara ve ona bağlı kurumsal aygıtlara karşı oluşan tepki veya öfke durumu nedeniyle oluşan yaygın şiddet atmosferinden yararlanmak istemeleri söz konusu olmaktadır. Bu durumun temel nedeni ise toplumsal hareketin ortaya çıkmasında, gelişmesinde ve genişlemesinde rol oynayan siyasal yapıların kurguladığı ve kullandığı şiddetin kaynak kullanımı ilkesinden kaynaklanmaktadır. Diğer yandan, taksim dayanışması platformunun kamuya açıkladığı taleplerin kabulü yönünden kitle hareketi aracılığıyla oluşturulan baskıyı kullanmaya çalışmaları da siyasal yapıların gezi parkı toplumsal hareketini menfi idealleri doğrultusunda kullanmaya çalıştıklarının açık bir kanıtı olmaktadır (Güngörmez, 2013:129; Akgün, 2013:30; Bayhan, 2014:23; akt., Aslan vd., 2016:157) .

2.4.3. Gezi Parkı Toplumsal Hareketi ve İktidar Türleri

Toplumsal hareketler geniş toplum kesimlerinin katılım sağladığı kitle hareketine dönüşmesinde, sosyal, kültürel ve ekonomik iktidar türlerinin ortak bir düzlemde buluşmaları yakınsayıcı bir durumda etkili olmaktadır. İktidar türleri kendi bünyesinde barındırdığı toplulukları, diğer topluluklar veya yapılar ile etkileşim tesis etmeleri nedeniyle yakınsama durumu oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Yakınsama ile iktidar türleri ve bünyesindeki yapılar sosyal hareketlere, insan, ideoloji ve ekonomik destek sağlamada ortak hareket yönlendirmeye teşvik eder. Bunun sonucunda kitle geniş yelpazeye sahip kitlesel eylemler olarak kamusal alanda görünür olmaktadır. Bu açıdan iktidar türleri arasında tesis edilen kolektiflik sosyal hareketler açısından etkili olmaktadır.

Gezi Parkı toplumsal hareketi, meydana geldiği düzende çeşitli iktidar türlerinin desteğini almış ve bu destekler doğrultusunda, kitle ölçeğinin artması için toplumsal yapılar ve bireylerin sosyal harekete katılımının arttığı gözlemlenmiştir (Polat, 2016:9) . Gezi Parkı toplumsal hareketinde rol alan sanatçılar ve sanat örgütleri, kültürel sivil toplum yapıları, sosyal iktidarın paydaşı olan sivil toplum örgütleri ve sendikal yapılar, ekonomik toplulukların oluşturduğu sermaye sahipliğini elinde bulunduran ekonomik elitlerin dernek ve organizasyonları, medya kartelleri ve çeşitli güç ilişkilerine sahip sermaye tekelleri, kitle eylemine üst perdeden destek olarak, gerek maddi, gerek manevi olarak sahip çıktıkları gözlemlenen bir gerçek olmaktadır (Bayhan, 2014:44-46; Şahin, 2013:77) . Kitle eylemine bir fiil katılım gösteren iktidar türleri nezdinde temsil özelliği bulunan kimselerin varlığı, kimi sermaye yapılarının kitlelere barınma ve lojistik yönünden desteği, Gezi Parkı toplumsal hareketine ilişkin sanat örgütlerinin ve kültürel unsurların katılım sağlaması, sivil toplum iktidarını oluşturan sivil toplum yapılarının söylem yolu ile kitlesel eylemi meşrulaştırma çabaları gezi parkı toplumsal hareketi aracılığıyla farklı iktidar yapılarını yakınsayıcı bir duruma getirmiştir. Bunun sonucunda ise Gezi Parkı toplumsal hareketinin kitle ölçeği, etkinliği, süresi ve meşruluğuna dair olan inanç belirli bir zaman dilimine kadar artmasına neden olmuştur. Bu açıdan, iktidar türleri arasında oluşan yakınsama kitle hareketini ortaya çıkmasında rol alabileceği gibi aynı zamanda var olan kitle eyleminin farklı düzeylere erişmesinde veya farklı durumlara dönüşmesinde rol almaktadır. Bu durum Gezi Parkı toplumsal hareketinde açık bir şekilde görülmektedir (Tuncel, 2014:9) .

2.5. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Meşruluk Zemini ve Siyasal İktidar Merkezli Mercekten Görünümü

2.5.1. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Meşruluk Zemini

Kitlesel eylemler anayasal ve yasal düzenlemeler ile güvence altına alınan demokratik haklar olmaktan öte uluslararası değerlerde olan temel haklardan olmaktadır. İnsan hakları evrensel bildirgesinin 20. maddesi bu değere ve temel hakka dair uluslararası bağlayıcı bir antlaşma metni olarak, kitle hareketlerinin temel nüvesini oluşturan hakları uluslararası güvence altına almıştır. Bununla birlikte birçok ülkenin sağlamış oldukları hukuki konsensüs ile imzalanarak güvence altına alınan İnsan Hakları

Avrupa Sözleşmesinin 11. maddesi de kişilerin ve kitlelerin hareketlerini garanti altına alan hüküm olmaktadır.

Kitle hareketleri uluslararası antlaşmalardan doğan hükümlülükler aracılığıyla garanti altına alındığı gibi anayasal düzenlere göre kanunlar veya anayasal hükümler ile koruma altına alınmaları söz konusudur. T.C Anayasasında bireylerin ve kitlelerin protesto hakları belirtilerek, sınırları ve kapsamı ifade edilmiş ve güvence altına anayasal olarak alınmıştır. Öte yandan anayasal güvencelerin dışında yasalar yoluyla da bireylerin ve kitlelerin gösteri, toplantı ve yürüyüş hakları düzenlenerek güvence altına alınmıştır. Bu hükümler 25, 26 ve 34 anayasal maddeler ve yasa yoluyla belirtilen 2911 sayılı kanun olmaktadır. Bu anayasal ve yasal hükümlere göre Türkiye Cumhuriyetinde bireylerin ve kitlelerin eylem hareketleri güvence altına alınarak demokratik ve meşru bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır.

Gezi Parkı toplumsal hareketi her bireyin ve kitlesel oluşumun temel ve tabii hakkı olan toplantı gösteri ve yürüyüş hakkı doğrultusunda oluşmuştur. Gezi Parkı toplumsal hareketi, meşru ve demokratik temele dayanan kitlesel eylem olarak önceleri her bireyin ve kitlesel oluşumun temel referans noktası olarak gördüğü T.C. Anayasasının 25. 26. ve 34 maddeleri ile 2911 sayılı kanunu baz aldığı gözlemlenen bir gerçek olmaktadır. Bu açıdan Gezi Parkı toplumsal hareketi anayasal ve yasal zeminde ortaya çıkan ve bu zeminde ilerleyen kitlesel eylem olarak demokratik ve meşru yolları kendine dayanak aldığı söylenmesi tabii olmaktadır. Ancak, önceleri bireyler ve küçük ölçekli gruplar, ekolojik kaygılar nedeniyle Gezi Parkı içerisinde yapılan yapısal düzenlemelere karşı çıkmış ve akabinde protestolar yoluyla yapısal değişimlere neden olabilecek çalışmaları şiddet içermeyen fiziksel hareketler ile durdurmaya çalışmıştır. Bununla birlikte, başlangıç aşamasında Gezi Parkı toplumsal hareketi demokratik usul ve esaslara binaen sürdürülen protesto hareketi olarak işlediği bilinmektedir. Fakat, gelişen birtakım olaylara göre protesto hareketinin engellenmeye çalışılması, ekolojik kaygılar ile bir araya gelen bireylerin oluşturduğu protesto gruplarını şiddet içeren fiziksel mücadelelere başvurmak zorunda bırakmıştır. Öte taraf, süreç içerisinde gezi parkı toplumsal hareketinin çok katmanlı bir hale bürünmesi ve kitle ölçeğinin artmasına neden olan gelişmelerin yaşanması sosyal eylemi demokratik ve meşru zeminden saptırarak, şiddet içeren kitle eylemine dönüşmesine neden olmuştur.

2.5.2. Gezi Parkı Toplumsal Hareketinin Siyasal İktidar Merceğinden Görünümü

Siyasal iktidarın kolektif eylemi meşru dışı ve kuralları hiçe sayan, var olan kurallar dizinini tehdit eden unsur olarak betimlemesi, kitlesel hareketleri anomi olgusuyla özdeşirmektedir. Çünkü anomi, kurallar dizinin kopmasıyla oluşan düzensizlik durumunu ifade etmektedir (Aydın, 2020:84) . Siyasal iktidarın kitlesel eylemleri anomi olarak betimlemesi, düzeni hiçe sayan, düzensizliğin oluşmasına elverişli ortamı yaratan ve kurallar zincirinin bir birinden kopmasına neden olarak, var olan düzeni ortadan kaldıran, kaotik veya kargaşa durumlarını oluşturan tehdit öznesi olarak topluma sunmaktadır. Bu anlatıdan hareketle, Gezi Parkı kitlesel eylemi ve anomiyeye ilişkin şu çıkarımlarda bulunulmuştur: Gezi Parkı toplumsal hareketi siyasal iktidar sahiplerine göre var olan düzene karşı gelerek, siyasal ve sosyal sistemin işleyiş yeteneklerinin kaybedilmesinde, devletin kurumsal yapılarının çalışamaz hale gelmesinde, kurallı yapıların dizininin bertaraf edilmesinde, tesis edilen toplumsal hiyerarşinin ortadan kalmasına neden olarak, siyasal amaç ve ilkeler doğrultusunda siyasal kuralsızlığı amaçlayan kitlesel eylem olmaktadır. zira dönemin siyasal iktidarını yönetme gücünü elinde bulunduran siyasilere göre kitlesel eylem mevcut siyasal iktidarı hedef alarak kaos atmosferinin hakim kılınması amaçlanmaktadır (Topbaş, 2014:210) . Öte yandan siyasal iktidar sahipleri tarafından yapılan açıklamada kitlesel eyleme katılan bireylere çapulcu, vandal ve terör estirenler gibi nitelendirmelerde bulunulması, kitlesel eylemi ve kitlesel eyleme katılan bireyleri meşru olmayan ve amaçlarının mevcut düzenin ortadan kaldırılarak, siyasal istikrarsızlığın ve kuralsızlığın oluşmasını amaçlayanlar olarak topluma aktarmıştır. Bununla birlikte, siyasal iktidarı yönetme gücünü elinde bulunduran siyasilere göre Gezi Parkı toplumsal hareketine neden olan kitle, siyasal iktidarın iş ve işleyişine müdahil olmak istemektedir ve bu durum ise siyasal istikrarsızlığın oluşması ve siyasal rejimin ne olduğuna dair belirsizliğin oluşmasına neden olmaktadır. Dönemin Başbakanın yapılacak olan iş ve işlemlerde “birkaç çapulcudan mı izin alacağız” yönündeki açıklaması, siyasal iktidara yön çizmeye çalışan kitlenin bulunduğu ve siyasal düzen içerisinde işleyen siyasal kuralların hiçe sayıldığının göstergesi olmaktadır (Haber7, 5. 2013) . Öz olarak gezi parkı toplumsal hareketi dönemin siyasal iktidarı tarafından anomi durum ve atmosferi olarak tanımlanmıştır.

2.6. Gezi Parkı Toplumsal Hareketi ve Güvenlik Kaygıları

Gezi parkı toplumsal hareketi bireyler ve toplumun bir kesimine göre devlet sistematğinde yer alan kurumların bireyler ve toplumun güvenlik alanını ihlal ve tehdit etmelerinden dolayı oluşmuştur. Bu açıdan yukarıdaki anlatıda da görüleceği üzere, bireyler ve toplum kendi güvenliğini tehdit eden durumlar karşısında aksiyoner davranmaları söz konusu olmaktadır. Gezi Parkı toplumsal hareketi temelde ekolojik kaygılar ile oluşan fakat eylemliliğe katılım sağlayan bireyler ve toplumların kitlesel eyleme katılma motivasyonuna göre büyük ölçekli değişime uğramıştır. Gezi parkı kitlesel eylemine katılmada bireylerin ve toplumsal grupların temel motivasyonları, kişi haklarının çiğnenmesi, yaşam tarzına müdahale ve insan onuruna ilişkin saldırılar olduğu gözlemlenmektedir (KONDA,2013; MAZLUMDER, 2013; METROPOLL, 2013, akt., Şahin ve Gözübenli, 2016:6) . Söz konusu motivasyon kaynaklarına göre kitlesel eyleme katılan bireyler ve toplumsal gruplar, siyasal iktidarın bireyin ve toplumun güvenliğine saldırarak güvenlik alanını ihlal etmektedir. Buna karşın bireyler ve toplumsal düzen içerisinde yer alan kesimler, motivasyon kaynaklarından hareketle katılım sağladıkları kitlesel eylem aracılığıyla siyasal iktidara karşı gelerek kendi güvenliklerini sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. İlintili bakış açısıyla değerlendirildiğinde Gezi Parkı toplumsal hareketi güvenlik kaygıları ile genişletilen kitlesel eylem olarak, temeli ekolojik güvenliğin sürdürülebilirliği ve teminat altına almak iken, ardılı süreçte birey ve toplum nazarında kendi güvenliklerini ihlal eden siyasal iktidara, siyasal elitlere ve güvenlik elitlerine karşı güvenliklerinin korunması ve bireylerin ve toplumların temel güdüsünde yer alan güvenlik gereksinimlerinin giderilmesi maksadıyla, toplumsal hareketin güvenliği sağlamada ve korumada gerekli baskı unsuru olarak kullanılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEZİ PARKI TOPLUMSAL HAREKETİNİN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

3.1. Verilerin Toplanması ve Analizi

3.1.1. Yöntem

Tablo 3.1. Yöntem Eleştirel Söylem Analizi

Kim Söyleyen	Söylemin içeriği	egemen	Kime söyleniyor	Söylemin amacı
Konuşma dizilimi ve metninin anlatımı Retorik Yapılar				
Kelime veya cümle tercihleri	Örtük veya açık anlam ve imalar Tonlama	Çağrışım içeren kelimeler Tekrarlar	Semiyotik yorumsama (Kelimelerin geniş anlamsal ve sözlüksel boyutu)	İmgelenen (Amaçlanan) Meşrulaştırılan onaylatılan Kıyaslama ötekileştirme biz ve onlar ayrımı

Tablo 3.2. Güvenlikleştirmenin Temel Aşamaları

Güvenlikleştirilen	Güvenlikleştirilen	Tehdit ögesi	Tehdit altındaki unsur	Güvenlikleştirici söylemin temel argümanları
--------------------	--------------------	--------------	------------------------	--

Tablo 3.3. Güvenlikleştirmenin Temel Öğeleri

Referans nesnesi	
Güvenlikleştirici Aktör	
İşlevsel aktörler	

(Not: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

Dolaylı ya da doğrudan verilen mesajların içindeki örtük, saklı, imalı ve diğer noktaların çözümlenebilmesi için söylem analizin gerekliliği hasıl olmuştur. Bu gereklilik doğrultusunda çeşitli söylem analizi metotları geliştirilemeye çalışılmıştır. Geliştirilen yöntemlerden sıkça tercih edileni ise eleştirel söylem analizi yöntemi olmaktadır.

Çalışmada veri elde edilmesi için dayanılan temel düzlem söylem üreticilerinin söylemlerinin söylem analizi yöntemiyle çözümlenmesi olmaktadır. Söylem analizi söylemlerin taşıdığı gizli/örtük ve açık olan anlamların ne olduğu, neyi amaçladığı ve imgelemek istediğinin nedir gibi sorulara cevap aramaktadır. Elde edilen cevaplar ise sistemli olarak yürütülen analizler doğrultusunda verileri oluşturmaktadır. Van Dijk, (2010) ise söylem analizini genel bir çerçeve ile değerlendirerek, semiyotik ve metin ve konuşmanın yapıları, işlevleri ve işlemleriyle ilgilenen yöntem olarak tanımlamaktadır. Ona göre, söylem analizi metinlerin ve konuşmaların karmaşık boyutluluğunu semiyotik ve anlam doğrultusunda, fonetik, grafik, fonolojik, morfolojik söz dizimsel/syntactic, mikro semantik, biçimsel, retorik, pragmatik, sohbetsel, ilişkisel olmak üzere söylemler bu noktalar ile ilişkili olarak irdelenmesi yoluyla çözümlenir. Ayrıca van Dijk, (1977) söylemin çözümlenmesinde ilk olarak referans alınması gereken noktanın anlam olduğu ve anlama odaklanmanın gerekliliği üzerinde sıkça durmuştur. Çünkü söylem analizi metinleri çözümlerken, bu metin ne anlatıyor, konuşma dizilimi ne anlatıyor, metin veya konuşma dizilimleri hangi anlamları içeriyor ve metin veya konuşma dizilimleri hangi anlamları örtük, gizli ve açık olarak hangi imalarda bulunuyor? gibi sorulara odaklanarak genel olarak anlam üzerinden hareket ile bilgi üretmeye odaklanmaktadır. Bununla birlikte, bilgi üretiminde gerekli olan bu sorular anlamı ortaya çıkarırken kelime, cümle, paragraf başta olmak üzere bütün söylemler için yorumsama kuralları doğrultusunda metin semantiğine odaklanmaktadır. Ancak söylem analizinin önemli kılınması için temel şart metin semantiği ile elde edilen önermelerin birbirileri ile olan ilişkiselliğinin bulunması gerekliliği olmaktadır.

Öte yandan söylem analizi yapılırken etkin ve güçlü verimliliği olan sözcüklerin, kelimelerin ve cümlelerin ima yönüne odaklanılmaktadır. Çünkü ima söylem çözümlenmesinde semantik anlamı ortaya çıkarmakta güçlü olmaktadır. Genel olarak söylem üreticileri metinde veya konuşmasında bulunan bilgileri net ve açık biçimde ifade etmek yerine, kast edilmek istenileni ima yoluyla örtük olarak dillendirmektedir. Burada temel olarak söylem üreticisi söylenilmeyeni ima yoluyla aktararak, iletişim sürecinde

imgeleme yoluyla kast ettiğini örtük olarak bireylerin zihninde çağrışım oluşturma ile gizli iletinin bireylerde anlamlandırılmasını hedeflemektedir. İma içeren iletiler ise varsayımlar, iddialar ve çağrışımlar içeren kelime veya cümlelerden oluşmaktadır (Van Dijk, 1991) . Ayrıca söylem analizi yapılırken konuşma metnlerinin altında yatan farklı anlamlar, fikirler ve ideolojiler açığa çıkarılmaktadır. Farklı anlam, fikir ve ideolojiler; kognitif/bilişsel, siyasal, kültürel ve sosyal ilişkiler göz önünde bulundurularak söylemi oluşturan ve dolaşıma sürenin bu ilişkilerden beslendiği varsayımından hareket ile semiyotik tahliller ile örtük olan gün yüzüne çıkarılmaktadır.

Söylem aracılığıyla toplum nezdinde dolaşıma sürülen iletiler bir takım bakış açılarını ve ideolojik anlamaları, retorik kullanımı ile açık ya da gizli olarak bireylere ve toplumsal gruplara aktarmaktadır. Bu noktada söylem analizinin temel hedefi, söylemi üreten ve dolaşıma süren kişinin iletiler yoluyla anlatmak istediklerinden daha fazla noktaları ortaya çıkaran sözceler kümesine odaklanmaktadır (Güngör, 2020: 3) . Bu şu biçimde açığa çıkarılmaktadır: söylem dillendirilen iletilerin ana hatlarını ve verilmek istenilen mesajı yüzeysel olarak alımlamalar olmamakta ve sadece alımlanan iletileri doğrudan kabule indirgemeyerek; söylemi oluşturan, dillendiren ileti kaynağını ve iletileri derinlemesine el almak gerekmektedir. Bu ise söylemin kimin söylediği, “yetkisini hangi yargıya dayanarak ifade ettiğini, mesajın kime hangi amaçla verilmek istendiğini ve mesajlarla neyi sağlamaya çalıştığı” gibi soruların yanıtlarının aranmasıyla gerçekleşmektedir (Gül,2020: 59) .

Eleştirel söylem analizi temel gaye olarak söylem yoluyla oluşturulmaya çalışılan tahakkümün, toplumdaki hâkimiyet ve güç ilişkilerinin oluşturulmasının, var olan güç ilişkilerinin dönüştürülerek yeni bir formda yapılandırılmasının çözümleme ile ortaya çıkarmaktır. Bununla beraber, güç ilişkilerinin onaylanması ve meşrulaştırılmasına yönelik oluşturulan söylemleri ortaya çıkaran meydan okumadır (Çelik ve Ekşi, 2013:114) . Eleştirel söylem analizi temel gaye olarak, söylemleri ve sözceleri iletilerin içerisinde olduğu gibi kabul etmek yerine, onlara karşı temkinli yaklaşarak eleştirel süzgeçlerden geçirilmesi üzerine odaklanmaktadır. Eleştirel söylem analizi, söylemlerin barındırdıkları açık ve örtülü kalıpların açığa çıkarılmasını, metnlerin bütün olarak analiz edilmesini ve metin veya konuşma aracılığıyla oluşturulan söylemin asıl nitelemek istediği kodları gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır (Çakmak, F, Bilişli, Y, 2019: 107). Bu amaç söylemlerin ardına saklanan gizi, cümle ve sözceleri elekleyerek

belirginleştirmeye çalışmaktır. Öte yandan eleştirel söylem analizi yukarıdaki anlatılara ek olarak, hegemonya, ırk, cinsiyet, güç, sınıf farkı, ötekileştirme amaçları taşıyan söylemleri analiz eden çözümleme yöntemi olmaktadır (Doyuran, 2018: 315) . Eleştirel söylem analizi çeşitli yaklaşımları kapsayan disiplinlerarası analiz yöntemi olarak sıradan çözümleme birimi olmanın çok ötesinde bulunmaktadır.

3.1.1.1. Eleştirel Söylem Analizinde Temel Aşamalar

Eleştirel söylem analizi işleme tabi tutulan metni yapısal olarak ele alır ve çözümleme ilkelerine göre yürütülür. Van Dijk (1991) eleştirel söylem analizinde metni yapısal olarak iki düzeyde ele alarak çözümlemektedir. İlk düzeyde eleştirel söylem analizi dar kapsamlı olarak cümleler arası ilişkiye, kelime tercihlerine ve cümle yapılarına odaklanmaktadır. İkinci düzeyde metnin global yapısına odaklanılarak, metnin temasını veya genel konusu incelenmeye tabi tutmaktadır Eleştirel söylem analizi yüzeysel olanı dışlar ve söylem yapılarını derinlemesine ele alarak inceler. Böylelikle olgular hakkında detaylı açıklamaların oluşturulması mümkün olacaktır. Bununla birlikte söylem analizi, söylem yapılarını mikro ve makro boyutlarda çözümlemeye tabi tutmaktadır. Mikro yapı içerisinde analiz, cümle ve dil ötesi etkenleri ele alarak tematik düzeyde inceler. Makro yapıda gerçekleştirilen analiz düzeyi ise sosyal ve tarihsel bağlamın kanyaklarını, arka plan bilgisini içeren unsurları incelemektedir. Mikro seviyedeki cümle dizilimi, sözceler, kelimeler, öne çıkarma, sahne ardında tutma, sorgulamaya sevk etmede, itimat sağlamada, tutum ve davranışları pekiştirmek için kullanılır ve bunlar birbirinden farklı sonuçların oluşmasına neden olmaktadır (Machin ve Mayr, 2012: 4 - 6) . Genel olarak eleştirel söylem analizi elekleme baz alınarak oluşturulan, yapı sökülmesi olarak da tanımlanmaktadır. Çünkü eleştirel söylem analizinde çeşitli ilişkilerin, varsayımların, örtük özne ve anlamaların incelenmesi metin veya konuşmaların parçalara ayrılmasıyla gerçekleşmektedir

3.1.1.2. Eleştirel Söylem Analizinde Tercih Edilen Yapılar

Çeşitli söylem düzeylerinde görülebilen ve klasik retorikten beslenen biçime dayalı söylem üretme stratejisi olan retorik, eleştirel söylem analizi ile retorik yapılar olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte retorik yapılarda görülen kıyaslama, metafor, ironi ve imaların kullanılması ve tekrarlar, ikna etme işlevini sağlamaktadır. Eleştirel

söylem analizi retorik içeriğinde yer alan bu yönleri açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Bunun haricinde retorik yapılar, biz ve onlar ayrımı yapılmasında kullanılmaktadır.

Eleştirel söylem analizi, sadece konuşma metinlerine odaklanmamakta aynı zamanda konuşma ile üretilen söylemlerin çözümlenmesine de odaklanmaktadır. Sesin yüksekliği, tonlama ve vurgulama gibi sese dair özellikler anlamı farklı kılmakta ve nitelendirilmek istenileni vurgulayarak anlamlandırmada bireylerin alımlama yeteneklerine baskı uygulamaktadır. Bu noktada eleştirel söylem analizi bu durumun ve anlamların farklılığının açığa çıkarılmasında görev almaktadır (Çolokoğlu, 2023:49 - 50).

Eleştirel söylem analizinde dilbilgisinden kasıt olarak ifade edilen, kelimelerin ve cümlelerin, geniş anlamsal ve sözlüksel boyutlarının dile dayalı oluşturulan kelime ve cümlelerin yapısal analizi olmaktadır. Dil, kendi dolayımıyla oluşturulan cümle içerisinde barınan kelimelerin başta veya sona alınarak vurgulanmasını, söylem üreticilerini tanımlarken etkili veya etkisiz eylemlerin kullanılıp kullanılmadığını, yan anlamlı cümlelerin cümleye eklenişi ile oluşturulmak istenen anlam biçimlerini barındırdığı için eleştirel söylem analizinde önemli olmaktadır. Aynı zamanda Van Dijk (1998) eleştirel söylem analizine göre sözlüksel kelime ve kavramların çeşitliliği, kişilerin söylem yoluyla aktarmak istediklerini ve söylemi üretenin tutum ve davranışlarına ilişkin ideolojik çıkarımların yapılmasını sağlamaktadır demektedir. Bununla birlikte dil, cümle içinde üstü kapalı olarak bahsedilmeyen aktörleri, gizlenen özne ve bilgiyi, örtük olarak aktarılmak istenileni barındırmaktadır. Bunun ortaya çıkarılması ise dilin yapısal olarak eleştirel söylem analizi ile çözümlenmesinden geçmektedir.

3.1.1.3. Söylem Analizinde Kilit Aşamalar ve Bulgular

Tablo 3.4. Söylem Analizinde Kilit Aşamalar ve Bulgular

Kim Söyleyen	Söylemin egemen içeriği	Kime Söyleniyor	Söylemin amacı		
İktidar ve elit güvenlik aktörü	Ataerkil Politik Güvenlikleştirici	İletilerin odağındaki kamu	Hedef kitleyi güvenlikleştirme		
Konuşma dizilimi veya metninin anlatısı	Söylem metninin anlatısı, söz konusu hadise ışığında meydana gelen kitlesel hareketin toplumun bütününe tehdit ettiğini, kamu düzenini ortadan kaldırırcı olduğunu, devlet otoritesinin varoluşsal tehdit altında bulunduğunu, iç ve dış odakların yönlendirmesi veya yönetimi altında bulunan kitlesel hareketin ulusun ve ülkenin varlığını ve bağımsızlığını yok edici nitelikte olduğunu içermektedir.				
Kelime veya cümle tercihleri	Örtük veya açık anlam ve imalar Tonlama	Çağrışım içeren kelimeler	Semiyotik yorumsama (Kelimelerin geniş anlamsal ve sözlüksel boyutu)	İmgelenen (Amaçlanan)	Meşrulaştırılan onaylatılan Kıyaslama ötekileştirme Biz ve onlar ayrımı

(Not: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

3.1.1.4. Elde Edilen Temel Bulgular

Tablo 3.5. Elde Edilen Temel Bulgular

Güvenlikleştiren	Güvenlikleştirilen	Tehdit ögesi	Tehdit altındaki unsurlar	Güvenlikleştirici söylemin temel kullanımları
İktidarı yönetme hükmüne sahip güvenlik aktörü	Kitlesel hareket içerisinde yer edinen bireyler ve örgütsel yapılar	Kitlesel hareket/ iç ve dış odaklar	Dini mabetler/ kamu kurum ve kuruluşları/ siyasal ve sivil toplum örgütleri/ bireysel ve kitlesel karşıt grupların tüzel ve gerçek kişilikleri/ Devlet otoritesi	Çapulcu, Yağmacı, Saldıran/saldırı ve şiddet, İşgal güçleri, Yakan ve Yıkan, Terör/illegal örgütler- güçler, iç ve Dış odaklar Kavgacı/gürültücü oynanan oyun, tuzak, zarar veren, parçalayan, ihanet şebekesi, Vandallar, mezhep çatışması, provokasyon, yaralayan/yaralanan

(Not: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

3.1.1.5. Güvenlikleştirmenin Temel Öğeleri

Tablo 3.6. Güvenlikleştirmenin Temel Öğeleri

Referans nesnesi	Türkiye
Güvenlikleştirici Aktör	Recep Tayyip Erdoğan/Başbakan
İşlevsel aktörler	Karşı siyasal yapılar

(Not: Tablolar yazar tarafından oluşturulmuştur)

3.1.2. Söylem Metni (Ankara/Sincan Miting Toplantısında Hitap Edilen Konuşma Metni)

Söylem Üreticisi: Recep Tayyip ERDOĞAN (İktidar ve Elit Güvenlik aktörü)

15 Haziran 2013 yılında dönemin Başbakanının Ankara ili, Sincan ilçesinde gerçekleştirilen halk toplantısında, alanda bulunan kitleye hitaben gerçekleştirdiği söylemi metinleştirilerek, bölümlere ayrılmıştır. Ayrıca hatibin söylem metninin oluşturulmasında ulusal düzeyde yayın yapan 24 TV adlı yayın organının arşivlerinden faydalanılmıştır.

3.1.2.1. Bölümlenmiş Söylem Textleri ve Eleştirel Söylem Analizi Yöntemine Göre Söylem Metninin Tahlili ile Elde Edilen Bulgular ve Yorum

1. Kelime, Cümle Tercihleri ve Dizilimleri

“Sevgili Ankaralıları, sizleri bu anlamlı bu farklı buluşmada en kalbi muhabbetlerimle selamlıyorum. Buradan Sincan'daki bu mahşeri buluşmanın içinden bütün Ankara'yı, bütün Ankaralı kardeşlerimizi, tüm Türkiye'yi ve tüm dünyayı yürekten selamlıyorum. Bugün Akyurt'ta, Altındağ'a, Ayaşa, Balaya, Beypazarı'na, Çamlıdere'ye, Çankaya'ya Çubuğa, Elmadağ'a, Etimesgut'a, Evrene, Gölbaşı'na selamlarımı gönderiyorum. Aynı şekilde Gündülü, Haymana'yı, Kaleciği, Kazan'ı, Keçiören'i Kızılcahamam'ı, Mamağı, Nallıhan'ı, Polatlı'yı, Pursaklar'ı, Sincan'ı, Şereflikoçhisar'ı, Yenimahalle'yi muhabbetle selamlıyorum. Bugün Ankara'dan bu büyük başkentten bizim için mitingler yapan bize muhabbetlerini gönderen bizimle birlikte olduklarını binlerce kilometre öteden haykıran Makedonyalı kardeşlerime, Malezyalı kardeşlerime, Saraybosna'daki kardeşlerime, Pakistanlı kardeşlerime, Filistinli, Angolalı kardeşlerime en kalbi selamlarımı muhabbetlerimi gönderiyorum. Allah'ın selamı rahmeti bereketi o kardeşlerimizin o şehirlerin o ülkelerin üzerine olsun. Yok, bitmedi şu anda bizimle beraber bu heyecanı paylaşanlar var Budapeşte'de ve daha pek çok yerde bize destek veren Avrupa'nın Almanya'nın şehirlerinde bize destek gösterileri yapan tüm dostlarımıza şükranlarımı sunuyorum. Belki biraz sonra buradan Amerika'ya bağlanacağız orada bizi izleyenlere sesleneceğiz. İşte Türkiye manzarası bu, manzara bu, bu manzarada kavga yok, bu manzarada gürültü yok, bu manzarada yakıp yıkmak yok, bu manzarada gönül insanları var, bu manzarada acaba bu ülkede taş üstüne taş nasıl koyarsınız diyenler var. İşte Türkiye'nin gerçek fotoğrafı bu. Eğer Türkiye'yi görmek, Türkiye'yi anlamak isteyen varsa gelsin Ankara Sincan'a burayı görsün. Demokrasinin, Hukukun, Milli iradenin sesini duymak isteyen varsa lütfen Ankara'ya gelsin ve ekranları başında şu anda işte Sincan'ı izlesin, bu sessiz yığınların sesini duymak isteyen varsa işte buradan Ankara'dan işitsin” (Erdoğan, 15.6.2013)

2. Örtük veya açık anlam ve imalar/ Çağrışım içeren kelimeler/ Semiyotik (yorumsama)/ İmgelenen/ Meşrulaştırılan – onaylatılan/ Biz ve onlar ayrımı

Güvenlik aktörünün ürettiği ve dolaşıma sürdüğü söylemlerinde ilk tercih ettiği cümle dizilimlerinde görüldüğü üzere, söyleyen kendi kitlesel yığınlarına olumlu imajlar inşa ederken, karşı kitle hareketini ise kullanmış olduğu kelime tercihleri ile marjinalleştirip, illegalleştirerek güvenlik tehdidi oluşturan yapı olarak göstermekle birlikte; aynı zamanda toplumun asıl görünümünün kendi kitlesel yığınları ve karşı toplumsal hareket içerisinde yer almayanlar olarak betimlemek istemektedir. Bununla birlikte karşı kitlesel hareketi, toplumun özü ve değerleri dışında olduğunu ve kargaşa eylemleri barındırdığını vurgulayan kelime tercihleri ile toplumsal çerçevenin görünümü dışına itmeye çalışmaktadır. İkincil şahıs ve gruplara seslenen güvenlik aktörü görmek ve duymak gibi kelimelerin soru anlamı oluşturan cümle yapıları içerisinde kullanması ve Milli irade, Hukuk, Demokrasi gibi çağrışım içeren kelimeleri de aynı cümle içerisinde kullanma maksadı, kendi kitlesel yığınlarına ve eylemlerine ilişkin meşruiyet sağlamak olduğu görülürken; bu kelime tercihleri ile tek meşru odak olarak kendi kitlesini belirtirken, karşı kitleyi söz konusu çağrışım içeren kelimeleri barındırmayan anti demokratik olan, hukuki zemine ve toplumsal düzene dayanmayan ve bu kelimelerin barındırdığı anlamlardan yoksun yıkıcı faaliyetler içeren kalabalıklar yığını olarak sıradanlaştırmaktadır

3. Kelime, Cümle Tercihleri ve Dizilimleri

“Ankara, öyle bir haykırılım ki 80 vilayet başkenti duysun, öyle bir haykırılım ki ta Üsküp, ta Saraybosna, ta Kuala Lumpur, Bağdat, Şam oradaki kardeşlerimiz bizi duysun. Şimdi soruyorum, bir miyiz, Ankara bir miyiz, Ankara bir miyiz, Ankara bir miyiz, Ankara dirimiyiz, Ankara beraber miyiz, Ankara hep beraber Türkiye miyiz? Mesele bu, mesele bu. Evet soruyorum bitmedi kardeş miyiz? Ankara bundan güzel olabilir mi? Evet, Mesele işte bu kardeşlik ve bu kardeşliği yakalamak bu kardeşliği anlamak bir ve beraber olmak şimdi yine soruyorum, Milli irade sahip çıkıyor muyuz? Demokrasiye sahip çıkıyor muyuz, sandığa sahip çıkıyor muyuz? Rabbime hamdolsun rab sana hamd olsun bize bu birlik beraberlik içerisinde kardeşlik içerisinde kardeşlik şuuruyla yoluna devam eden böyle bir topluluğu böyle bir milleti nasip ettin. Endişe etmeyin. Evelallah Biz bu yola kefenimizle çıktık ama hiç endişeniz olmasın ya Allah'ın izniyle bu kervan aynen böyle yürüyecek. Bu millet hükümetine sahip çıkıyor ve bu millet partisi ne olursa olsun etnik kökeni, mezhebi, meşrebi, ne olursa olsun işte burada demokrasiye sahip çıkıyor, bu milli iradeye sahip çıkıyor, ülkesine istikbaline sahip çıkıyor, Bugün buradan dünyaya ses verdiğiniz için her birinize tek tek teşekkür ediyorum. Bugün burada milli iradeye sahip çıktığınız için her birinize tek tek teşekkür ediyorum aşkınız bu sevdanız muhabbetiniz için ve ahde vefanız için sizleri kutluyorum ve ben biliyorum ki 17 gün boyunca Türkiye'nin her köşesinde dünyanın her şehrinde milyonlarca, milyarlarca kardeşim bütün kalbiyle bizlere dua etti ve ben biliyorum ki nineler dedeler anneler babalar hatta çocuklar kimi zaman açıktan bizler için hükümet için ülkelerinin huzuru için el açıp

dua etti, yakardı ama benim milletim Türkiye'nin aziz milleti meseleleri sadece gözüyle değil kalp gözüyle bakar O benim milletimin kalp gözü açıktır. Siz oynanan oyunu gördünüz, siz kurulan tuzağı hissettiniz siz yapılan saldırıların hedefini anladınız işte bugün siz bu meydana tekbir gönül olarak, tek bir yürek olarak o çirkin oyunu o alçak tuzağı o haince saldırıları bozuyor, millet burada diye tüm dünyaya ha kuruyorsunuz. Biz on buçuk yıldır milletimizin tamamıyla her kesimden insanımızla birlikte Türkiye'yi ekonomide Demokraside hak ve özgürlüklerde dünyanın en güçlü en ileri ülkelerinden biri haline getirmenin mücadelesini verdik. Sevgili kardeşlerim geleceği birlikte kurmak için hiçbir ayırım gözetmeksizin herkese biz el uzattık, ama birileri bize yumruk uzattı bu yumruk uzatanlar ile el sıkılabilir mi? Ne yazık ki bunun talihsizliği içerisinde işte bugün buradan itibaren artık yola çıktık. Sincan'da başladık. Evet şimdi bu aynı zamanda Mart 2014 seçimlerinin yerel kampanyasının ilk adımıdır. Türkiye'de çok uzun zamandır hasreti çekilen birlik ve beraberliği biz bu sürede tesis ettik. Milletimizin tamamı yönünü aynı istikamete döndü, aynı hedeflere yöneldi, aynı heyecanları duydu. Kimsenin şu gördüğünüz tarihi birliği bozmasına asla izin vermeyeceğiz. Kimsenin Türkiye'nin yeniden sokak sokak köy köy şehir şehir bölge bölge ayrılmasına, birbirine düşman edilmesine asla müsaade etmeyeceğiz. Çünkü biz birlikte Türkiye'yiz. Kimse bu birliği zedeleyemeyecek, İnşallah hepsinin hevesleri kursaklarında kalacak. Sevgili kardeşlerim, sevgili Ankaralılar bizim millet olarak öyle bir direniş tarzımız vardır ki tüm direnişleri bastırır, tüm oyunları bozar, tüm tuzakları alt üst eder. Biz duada yakarış ile direniriz, Sükût ederek, Susarak, sabrederek, Mevla görelim neyler neylerse güzel eyler diyerek direniriz. Ama onlar bunu anlamaz. Biz 27 Mayıs'ın karanlığını işte böyle bir direnişle aştık. Biz 12 Eylül'ün 28 Şubat'ın 27 Nisan'ın karanlığını işte böyle bir direniş aştık. Biz birileri gibi sokaklara dökülenlerden olmadık. Birileri gibi eline taşları molotofkokteyli olanlardan, sapan alanlardan olmadık. Birileri gibi gece yarılarında kadar kornalarına basarak gürültü kirliliği yapanlardan olmadık. Tencere tava çalarak komşusunu rahatsız edenlerden olmadık. Bunlar mı çevreci? Bunun adı gürültü kirliliği. Bu çevrecilik de gürültü kirliliği var, bu çevrecilikte görüntü kirliliği var. Bunların neresi çevreci ya Bunların derdi başka...” (Erdoğan, 15.6.2013)

4. Örtük veya açık anlam ve imalar/ Çağrışım içeren kelimeler/ Semiyotik (yorumsama)/ İmgelenen/ Meşrulaştırılan – onaylatılan/ Biz ve onlar ayrımı

Söylem üreticisi güvenlik aktörünün hassasiyet ile üzerinde durduğu milli iradeye sahip çıkma söylemi esasında ulusça karar alınan ve halk iradesine dayalı karar alma veya karar yürütme yetisinin saldırı altında bulunduğunu ve buna karşın söylem üreticisinin muhafaza ve müdafaa için kitlesel yığınları harekete geçirme düşüncesinin olduğu gözlemlenmektedir. Söylem üreticisi güvenlik aktörünün bu söylem doğrultusunda belirli bir grup veya yapının milli iradeye ilişkin tehditkâr eylemlerinin bulunduğunu ifade etmesi, hedef kitleyi güvenlikleştirme amacının bulunduğunu belirtmektedir. Hükümet, Milli İrade, İstikbal, Demokrasi, Sandık gibi toplumun değer yargılarında ön planda olan ve hassa nitelikler taşıyan kelime tercihleri, tehdit altında bulunan toplumsal değerler olduğu topluma iletirken; birlik, kardeşlik ve beraberlik gibi kelime tercihleriyle de toplumu tehdit oluşturan özne karşı kenetlenmeye çağırmaktadır. Güvenlik aktörü tarafından kullanılan ikinci cümle diziliminde de görüleceği üzere, elit güvenlik aktörü sık sık tehdit öznesinin çerçevesini çizerek, güvenlikleştirilen özneye ilişkin yürütülecek güvenlik politikalarının toplumca onaylatılması amaçlandığı saplanılmaktadır. Güvenlik

aktörü tarafından kullanılan cümle dizilimlerinde yer alan teolojik anlamlar toplumların davranışlarında, yönetilmesinde veya yönlendirilmesinde, ikna politikalarının gerçekleştirilmesinde başvurulmuş bir alımlandırma pratiği olarak kullanılmaktadır. Bu yol ile güvenlik aktörü yöneten ve yönetilen arasında uhrevi bağ olduğu inancını pekiştirerek, toplumsal desteği sağlama ve yürütülecek politikalar için teolojik perspektif ile topluma gereklilik ve zorunluluk hali olduğu inancı aşılama gayesi bulunduğu görülmektedir. Diğer yandan ikinci çoğul şahıs kullanımları ile toplumu doğal ve doğrudan harekete geçtiğine inandırılarak, tehdit öznesine ilişkin toplum harekete geçmiş, ona karşı koymuş ve uygulanan politikaları benimsemiş, desteklemiş oldukları vurgulanmaktadır. Ayrıca oyun, tuzak, saldırı gibi çağrışım içeren kelime tercihleriyle de tehdit altında olan ve tehdit edenin sınırları çizilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte güvenlik aktörünün söz konusu tehdit unsurunun karşısında doğrudan mücadele eden unsur olarak toplumsal hareket dışında kalan kitlesel yığınları belirtmesi uygulanacak güvenlik politikalarının meşruluk kanyasını geniş halk kitlelerinden aldığı inancını oluşturmaya yönelik olmaktadır. Bu pratik özünde bulunak ve belirsiz düşman ögesinin bulunduğunu ve kitlesel harekette bu muallak tehdit öznesince kullanıldığı imgelemlerle uygulanacak politikaların meşru dayanaklarını oluşturulması hedeflenmektedir. Güvenlik aktörünün birinci çoğul şahıs biz, -ler, -lar çoğul ekleri ile uygulamak istediği biz ve siz veya onlar diskriminasyonu yaparak, tehdit eden ile tehdit edilen arasında sınırlar çizme ve etiketlemeler yapılması amaçlanmıştır. Zira zihinlerde istenilen imgelemelerin oluşması için etiketleme işlemine ihtiyaç duyulmaktadır. Öte taraf biz ve onlar ile yapılmak istenilen diskriminasyon doğrultusunda, tehdit edenin onlar olarak alımlanması için birlik ve beraberlik atmosferinin tesis edicisi olarak iktidar ve güvenlik elitinin kendi kitlesel yığınlarını göstermesi, ayırıcı ve düşman edici olarak karşı kitleyi betimlemesi gerekmektedir. Bu gereklilik aynı zamanda güvenlikleştirme pratiklerinde işlerlik kazanmasında da elzem olmaktadır. Güvenlik elitinin bütünleşme anlamı taşıyan cümle kullanımı ve bu cümle yapılarında geçen durumun berterafına ilişkin yapılacak saldırılara izin verilmeyeceğine ilişkin anlamlar içeren iletilerin alıcı kitleye aktarılması ve direniş kelimesinin sıkça tercih edilmesi bireylerin zihinlerinde tehdit algısının yeşermesi için gerekli imgelemeleri oluşturmak için kullanıldığı görülmektedir. Böylelikle güvenlik seçkini olan aktör diskriminasyon ile karşı kitleyi kolaylık ile güvenlikleştirdiği görülmektedir. Sosyalpsikolojik parametrelere göre toplumlar güvenlik tehditleri ile karşı

karşıya kaldıklarında geçmiş travmaları onları muhtemel olabilecek tehditler karşısında toplumsal bilinçlerini sürekli olarak diri tutmak zorunda bırakmaktadır. Güvenlik aktörünün bu gerçeklikten hareketle toplumun bilincinde çağırarak istediği mevcut durumun geçmişte olmuş olan ile örtüştüğü ve geçmiş toplumu tehdit altına alan öznenin yeniden yeşerdiği buna karşı konulması gerekliliğini dolaylı yoldan bireylerin bilinçlerine yerleştirmeye çalışmaktadır. Nihayetinde güvenlik aktörü, kitlesel eylemin güvenlikleştirilmesinde geçmişi çağırarak faydalanmaktadır. Foucault'çu söylem tahlilinde de görüleceği üzere söylem tarihsel süreç içerisinde meydana gelmişlerden üretilmektedir ve ilişkilidir. Bu açıdan Güvenlik aktörü de söylemini üreterek güvenlikleştirme pratiğini gerçekleştirme çalışmaktadır.

5. Kelime, Cümle Tercihleri ve Dizimleri

“Çapulcudan çok rahatsız olmuşlar. Dedim ki bana gelenlere: bak dedim! Size, Ben Türk Dil Kurumu'nun Lügatinden okuyorum, kamu düzenini bozma gayreti içerisinde olanlara çapulcu denir. Sevgili kardeşlerim aynı zamanda kamu düzenini bozmaya çalışmak suçtur. Hukuken söylüyorum. Eğer demokratik, laik, parlamenter bir hukuk devletinin içerisindeyse, Kusura bakma o zaman bu kurallara uyacaksın, hukuka uyacaksın. Sen bu benim hakkımdır diyerek, benim Hakkıma zulüm edemezsin. Sen benim hakkımı gasp etmeye çalışamazsın. Bu belediye otobüslerini yakan otobüs duraklarını yakan, parçalayan, insanların evlerini, araçlarına, dükkânlarına biz zarar verenlerden olmadık. 12 tane parti teşkilatımız yakıldı, yıkıldı. 12 tane parti teşkilatı sana ne yaptı be ya? Hani demokrasi diyordunuz, hani hak hukuk diyordunuz? Ben özellikle başta Taksim Meydanı olmak üzere ülkemizin değişik yerlerinde olanlara sesleniyorum: sizin demokrasi anlayışınız bu mu, sizin özgürlük anlayışınız bu mu? Olayın aslı Gezi Parkı mı, bunların hepsini sizlere belgelerle belli bir süre içerisinde daha sonra açıklayacağız. Merak etmeyin bu işin kaynağı neresi, bunları göreceksiniz. Bu iş dışarıda ve içeride koordineli olarak yürüten bir süreçtir. Hepsi belgeleriyle elimizde. Bu ihanet şebekesini milletimize tanıtacağız biz. Bunları milletimin bilmesi lazım. Kardeşlerim biz bu ülkede de AK Parti iktidarı olarak bu milletin kılık kıyafetine bakıp sakalına bıyığına bakıp ağzındaki duaya alnındaki secde izine bakıp insanlar horlayanlardan aşağılayanlardan daha da ileriye gidip alçakça onlara şiddet uygulayanlardan olmadık. Başörtülü bir bayan araba sürüyor değil mi? arabaya vuruyorlardı. Başörtülü bir bayan yavrusu ile beraber eşini bekliyor, Ona saldırıyorlar, taciz ediyorlar ve başörtüsünü alıp 6 aylık çocuğunun aracıyla beraber orada tekmeyle yerde süründürüyorlar. Allah aşkına sizin özgürlük anlayışınız bu mu? Bu nasıl özgürlükçülük? Bu nasıl adaletten, Haktan yana olmak? Kardeşlerim İşte bu topluluk varya bu yanlış bugüne kadar düşmedi. İşte Şu toplulukta Türkiye'nin özeti var, saçı açığı da burada, başörtülüsü de burada el ele, omuz omuza hep birlikte Türkiye. Polisimize el uzattılar sabrettik sabrediyoruz, sevgili kardeşlerim polisimize başında da maalesef milletvekili sıfatı bulunan bir CHP'li tarafından en ahlaksız, edepsiz şekilde dil uzattılar sabrettik, başörtülü kızlarımıza el uzattılar sabrettik, sabrediyoruz. Okullara sokmadılar, üniversitelere sokmadılar, eğitim öğretim özgürlüğünü ellerinden aldılar ama onlar sabır ettiler. Camilerimize ayakkabılarıyla girdiler, camilerimizde içki içtiler sabrettik, sabrediyoruz. Duvarlara hakaretler yazdılar sabahlara kadar azgınca küfür ettiler, şahsım da dâhil olmak üzere hep küfür ettiler ama sabrettik, çok sabrettik. Niye? Çünkü biliyorduk ki ken söz sahibinindir. Çocukları yaşlıları kadınları rahatsız ettiler, sevgili kardeşlerim bütün bunlara karşı sabrettik, sabrediyoruz. Tüm bu vandallıkların, tüm bu insanlık dışı hareketlerin hesabını yargıda soracağız, yargıda. Bunu eğer takipsiz bırakırsak bu olmaz, yargıda soracağız”. (Erdoğan, 15.6.2013)

6. Örtük veya açık anlam ve imalar/ Çağrışım içeren kelimeler/ Semiyotik (yorumsama)/ İmgelenen/ Meşrulaştırılan – onaylatılan/ Biz ve onlar ayrımı

İktidar ve elit güvenlik aktörü olarak söylemde bulunulurken, hitaplarında güvenlik ve tehdit anlam içeriği taşıdığı görülmektedir. Kelime ve cümle tercihlerinde de görüleceği üzere toplumu sürekli olarak verili güvenlik durumunun saldırı altında bulunduğunu ve buna mahal verenlerinde karşı kitlesel eylemi oluşturan topluluk ve toplulukların eylemlerinden kaynaklandığını imgelemeye çalışmaktadır. Özellikle kelime tercihinde çapulcu kelime tercihinde bulunulması bu savı destekler nitelikte olmaktadır. Bununla beraber hatibin hukuk sistemi içerisinde bulunduklarını ifade etmesi, bunun karşısı olarak zihinlerde suç işleme durumunun olduğunu çağrıştırmaktadır. Bu, karşı kitle hareketinin güvenlikleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca hatibin söylemlerinde hak gaspına ve özgürlüklere ilişkin yaptığı açıklama önce cümle dizilimlerinde bir grubun tehditkâr eylemlerinin bulunduğunu pekiştirmek için kullanılmaktadır. Hatibin olumsuz anlamlar içeren eylemleri -dık, -dik, ekleriyle kullanması, karşı kitle üzerinden kendi siyasal hareketine olumlu imaj üretirken; bu durum karşı kitle tarafından olumsuz çağrışımlar içeren eylemlerin gerçekleştirildiğinin dolaylı olarak göstermektedir. Bu taktik, bilişsel olarak alımlamaların tahrip edilmesine neden olarak, tehdit öznesinin var olduğunu, bilişsel olarak/ algılamada kabul ettirmeye çalışmaktadır. Özellikle toplumun algısında çok önemli bir yere sahip olan, kadın, çocuk, yaşlı, cami, polis, başörtüsü ve annelik gibi vasıfların cümle içerisinde tercih edilmesi ve bunlara ilişkin fiziki eylemlerin olduğunun iddia edilmesi, bireyler ve toplumu duygusal açıdan etki altına alarak, istenilen güvenlikleştirme ölçeğinin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca hatibin söylem esnasında hafızayı çağırması, toplumsal güvenliğe ilişkin yapılan ihlallerin önceki sürümlerini anımsatması, aidiyetini duyduğu toplumsal gruba ve kitlesel eylem çemberi dışında yer alan birey ve gruplara “anı” diriltilmesi yoluyla kitlesel eylemin tehdit öznesi olduğunu kabul ettirme çalışmasıdır. Diğer yandan yakan, yıkan ve parçalayan kelime kullanımları ve karşı kitlenin bu kelimeler ile ilişkili eylemlerinin olduğunu dillendiren güvenlik aktörü, bunu kendi kitlesinin bu tür eylemlerde bulunmadığını belirterek yapmaktadır. Bu ters manyel/algı özünde kitleyi kriminalleştiren ikna pratiği olmaktadır. Karşı kitlenin amaçları arasında yer alan motivasyon kaynakları ile ilgili soru cümlelerinin kurulması ve bu soru

cümlelerinin aksini teşkil eden eylemlerin olduğunu belirten güvenlik aktörü, bu yol ile karşı kitlenin amaçlarını ihtiva eden motivasyon kaynaklarını kitleden sıyrarak, kitlenin amaçları dışında hareket eden tehdit oluşturuıcı yapılar olarak anlamlandırmaya çalışmaktadır. Öte yandan güvenlik aktörünün cereyan eden hadisenin iç ve dış odaklarca yürütüldüğünü iddia etmesi, kitlesel eylemin demokratik teamüller ışığında ve olağan seyirde gelişerek ortaya çıkmadığını, bunun aksine yıkıcı ve kaotik amaçlar ile hareket eden yapılarca oluşturulduğunu belirtmeye çalışması, kitlesel hareketi tehdit eden özne olarak, önceki konuşma dizilimleri gibi betimlemektedir.

7. Kelime, cümle tercihleri ve Cümle dizilimleri

“Ayrıca, 8 ay daha sabredeceğiz. 8 ay sonra milletin önüne sandık gelince bunlardan hesabı soracağız. Biz buna hazır mıyız, buna hazır mıyız? Kapı kapı dolaşacağız. İnşallah sandıkları patlatacağız ona göre. İnşallah, ben size inanıyorum, ben size güveniyorum ve bunu halledeceğiz. Bakın sevgili kardeşlerim Türkiye 17 gündür ibretle izlediğimiz tarihe de bu şekilde kaydedilecek bir süreç yaşadık. Meselenin çıkış yeri ile geldiği nokta maalesef çok farklı. Her çevreden en çok farklı İnsanlar geldiği halde bir şey konuşular. Dediler ki Gezi Parkı. Bunların çoğu aslında Gezi Parkı'nı bilmez, daha yeni öğrendiler ve şimdi Gezi Parkı demeye başladınız. Yani biz Taksim'de Gezi Parkı'na gelen o saf temiz kardeşlerimi, samimi niyetle orada olan kardeşlerimi hadi kabulleniyorum, eyvallah. Bunu anlıyorum da, ortada henüz bir şey yokken bu genç kardeşlerimin orada birileriyle bulunmasını anlayamıyorum. Çünkü ne ihale var, ne atılan bir adım var, ne yapılan yapılmakta olan bir şey var. Acaba niye buraya geldiler? Bu çevre duyarlılığı ile ortaya çıkan kardeşlerimi diğerlerinden ayırıyorum. Onların hissiyatlarına saygı duyduğumu, onların taleplerine saygı duyduğumu kendilerini ifade ettim kaç kez. Ama iş daha ilk günden itibaren çevre duyarlılığının ötesinde çok başka bir noktaya doğru gitti, oraya götürüldü. Sevgili kardeşlerim orada illegal örgütler vardı, illegal güçler vardı, gezi parkı perdesinin gerisinde çok farklı hesaplar devreye sokuldu, çok farklı oyunlar sahneye konuldu. Bu konuda ulusal medyanın bir kısmı yalan haberlerle, iftira ile provokasyon ile her türlü ilkesizliği sergiledi. Kardeşlerim bakınız, uluslararası medya aynı şekilde her türlü ikiyüzlülüğü sergiledi. Kimi siyasetçiler fiilleri söylemleriyle eylemcilere para vererek. Dilenci mi onlar ya, hani eylemciydi? Sokakta polisimize küfrederek, bir mezhep çatışması çıkarmak için her türlü tahriki yaptılar. Sevgili kardeşlerim sosyal medyada sahte hesaplar üzerinden yalan haberler yayılmak suretiyle akıl almaz provokasyonlar gerçekleştirildi. Sokaklarda caddelerde anlaşılır gibi değil, çadırların içinde ve dışında milletin değerleriyle örtüşmeyen milletin edep ve adap ile örtüşmeyen nice görüntüler yaşandı. Biz bunların hiçbirine aynı yöntemlerle mukabele etmedik, etmeyiz. Çünkü biz yakıp yıkarak, kırıp dökerek. Yalanla, iftira ile bu yola koyulmadık. değerli kardeşlerim biz dualarımızla, emeğimizle, alın terimizle, hukukla, demokrasiyle, sandıkla direniriz. Bize, yani Bu gördüğümüz millete 27 Mayıs'ta bu oyunu oynadılar, ama biz oyunun hesabınızı hukukla sorduk, demokrasiyle sorduk, sandıkla sorduk, unutmayın! bize 12 Mart'ta, 12 Eylül'de, 28 Şubat'ta Bu oyunu oynadılar. Sevgili kardeşlerim, Ankara'nın güzel insanları hesabımızı sandıkta sorduk ama hukuk içinde, demokrasi içinde, ahlak ve edep içinde sorduk. İnşallah İşte bu hukuksuzluğun bu şiddetin bu sandık tanımazlığın hesabını da yine 8 ay sonra demokrasi içinde ahlak ve edebimizle sandıkta soracağız. soracağız değil mi, soracağız değil mi, buna hazır mıyız? Öyleyse durmak yok, o kadar... Ağır başlıktan taviz vermeyeceğiz, tahriklere kulak asmayacağız, sabredecek bekleyecek, böyle direnecek ve inşallah zaferi bir kez daha kucaklayacağız. Sevgili kardeşlerim sevgili Ankaralılar Siz hafta başında da bir baş kaydınız. Bizleri havaalanından aldınız ve başkentini merkezi ne kadar yüzbinler yollarda bir başka götürdünüz. Sizin heyecanınız, o aşkınız, o sevdanız o unutulur gibi değil. Sevgili kardeşlerim bize nasıl bir oyun oynadıklarını, bize nasıl bir tuzak kurduklarını çok iyi görmenizi istiyorum. 17 gündür Bu medya, bu siyasetçiler, bu sosyal medya bilinçli şekilde meselenin aslını gizliyor. Israrla ağaç diyerek, çevre diyerek, konuyu saptırma çalışıyor. Bu yapılan hukuksuzluğu, yapılan şiddeti, yapılan tahribi, bu şekilde de örtmek

istediler. çevre hassasiyetini amacıyla saptırılarak, bu masum talebin arkasına sığınarak, büyük bir tertibin, büyük bir siyasi provokasyon peşinde oldular. Hesapta çok başka oyun. Çok başka tuzak, bambaşka. Değerli kardeşlerim, bütün bu olayların ne zaman çıktığına Yani zamanlaması dikkatimizi çekiyor. Mayıs ayında da Türkiye'ye çok güzel gelişmeler, çok sevindiren gelişmeler yaşandı. On buçuk yıl boyunca rekor üstüne rekorlar kıran bir iktidar var, on buçuk yıl boyunca çıtayı hep yükseğe çektik, 10 buçuk yıl boyunca olmaz denilenler, hamdolsun yapılamaz denilenler, yapıldı. Ulaşılamaz denilenlere rabbime hamdolsun ulaştık. Ancak geçtiğimiz mayıs ayı bizim için, ülkemiz için, Türkiye'miz için, çok daha başka bir aydı. Mayıs ayı içinde neler oldu biliyor musunuz, ekranları başında bizi izleyen millette sesleniyorum, Bu meydan aracılığıyla sesleniyorum. 46 milyar dolarlık İstanbul'a üçüncü havalimanı ihalesini gerçekleştirdik. Dünyanın en büyük havalimanını yapmak için kolları sıvadık. Türkiye'de 22 milyar dolarlık bir yatırımla nükleer enerji santralinin kurulması için ilk adımları attık. İstanbul Boğazı'na iki buçuk milyar dolarlık bir yatırımla üçüncü köprü'nün temelini attık, 2015'te bitecek ha! 2015'te üzerinden geçeceğiz ve bu köprü aynı zamanda raylı sistem. Yani üzerinde tren geçecek. Bunların akılları bunu almaz ki, almaz. Bunların böyle bir ufku yok, Bunların derdi yakıp yıkmak. Böyle bir dertleri yok. Bitmedi İstanbul Borsası 93 binin üzerine çıkarak rekor kaydetti. Merkez Bankası 135 milyar dolara çıktı. Bitmedi gösterge faizi Biz göreve geldiğimizde yüzde altmış üç. yani devletin borçlanma faizi ne oldu biliyor musunuz, 4,60. hala bakın ya, 63 nere, 4,60 nere. Sevgili Ankaralı kardeşlerim, vatandaşlarım, bu faiz kimin cebinde çıkıyordu. İşte, bu milletin cebinden çıkıyordu. Kime gidiyordu, faiz lobisine gidiyordu. Bu ne kadar bunun toplamı 642 milyar. Biz bunu kestik, bu gitmedi. Bundan rahatsız olmazlar mı, bundan rahatsız oldular. Sevgili kardeşlerim bitmedi, dört tane kredi derecelendirme kuruluşu ard arda Türkiye'nin kredi notunu mayıs ayı içinde artırdı. Bitmedi IMF'ye olan borcumuzu 14 Mayıs'ta son taksiti ödedik ve IMF'ye olan borcumuzu sıfırladık. Enflasyonda, Sanayi üretiminde, dış ticarette, yeni rekorlara şahit olduk. Çözüm sürecinde çok güzel neticeler aldık. Rabbime hamdolsun artık Doğudan, Güneydoğu'dan acı haberler gelmiyor. Türkiye'nin her köşesinde kardeşliği dayanışmayı hoşgörüyü egemen kıldı. İşte Türkiye'de Bunlar yaşanırken bu güzel gelişmeler yaşanırken Mayıs ayının sadece iki haftasında bu kadar güzel gelişme yaşanırken Bunlar önce Reyhanlı'da 53 kardeşimizi Şehit ettiler, kardeşlerim bu 53 şehidimiz ilgili de ileride konuşacağım. Evet, şimdi konuşmuyorum yine sabrediyorum. Onun da vakti saati gelecek. Bak, şu anda dört kişi tutuklanarak içeri girdi. Şifre çözülüyor, o şifre çözülüyor. Oyunun içinde kimler var hepsi yavaş yavaş çözülüyor. Bu daha başlangıç büyüyen Türkiye'nin güçlenen Türkiye'nin bu itibarı düşürmek için ne yazık ki bu adımlar atıldı. Her geçen gün artan şekilde Türkiye'nin bu acıyı yaşamasını istediler. Allah'a hamdolsun saldırganlar hemen bulundu. Yakaladık, yargıya teslim ettik. Tabii Reyhanlı saldırısını 53 kardeşimizin katillerin izini sürerken çok enteresan bir irtibatın ortaya çıkardık. Sevgili kardeşlerim, Reyhanlı saldırısının hemen ardından büyüyen, güçlenen, gücü, etkinliği artan Türkiye bu sefer bir başka tuzak kurdular. Evet, şimdi Taksim olaylarının başında sözüm ona bir sanatçı çıktı bir tweet attı. Siz bunun kim olduğunu biliyorsunuz değil mi, biliyorsunuz değil mi? diyor ki mesele sadece Gezi Parkı değil arkadaş sen hala anlamadın mı, Eğer bu ülkede hukuk varsa sana bunun hesabını soracağız mı? soracağız mı? Soracağız. İşte bu bir itiraftır. Nerede ne var çok açık ortaya çıkıyor. Yaşananların özeti budur. Nitekim cevap verin milletvekili de çıkıyor mesele diyor Gezi Parkı değil anlamadın mı, neymiş mesele AK Parti iktidarını devirmek ve bu İçerdeki kinin öfkenin şiddeti dışavurumudur Evet ilk baştaki küçük bir grup dışında bunların hiçbirinin meselesi Gezi Parkı değildir". (Erdoğan, 15.6.2013)

8. Örtük veya açık anlam ve imalar/ Çağrışım içeren kelimeler/ Semiyotik (yorumsama)/ İmgelenen/ Meşrulaştırılan – onaylatılan/ Biz ve onlar ayrımı

Güvenlik aktörünün söylemlerinde sürekli olarak kitlesel harekete katılanlar arasında tanımlama farkı yapması, kitlesel hareketi güvenlikleştirme de uygulanan başat pratiklerden olmaktadır. Zira güvenlik aktörü kitlesel eylem içerisinde top yekûn olarak sınıflandırma eyleminin süratle kabul göremeyeceğini bilmektedir. Tasniflendirme de

bulunan güvenlik eliti kitlesel eylem içerisinde aşırı fiziki ve tahribi eylemleri ön planda olan hedef topluluğu görünür kılmayı söylem yoluyla gerçekleştirdiği görülmektedir. Bireylerin ve toplum kabullenme süreçlerinde olumlu ve olumsuz bireyler yığını ayrımıyla olumlu kitle yığınlarını ayırıştırıp, olumsuz kitle yığınlarını etiketlemektedir. Böylece kitle ölçeğini minimalleştirerek kriminalleştirdiği küçük ölçekli gruplar, dominant olarak sahne önünde eylemleri ile görünür olurken, güvenlik aktörü bu yol ile kriminalleştirdiği kitlenin güvenlik meselesi haline geldiğini topluma kabul ettirmeye çalıştığı görülmektedir. Söylemlerinde sıklıkla hadisenin başından itibaren farklı bir noktaya çekildiğine dair imalar üreten güvenlik aktörü, asıl gayenin ekolojik hassasiyetler olmanın ötesinde olduğunu vurgulaması ve sonraki cümle dizilimlerinde illegal örgütlerden, tuzak ve oyun kuran odaklardan söz etmesi, hadisenin hukuk düzeni içerisinde gerçekleşen kitlesel eylem olmanın ötesinde bir güvenlik sorunu olduğunu alıcı kitleye anlatmaktadır. Bununla birlikte güvenlik elitinin söylemlerinde mezhep çatışması, toplumsal ve etik değerlere aykırı fiillerden söz etmesi kitlesel eylemin demokratik, etik, ahlaki değerlerden yoksun ve toplumsal birliği bozucu emelleri olan güvenlik sorunu olarak lanse etmeye çalışmaktadır. Önceki açıklamalarda ve devam eden cümle dizilimlerinde görüleceği üzere güvenlik aktörünün farklı konuşma dizilimlerinde sürekli olarak -dık, -dik ekleriyle kendi siyasal hareketine olumlu özellikler yüklerken, bu ekler dolayısıyla olumsuz eylemlerde bulunan kitlenin toplumsal hareket olduğunu ve bu olumsuz eylemler ile güvenlik sorunlarının oluşmasına mahal verdiklerini yinelemesi ve uyarıcı cümleler ile belleği diri tutmaya çalışması, bilişsel düzeyde tanımlama, benimseme, onaylamayı hızlıca pekiştirmek amaçlanması, kitlesel eylemin bir güvenlik sorunu oluşturduğunu alıcı kitleye onaylatılma çabası olmaktadır. Alıcı kitlede istenilen alımlama seviyesinin üst düzeyde gerçekleşmesi için iletileri oluşturan ve gönderen kişi veya kişilerin sürekli olarak bütün olumlu eylem ve imajlara sahip olması gerekmektedir. Çünkü alıcı kitlede imgelemenin oluşması için iletileri üreten tarafın eylemleri ve söylemlerinde tutarlılık oranının eşit olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında güvenlik aktörünün söylemlerinde, yapılan işlerde istatistiki veriler ve gözlemlenebilir / kanıtlanabilirlik yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Güvenlik aktörünün söylemlerinde yer alan bu olumlu tablonun saldırı altında olduğunu iddia etmesi ve bunu kitlesel hareket ve bir takım olaylar ile ilişkilendirmesi, meydana gelen hadisenin tamamen demokratik

kitlesel hareket olmanın ötesinde güvenlik meselesi olarak alıcı kitleye sunulduğu görülmektedir.

9. Kelime, Cümle Tercihleri ve Dizilimleri

“Ankara’da her tarafı yakıp yıkanların gezi parkıyla ne alakası var, ve o canım canım alt geçitlerdeki seramikleri kırıp dökenlerin gezi Parkı ile ne alakası var? Bu durakları yakıp yıkanların gezi Parkı’yla ne alakası var? Sivil araçları yakanların ne alakası var? Kamu araçlarını yakanların ne alakası var? Ah ah kardeşlerim, az samimi insan dışında bunların hiçbirinin meselesi ağaç değildir, çevre değildir. Bunların meselesi büyüyen Türkiye ile hesaplaşmaydı. Bunların meselesi güçlenen Türkiye’nin önünü kesmektir. Bunların meselesi kendi ülkelerinin büyümesini güçlenmesini itibar kazanmasını istemiyorlardı. Buna karşıladılar. Şimdi bakın bunlar 17 gün boyunca tiyatro içinde tiyatro sergilediler. Bir tarafta da ellerinde Türk bayraklarıyla dolaştılar, bir başka tarafta Türk bayrağını yaktılar. O bir tarafta içki şişelerinin her türlü kirliliğinin arasında güya çadırdan mescit yaptılar ve diğer tarafta ayakkabılarıyla Dolmabahçe Bezmialem Sultan Camii’ne ayakkabılarıyla girip camide içki içtiler. Bir taraftan ulusalcıyız dediler diğer tarafta Atatürk Kültür Merkezi’nin, Atatürk Anıtı’nın üzerindeki paçavralara göz yumdular. Atatürk Kültür Merkezi’nin üzerinde o paçavraları niye görmüyorsunuz? Orada asılanlar neydi? Terörist illegal örgütler, legal görünen illegal örgütler. Başbakana hakaret içeren paçavralar. Aynı şekilde anıtta bakıyorsunuz bölücülerin posteriyile Türk bayrağı ve Atatürk’ün posteriyi yan yana niye bunu seyir ettiniz, hani siz ulusalcıydınız? Oradaki terör örgütünün paçavralarına niye seyirci oldunuz? Ondan sonra komünistiz diyenler faşizm sergiledi. Çok enteresan özgürlükçüyüz diyenler özgürlüklere saldırdı. Kendi yaşam tarzına saygı isteyenler başkalarının yaşam tarzına saldırdılar. Polis müdahalesini günlerce ağızlarında sakız yapanlar kendi şiddetlerini bir kenara koydular. Kardeşlerim polis su kullanır, polis biber gazı kullanır. Avrupa Birliği müktesebatında Bu böyledir, Amerika’da böyledir, Rusya’da böyledir, Hatta bazı ülkelerde kurşun sıkar. Benim polisim sabretti, yeri geldi dayak yedi, parke taşlarını attılar onlara. 600 aşkın polis yaralandı. Kimin polisi bunlar? Bunlar Türk polisi değil mi? eyy ulusalcılar bu polise nasıl saldırdınız? Çok enteresan şeyler oluyor. Bir taraftan ulusalcıyız diyeceksin, öbür taraftan gelir polisime saldıracaksın bu olacak iş mi? bu millet bunları yutmaz, bu millet bu oyunları, bu tuzaklara, bu oyun içinde oyunlara da eyvallah etmez. Bu millet kimin ne yaptığını, nasıl yaptığını, nerede durduğunu çok iyi görüyor, çok iyi biliyor ve gerekeni yapıyoruz, Allah’ın izniyle de yapacağız. Sevgili Ankaralılar, Sevgili kardeşlerim. Biz milletçe bu oyunlara gelmeyeceğiz, biz bu tuzaklara düşmeyeceğiz. Türkiye’ye yönelik bu çirkin girişimler karşısında asla geri adım atmayacağız. Siz bize bir emanet verdiniz ve o emanet bizim kutsalmızdır hiç endişe etmeyin. O emanet bizim namusumuzdur, o emanet bizim şerefimizdir. Sizin emanetiniz Allah’ın izniyle yere düşürmeyeceğiz. Sizin verdiğiniz emaneti Önce Allah, sonra siz alabilirsiniz. Egemenlik millettir. Milletin tercihi ile oluşmuş parlamento, milletin seçimiyle işbaşına gelmiş hükümeti hiç kimse indiremez. Hiç kimse kuru gürlüti yaparak demokrasiyi artık askıya alamaz. Siz bizim arkamızda durduğunuz müddetçe, siz bizim için hayır duaları ettiğiniz müddetçe, Biz de emanet için canımız gibi namusumuzla, şerefimizle korumaya devam edeceğiz. Hiç kimse bizi korkutamaz, hiç bir sermaye grubu, hiçbir Faiz lobisi, hiçbir karanlık odak bizi korkutamaz. Biz bu yola millet için çıktık, biz bu yola birlikte beraber çıktık. Hiç endişeniz olmasın. Biz tıpkı merhum Menderes gibi merhum Erbakan gibi kefenimizle çıktık. Sadece Allah’a hesap verir, ondan başka hiç kimseden emir talimat almayız. Sevgili kardeşlerim, on buçuk yılda Türkiye’yi her alanda kat be kat büyüttük. Ekonomide Türkiye’yi üç kattan fazla büyüttük. Eğitimde, sağlıkta, adalette, emniyette, konutta, enerjide ve ulaşımında her alanda Türkiye rabbime hamdolsun ilkleri yaşattık. Türkiye’nin uluslararası itibarını yükselttik. Ankara’yı dünyanın en itibarlı başkenti konumuna yükselttik. Dünyanın her yerinde Türk bayrağı sallanıyor. Türkiye Cumhuriyeti pasaportu artık itibar görüyor. Dünyanın her yerinde Türk Lirası artık değer ifade ediyor. Dünyanın her yerinde Türkiye Cumhuriyeti takdirle gıpta ile izleniyor. Çok daha fazla çalışacağız, daha fazla üreteceğiz. Daha fazla emek sarf edeceğiz. Çok daha fazla ter dökeceğiz. En önemlisi de birliğimizi, beraberliğimizi, kardeşliğimizi en güçlü şekilde muhafaza edeceğiz. Buradan Sincan’dan başkent Ankara’dan bir kez daha ilan ediyorum. Bu ülkede bizim nazarımızda da hiçbir etnik kökenin diğerine üstünlüğü yoktur. Yani kardeşlerim, Türk’üyle, Kürd’üyle, Laz’ıyla, Çerkez’üyle, Gürcü’süyle, Roman’ıyla vesaire, bu ülkede de biriz, beraberiz. Ama unutmayın bunu kaşıyanlar var bu ülkede, bunu kaşıyanlar var. Bu oyuna ne olur

gelmeyin, ne olur gelmeyin. Zenginın fakire, fakir zengine üstünlüğü yoktur. Çünkü biz öyle bir dinin mensubuyuz. Rabbim dirliğimizi, birliğimizi, beraberliğimizi muhafaza etsin. hep birlikte inşallah el ele yarınlara yürüyeceğiz". (Erdoğan, 15.6.2013)

10. Örtük veya açık anlam ve imalar/ Çağrışım içeren kelimeler/ Semiyotik (yorumsama)/ İmgelenen/ Meşrulaştırılan – onaylatılan/ Biz ve onlar ayrımı

Söylemlerinde görüldüğü üzere; cümlelerinde sürekli olarak konu ve olay örgülerinin değiştirilip yeniden kitlesel harekete ilişkin söylemlerde bulunma tercihi gösteren güvenlik aktörü, iletilerin yineleme yoluyla işlevselliği ve egemenliğini diri tutmaya çalışmaktadır. Bununla beraber hafızayı çağıran ve geçmiş toplumsal travmaları, geçmiş tehdit unsurlarını anımsatılmaya çalışılması da devam ettiği görülmektedir. Güvenlik aktörünün konuşma metnini alıcı kitleye aktarırken, sürekli olarak anlam yönünden aynı, cümle dizilimleri yönünden farklı cümle yapıları tercih etmesi bu düşünceyi desteklemektedir. Güvenlik aktörünün daha önceden kullandığı güvenlikleştirme söylemleri, sonraki aşamalarda farklı biçimlerde tezahür etmiştir. İlk olarak; karşı kitlenin eylemlerine ilişkin kanıtlanılabilir veya gözlemlenebilir negatif fiillerde bulunduğunu beyan eden güvenlik aktörü, söz konusu olumsuz eylemleri de soru cümleleriyle alıcı kitleye aktarması kitlesel hareketin temel hareket noktasının çürütülerek, meselenin güvenlik sorunu oluşturduğu ve siyasal alanın dışında gerçekleşen bir hadise olduğunu belirtmektedir. Bu belirtme yoluyla cereyan eden vakanın tamamıyla güvenlik politikalarının ilgi alanına giren kriminal bir olay olduğunu alıcı kitleye onaylatmaya çalışmaktadır. İkincil olarak; Tehdit altındaki noktaların sürekli olarak Türkiye, Bayrak, dini mabetler ve kolluk kuvvetleri gibi toplumun egemen kültürel kodlarında veya toplumsal davranış bilincinde yer edinen noktalara değinilmesi, meselenin özünün güvenlik konusu olduğunu vurgulamaya yaramaktadır. Kitlesel hareket içerisinde olduğu iddia edilen terörist unsurların varlığına ve eylemlerine ilişkin söylemlerde bulunan güvenlik aktörü, toplum tarafından daha önceden belirli bir tehdit eden özne olarak tanımlanan örgütlerin toplumsal reddinden ve etiketlenmesinden faydalanarak, kitlesel hareketin amaç ve içeriği yönünden güvenlik sorunu olduğuna dair anlamlar üretmeye çalışıldığı görülmektedir. Üçüncül olarak; güvenlik aktörünün kitlesel eylemin tehdit altında bıraktığı olarak millet iradesini, demokrasiyi yeniden göstermesi ve bunun müdafaasına ilişkin söylemleri, belliği yeniden harekete geçirerek geçmiş toplumsal travma ve güvenlik sorunlarıyla kitlesel hareket arasında korelasyonel anlatı

kurması, yeniden tanımlı ve belirsiz tehdit odaklarından söz etmesi, oyun ve tuzak gibi kelime tercihlerinde tekraren başvurması, kitlesel hareketi tehdit eden unsur olarak güvenikleştirme amacı taşıdığı aşikar olmaktadır. Son olarak; güvenlik aktörünün kendi siyasal iktidarının ve aidiyetinin yaptığı iş ve eylemlerin pozitif veya olumlu yönlerinden tekraren söz etmesi, dolaylı olarak kitlesel hareketin bu pozitif tabloyu saldırı altına aldığına dair bilinçlerde anlam üretmeyi hedeflemektedir. Bu durumda çağrışımlardan faydalanan güvenlik aktörü, kitlesel hareketi güvenlik meselesi olarak topluma sunmaya çalışmaktadır. Özellikle toplumsal çatışma ve kaos oluşturma gayesi içerisinde bulunan odakların varlığına dikkat çeken güvenlik aktörü, kitlesel hareketin meydana gelme dönemiyle bu odakların varlığının zamansal örtüşmesine dolaylı olarak gönderme yaparak, toplumsal hareketi güvenlik sorunu oluşturan odaklar ile ilişkilendirmeye çalışmaktadır. Yapılan yinelenmelerin temel nedeni ise şunlar olmaktadır: güvenlik aktörünün başvurduğu yineleme yoluyla ikna etme pratiğini diyagonal/çapraz(ileteler arasında hiyerarşi olmadan yineleme) iletişim biçiminde sürdürerek, önceki cümle dizilimlerinin ardılları arasında hiyerarşi olmadan cümle dizilimleri arasında konu kopukluğu ve konuya yeniden müdahillik ve anlatım devamlılığı sağlandığı görülmektedir. Çünkü güvenlik aktörü, yaşanan hadisenin güvenlik problemi olduğuna ilişkin anlatısını bu yol ile bireylerin mantık evreleri arasında doğal olarak ilişki kurmaya zorlamaktadır. Neticede karar alma ve anlamlandırma mantıksal süzgeçlerden geçmektedir. Öz olarak güvenlik aktörü bilişsel manipüle yoluyla yaşanan hadiseyi güvenlik sorunu olarak alıcı kitleye kabullendirmeye çalışmaktadır.

11. Kelime, Cümle Tercihleri ve Dizilimleri

“Ben tekrar buradan bir şeyi hatırlatıyorum. Bu ülkenin huzurunu bozmak isteyenlere sesleniyorum. Kardeşlerim önce Taksim Gezi Parkı'nda hala kalan var mı bilmiyorum. Bakın olay bir yargı süreci içerisinde. Bir yargı süreci içerisinde olan bu olayda hala orada durmanın bir anlamı yoktur. Yani kardeşlerim bunun yanında ben bir şey söyledim. Yargı ne tür karar verir bilemem. lehte karar verse bunu İstanbul halk oylamasını yapar, halk oylaması neticesinde halk ne diyorsa -ki ben o Parkı korumak suretiyle bir şehir müzesi istiyorum. O zaman biz halkımızın bu talebinin yerine getiririz. Çünkü biz Haziran seçimleri öncesinde İstanbul'a vadettik. İstanbul yüzde 51 bizim bu projelerimize evet dedi. Halkımıza anlatacağız. Muhalef olanlarda anlatır. Neticede halkımız ne karar verirse biz ona uyarız. Öyleyse şu anda orada duran kardeşlerim varsa lütfen oraya artık terk etsinler. İyi niyetlilere terk edin diyorum. Çünkü orası İstanbulluların, tüm Taksim'e gelenlerindir. Orası illegal örgütlerin işgal mekânı değildir. Bakın çok açık, net söylüyorum. Taksim meydanı evet boşaldı, boşaldı. Boşalmadığı takdirde, boş almadığı takdirde, artık bu ülkenin güvenlik güçleri orayı boşaltmayı bilir. Çünkü geldiler kabul ettik, kendilerine anlattık, her şey söyledik. Bana söyledikleri hep şu oldu: Tamam mademki plebisit yapacaksınız, halk oylaması yapacaksınız, çoğunluk dedi ki ne kadar güzel, ne kadar güzel dediler. Hala birilerinin orada direndiğini gördüm. Biz Sabah 10'da karar açıklayacağız dediler, açıklamadılar. Bu devlet sizin oyuncağız değil. Kusura bakmasınlar. Evet, şimdi ben hepinize teşekkür

ediyorum. Gerek geçtiğimiz pazar günü yaptığınız muhteşem karşılama için, gerek bugünkü ortaya koyduğunuz bu aşkın, bu sevdanın, coşkun bu tablosu için sizlere şükranlarımı sunuyorum. Allah yolumuzu bahtımızı açık etsin, Allah yar ve yardımcımız olsun". (Erdoğan, 15.6.2013)

12. Örtük veya açık anlam ve imalar/ Çağrışım içeren kelimeler/ Semiyotik (yorumsama)/ İmgelenen/ Meşrulaştırılan – onaylatılan/ Biz ve onlar ayrımı

Güvenlik aktörünün söylemlerini oluşturan yazılı metnin son kısmında görüldüğü üzere, güvenlik aktörü kesin, net ifadeler ve bir tanım çerçevesi çizmektedir. Söz konusu çerçeveden bakıldığında güvenlik aktörü kitlesel hareketi tamamen, dolaysız, örtük anlam ve imalar içermeden açık bir biçimde güvenlik sorunu olarak alıcı kitleye göstermeye çalışmaktadır. Zira güvenlik aktörünün son söylemlerinde kitlesel hareketin ülkenin huzurunu bozduğuna ilişkin kesin düşünce içeren cümlesini alıcı kitleye aktarmaktadır, yargısal durumdan söz etmektedir ve millet iradesini vurgulamaktadır. Diğer taraftan güvenlik aktörünün demokratik teamüllerden ve görüşmelerden söz etmesi ve buna bağlı olan ve yürüten taraf olarak (biz) kendi siyasal aidiyetini göstermesi ve buna kayıtsız kalındığını belirtmesi (onlar), dolaylı olarak kitlesel hareketin motivasyon kaynağının demokratik usuller olmadığını, temel referans olarak aldığı ekolojik değerler ile ilişkili olmadığını, kitlesel hareketi illegal örgütler ile ilişkilendirmesi ve kitlesel eylemi işgal hareketi olarak tanımlaması kitlesel hareketi güvenlik meselesi olarak kesin bir biçimde imgeleme yoluyla tanımlamaktadır. Bu kesinlik ile güvenlik aktörü güvenlik politikalarını meşrulaştırıp alıcı kitle tarafından onaylatmaya çalıştığı görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmanın iskeletini oluşturan toplumsal hareketler günümüz dünyasında çağdaş devlet ve demokrasilerde görülen fiziki tepki biçimi olarak ulusal ve uluslararası alanda görülmektedir. Toplumsal hareketlerin oluş veya meydana geliş biçimleri baz alınarak yapılan bilimsel çalışmalara binaen yapılan bu değerlendirme ışığında, kitle eylemleri öngörülmesi zor ve meydana gelmesi ile birlikte kontrol altına alma süreçleri sancılı olduğu açık bir gerçek olmaktadır. Kitle hareketleri ulusal ve uluslararası alanda görünür olmaya başladığı dönemler ile birlikte baz alınarak irdelendiğinde, toplumsal hareketlerin ulusal ölçekte siyasal ve sosyal yapıları baskı altına alarak pozitif veya negatif olmak üzere doğrudan veya dolaylı etkilerinin olduğu gözlemlenmektedir. Kimi toplumsal hareketler hukuk ve demokrasi çatısı altında verili düzene ve işleyişine yönelik değiştirici veya dönüştürücü etkiler oluşturarak mevcut düzenin sağlığını iyileştirme ve yeniden tesis etme olanakları sunması söz konusu olurken; kimi kitle eylemlerinde görüleceği üzere toplumsal hareketler demokrasi ve hukuk çatısı dışında işleyerek, verili sosyal ve siyasal yapıyı baskı altına alarak tamamen veya kısmi olarak değiştirici ve dönüştürücü etkilerin oluşmasına zemin hazırladığı saptanılmıştır. Bu tür etkilere haiz kitle hareketleri yıkıcı ve sarsıcı atmosferin oluşmasına mahal vererek, daha çok örgütsel yapıların amaç ve hedefleri doğrultusunda düzene karşı yapılan saldırı girişimi olarak ele alınmaktadır. Bunun haricinde toplumsal hareketler, kitleleri harekete geçirici güç ve motivasyon kaynağına sahip örgütsel yapıların müdahil olduğu oluşturulmuş veya meydana getirilmiş kitle eylemleri olarak bireyleri ve toplumsal paydaşları menfi hedefler doğrultusunda siyasal iktidara, siyasal örgütlere ve karar alıcılara karşı kullanılmak üzere baskı kurma aracı olarakta görülmektedir. Diğer yandan toplumsal hareketler meydana gelme biçimlerine göre farklı motivasyon kaynaklarına sahip olmaktadır. Kitleler harekete geçerken bir takım düşünsel birikimlere dayalı felsefi veya kendisini var eden sosyal organizasyonun tezahürü ya da yansıması olarak kolektifleştiği bilinmektedir. Kitle hareketlerinin ideolojik formasyonunu teşkil eden idealar kitleye yön verme ve harekete geçirmekte kullanılırken; toplumların doğrudan oluşumuna sebep olduğu kitle hareketleri ise kolektif bilinç, kültür ve tepkisellik ile oluşmakta ve çağımızda anlatısı geçen bu iki düzlemde hareket ile ortaya çıkmaktadır. Günümüz dünyasında iletişim ve enformasyon araçlarının yaygınlaşması nedeniyle toplumlar arasında tesis edilen

yakınsama durumu evrensel değerlerin ortaya çıkmasına, yaygınlaşmasına ve benimsenmesine neden olmuştur. Bu durum, toplumsal hareketlerin oluşması için elzem olan motivasyon kaynaklarının çeşitlenmesine, genelleşmesine ve kitleleri harekete geçirici toplumsal kanının kabulüne kolaylıklar sağladığı bilinmektedir. Ayrıca, belirli bir toprak parçası üzerinde kurulu olan siyasal ve sosyal yapıların lokal olarak karşılaştığı kitle hareketleri, genel olarak sosyal yapının doğrudan kendi tarafından veya sosyal yapı içerisinde barınan toplumsal organizasyonlar yordamıyla oluşturulan kitle eylemleri olarak kamusal alanda meydana gelmektedir. Kitle hareketlerinde bu farklılık tesir ve sürdürülebilirlik açısından çeşitlilik oluştururken güvenlik konularında benzer sorunların oluşmasına mahal verdiği kabul gören bir gerçeklik olmaktadır. Toplumsal hareketler kolektif tepki veya talep biçimi olarak geçmişten günümüze birçok ulusta ve devlete görülen kitle eylemleri olarak siyasal ve sosyal olayları oluşturan ya da siyasal ve sosyal konulara yeniden biçim verme özelliklerine haiz nitelikler barındırmaktadır. Bu nitelikler özelinde yapılan değerlendirmelerde sosyal hareketlerin güvenlik yapısını, felsefesini ve politikasını etkileyici durumların oluşmasına mahal vermesi olası görülmektedir. Zira toplumsal hareketlerin siyasal ve sosyal yapı ve konuları etkilemesi ve siyasal ve sosyal olaylara tesir etmesi veya sirayet edici niteliklerinin bulunması istenilen olumlu neticeleri oluşturabildiği gibi negatif sonuçların doğa bilmesine imkan tanınması muhtemel olmaktadır. Bu yönüyle toplumsal hareketler siyasal ve sosyal sorunların, konuların veya durumların kaotik ve yıkıcı atmosferin oluşmasına neden olarak güvenliğin bizatihi ilgi alanına girme olasılığını yeşertmesi, toplumsal hareketlere ilişkin güvenlik anlayışlarının doğmasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakınıldığında kitle hareketlerinin güvenliğe ilişkin olası etkileri, güvenlik aktörlerini ve güvenlik anlayışını harekete geçirerek kitle eylemlerini güvenlik meselesi olarak ele alınmasına mahal vermektedir. Bu varsayım kitle hareketlerinin demokratik ve hukuki teamüllerden arındırılmış kolektif tepki biçimleri özelinde geçerli olduğu da genel kabul gören bir anlayış olmaktadır. Öz olarak kitle hareketlerinin güvenlik parametrelerinin, anlayışının ve aktörlerinin ilgi ve etki alanına girme durumu, kitle eylemlerinin siyasal ve sosyal yapıları, olayları ve konuları hangi ölçütlerde etkilediği, verili sosyal, siyasal ve güvenlik yapısında nelere sebep olucu nitelikleri barındırmasıyla yakından ilintili olmaktadır. Bunun yanı sıra, toplumsal hareketlerin aktifleşmesine neden olan sosyal veya siyasal örgütlerin güvenlik aktörleri tarafından tanımlanan tehdit durumlarıyla ilişkilendirilmesi, demokratik ve hukuki

teamülleri barındıran kitle eylemlerinin güvenlik meselesi olarak ele alınmasına neden olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda toplumsal hareketler ve güvenlik ilişkisine binaen dikkat çekici bir diğer hususta toplumun güvenliği ve toplumsal hareketler olmaktadır. Toplumsal hareketler taşıdığı nitelikler ve eylemsel gücünün şiddet içeren dozajına göre meydana geldiği toplumun güvenliğini ortadan kaldırıcı veya sarsıcı eylemler dizesine sahip olması muhtemel olmaktadır. Kitlesel hareketlerin şiddet içeren eylemlerinin büyüklüğü ve etkilediği toplumu varoluşsal bir sorun ile karşı karşıya bırakması gibi ihtimaller, toplumsal hareketleri güvenlik gündeminde her daim ilk sıralarda yer edinmesine neden olmuştur.

Toplumsal hareketler sahip olduğu güvenlik tehditleri olsun veya olmasın güvenlik aktörünün tehdit tanımlamasına göre genel olarak güvenlik meselesi olarak lanse edilmektedir. Zira demokratik ve meşru kitlesel hareketler siyasal çıkarlara tezat oluşturma eğiliminin veya ihtimalinin olması durumu söz konusu olmaktadır. Güvenlikleştirme karar alıcı ve politika yapıcı elit konumunda bulunan kimsenin güvenlik aktörü olarak konuları, sorunları veya olayları güvenlik gündemine yerleştirmesiyle gerçekleşmektedir. Toplumsal hareketlerin güvenlikleştirilmesi de güvenlik aktörünün tutum ve politikaları ile yakından ilişkili olarak izlenen politikalar ekseninde yürütülmektedir. Yapılan bu çalışmada görüldüğü üzere güvenlik aktörü söz konusu kitlesel hareketi güvenlik meselesi olarak ele almış ve bu doğrultuda güvenlikleştirme pratiklerini uygulamaya çalışmıştır. Güvenlik aktörünün kitlesel eyleme ilişkin tanımlamalarda bulunması, sınırlar çizmesi ve güvenlik meselesi anlamı içeren söylemler üretmesi ve söylem üretirken kanıtlanabilir ve gözlemlenebilir olay ve olgulardan söz etmesi iknanın ve inandırıcılığın üst düzeyde gerçekleşmesine neden olarak güvenlikleştirme pratiklerinin işlevsel hale gelmesine zemin hazırladığı görülmektedir. Güvenlikleştirme de güvenlik aktörü tarafından, güvenlik meselesi olarak lanse edilen konu ve kimselerin ötesinde daha çok alıcı kitleye yönelik ikna edici iletiler üretmeyi amaç edindiği görülmüştür. Bu yol ile güvenlik aktörü kriminalleştirmeyi temel alarak konu ve kitleyi güvenlik meselesi olarak alıcı kitle nezdinde gösterime sunması, güvenlikleştirme pratiğinin gerçekleşmesine zemin hazırlarken; bu gerçekleştirme yordamıyla oluşturulan ikna, onaylatma ve meşrulaştırma ile güvenlik politikalarının yürürlüğe girmesine kolaylık sağlamaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Gezi parkı örneğinden hareket ile yapılan bu çalışmada görüleceği üzere, güvenlik aktörü alıcı

kitleleri kamusal alanda kitleleştirerek söylem üretmiş ve dolaşıma sürmüştür. Bu söylemlere ilişkin yapılan tahliller ışığında ortaya çıkan değerlendirmelere göre güvenlik aktörü ikna edici, imgeleyici, kanıtlanabilir ve gözlemlenebilir cümle dizilimleri kurmuştur. Bu strateji doğrultusunda güvenlik aktörü uygulanacak olan güvenlik politikalarını meşrulaştırmak ve onaylatmak çabasına girdiği gözlemlenmiştir. Ayrıca güvenlik aktörü meydana gelen kitlesel hareket karşısında başvurduğu yöntem olarak güvenlikleştirme pratiği seçerek, ürettiği ve dolaşıma sürdüğü söylemleri ile meydana gelen hadiseyi güvenlik meselesi olarak topluma sunma çabasına girmiştir. Öz olarak güvenlik aktörünün Gezi Parkı toplumsal hareketine ilişkin oluşturduğu ve dolaşıma sürdüğü iletilerin doğrudan ve dolaylı imgelemeler yoluyla güvenlikleştirme anlamları içerdiği ve güvenlikleştirme anlamları barındıran söylemlerin karşı strateji olarak kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Allardt, E. (1971). “Finland: Institutionalized Radicalism” *Decline of Ideology*, Rejai Mostofa (der.). Chicago: Aldine·Atherton
- Arendt, H. (2016). *Şiddet üzerine* (Bülent Peker çev.) İstanbul: iletişim yayınları
- Atila, H., Bodur Ün, M. (2018). Ulusal ve Ulusötesi Toplumsal Hareketler ve Yeni Bilgi ve İletişim Teknolojileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:73, Cilt: 3, Ss.787-809.
- Abayhan, Y. (2016). Sosyal Psikoloji Perspektifinden İnsan Doğası ve Liberalizm.*Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı:81, Ss.39-46.
- Aksu, O. (2018). *İsyan ve umut ağları internet çağında toplumsal hareketler* [Kitap tanıtımı: Networks of outrage and hope: social movements in the age of internet by M. Castells]. *AUAd*, Sayı:4, Cilt:3, Ss.153-159.
- Acar, F., Uslu, H. (2016). *Siyaset Sosyolojisi Temel Yaklaşımlar Yeni Tartışmalar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Aydoğan, B. (2020). ABD'deki 'George Floyd' Protestoları Ülke Tarihindeki En Geniş Katılımlı Eylem. Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abddeki-george-floyd-protestolari-ulke-tarihindeki-engenis-katilimli-eylem/1899022#>. Erişim Tarihi: 11.9.2023
- Adıgüzel, O, H. (2019). Yeni toplumsal hareketlerde yeni medya etkisi: kuzey ormanları savunması örneği. *Gümüşhane üniversitesi iletişim fakültesi elektronik dergisi*, Sayı:7, Cilt:3, Ss.1655-1674
- Aydın, A. (2020). Anomi olgusu üzerinden Arap baharı hareketlerinin Kahire’deki sokak sanatına etkileri. *Sanat dergisi*, Sayı:35, Ss. 82-92.
- Ayhan, B. (2014). Küreselleşme sürecinde kitle iletişim araçlarının rolü. *Selçuk İletişim*, Sayı:3, Cilt:1, Ss. 82-90.
- Aydilek, E. (2021). Cumhuriyet dönemi toplumsal hareketleri üzerine bir derleme/kategorize etme çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:45, Ss.143-160.

- Aktaş, A. (2011). Güvenlikleştirme yaklaşımı ve Türkiye'nin ulusal güvenlik anlayışındaki dönüşümü. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:1, Cilt:2, Ss. 7-47.
- Akgül A., S. (2011). Algı mı, söylem mi? Kopenhag okulu ve yeni klasik gerçekçilikte güvenlik tehditleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Sayı:30, Cilt:8, Ss. 43-73.
- Aslan, S. (2017). Gezi parkı eylemlerinin farklı boyutlarıyla bir değerlendirmesi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:6, Cilt:2, Ss. 153-178
- AK, T. (2018). Toplumsal güvenlik bağlamında iç güvenlik yaklaşımı. *Akademik Hassasiyetler*, Sayı10, Cilt:5, Ss. 83-102.
- Alameşe, Y. (2021). Covid-19 salgını ve insani güvenlik. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı:2, Cilt:1, Ss. 33-48.
- Bayhan, V. (2014). Yeni toplumsal hareketler ve gezi parkı direnişi. *Birey Ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:4, Cilt:1, Ss. 23-58
- Buzan, B., Waever, O., Wilde, De, J. (1998) .*Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Lynne Rienner Pub,
- Baysal, B., Çağla L. (2015) Kopenhag okulu ve güvenlikleştirme teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı:11, Ss. 61-96.
- Babacan, M. E. (2014). Sosyal medya sonrası yeni toplumsal hareketler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:4, Cilt:1, Ss.135-160.
- Bayhan, V. (2012). İngiliz baharı mı? Ağustos 2011'de İngiltere'de yaşanan ayaklanmaların sosyolojik nedenleri. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, Sayı:46, Ss. 153-193.
- Başkır, Ş., Akdağ, M. (2022). Sosyal medya ve yeni toplumsal hareketler ilişkisi: George Floyd örneğinde bir analiz. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:49, Ss. 251-263.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler*. Sayı:18, Cilt:5. Ss. 69-85. (Çev. Burcu Yavuz)

- Bodur Ün, M., Timur, K. (2016). Kolektif siyasal şiddet analizine toplumsal hareketler teorisi yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:18, Cilt:3, Ss. 523-551
- Bodur Ün, M., Timur, K. (2016). Kolektif siyasal şiddet ve İslami toplumsal hareket analizi: Hamas Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:71, Cilt:2, Ss. 559-591.
- Bauman, Z. (1998). *Sosyolojik düşünmek*. (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Açılım Kitap
- Castells, M. (2012). *İsyan ve umut ağları internet çağında toplumsal hareketler*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Coşkun, A. (2019). *Yeni toplumsal hareketlere alternatif bir bakış*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Coşkun T, P., Türkölmez, O. (2023). Yeni toplumsal hareketler ve dijital aktivizm. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, Sayı:4, Cilt:2, Ss. 211-240.
- Cohen, J. (1999). *Strateji ya da Kimlik: Yeni Teorik Tartışmalar ve Sosyal Hareketler*. Çayır K. (ed.) İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Çakır, M. (2022) "Güvenliğin Dönüşümü ve Ulusal Güvenlik". *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, Sayı:2, Cilt:3, Ss. 260-278
- Çoban, B. (2014). Yeni toplumsal hareketlerin eleştirisi. *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı:13, Cilt:13, Ss. 21-34.
- Çüçen Öke, Y. (2018). Alternatif bir medya olarak sosyal medyanın yeni toplumsal hareketler üzerindeki etkisi. *Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergi*, Sayı:1, Cilt:1, Ss. 52-61.
- Çımrın, F. K. (2010). Yeni toplumsal hareketler ve kentsel yaşam. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:1, Cilt:2, Ss. 46 – 58
- Çalışkan, Ö. (2019). *Yeni medyanın yeni toplumsal hareketlere etkileri: Türkiye’dekiLGBTİ Hareketinin Sosyal Ağ Siteleri Pratiklerinin Çözümlemesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). T.C Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Çoker, Ç., Cesur, S., Tekdemir Y, G. (2016). Sosyal Psikolojiyi Yeniden Okumak. *Psikoloji Çalışmaları*, Sayı:36, Cilt:2, Ss. 65-68.
- ÇOLAKOĞLU E, *Söylem analizi yoluyla Türkiye’deki evsizlere dair temsil ve algıların incelenmesi*, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış Yüksek Lisan tezi, İstanbul, 2023
- Çelik, H, Ekşi, H. (2013). “Söylem Analizi”, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 27, Cilt: 27, Ss. 99- 117.
- Çakmak, F, Bilişli, Y. (2019). “İdeoloji, söylem ve iletişim çalışmalarında Ruth Wodak”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 19, cilt:2, Ss. 99-124
- Doyuran, L. (2018). “Medyatik bir çalışma alanı olarak eleştirel söylem çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde)”, *Erciyes İletişim Dergisi*, Sayı:4, Cilt:5, Ss. 301-323
- Doğan, Z.(2019).Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme teorisi bağlamında güvenlik-medya ilişkisi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı:49, Ss.170-186.
- Ergil, D. (2015). İdeoloji Üzerine Düşünceler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:38, Cilt:1.
- Ergil, D. (2001), "Şiddetin Kültürel Kökenleri", *Bilim ve Teknik*. Sayı: 399, Ss. 40-41.
- Erdem, E. İ. (2016). İnsani güvenlik kavramı bağlamında çevre güvenliği. *Gazi Akademik Bakış*, Sayı:10, Cilt:19, Ss. 255-281.
- Erdoğan, H., N. (2021). Yeni toplumsal hareketler bağlamında kadın hareketleri: Dijital aktivizm. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:12, Cilt:2, Ss. 112-119.
- Güngör, N. (2020). *İletişim Kuram ve Yaklaşımlar*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 5. Baskı.
- Gül, M. (2020). “Zamana Karşı filminin kapitalist sistem bağlamına yönelik eleştirel söylem analizi”, *iNiF E- Dergi*, Sayı:1, Cilt:5, Ss. 55-69.
- Göktolga, O. (2013). Yeni siyaset ve ekolojik hareketler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:3, Cilt:1, Ss.127-136.

- Gözübenli, M., Şahin, İ. (2016) Toplumsal olaylarda şiddet davranışına teorik yaklaşımlar: Gezi parkı olayları örneği. *Güvenlik ve Toplum Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1, Ss.1-32
- Huysmans, J. (1998), “Revisiting Copenhagen: or, on the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe”, *European Journal of International Relations*, Sayı: 4, Cilt: 4, Ss. 479-505.
- Hasdemir, T., A., Coşkun, M. K. (2008). Kamusal alan ve toplumsal hareketler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:63, Cilt:1, Ss.121-149.
- İşcan, Ö. F. (2005). Siyasal arena metaforu olarak örgütler ve örgütsel siyasetin örgütsel adalet algısına etkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:60, Cilt:1, Ss. 149-171.
- Işık, G. (2013). Yeni toplumsal hareketler ve sanal gerçeklik boyutunda gezi parkı eylemleri. *Selçuk İletişim*, Sayı:8, Cilt:1, Ss. 19-33.
- Kaderoğlu B., Ç. (2021). Yeni toplumsal hareketler teorisi: kurucu fikirler, içerik ve eleştiriler bağlamında bir inceleme. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, Sayı:11, Cilt:1, Ss. 42-63.
- Konak, İ. (2021). Yeni toplumsal hareketler bağlamında black lives matter (BLM) örneği. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, Sayı:11, Cilt:2, Ss. 193-213.
- Kaya, S., Kılıç, B. (2021). Anomi kavramını internet ortamlarındaki kullanım pratikleri üzerinden yeniden düşünmek: Dijitanomi. *TRT Akademi*, Sayı:6, Cilt:12, Ss. 536-563.
- Koçal, A., V. (2019). Küreselleşme sürecinde güvenlik tanımının ve politikalarının dönüşümü: yeni liberalizmin krizi ve yeni toplumsal hareketler bağlamında güvenliğin yeni politik ekonomisi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Sayı:15, Cilt:6, Ss. 127-137.
- Kazancı, M. (2006) Althusser, ideoloji ve ideoloji ile ilgili son söz. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Ss. 1 – 20

- Lee. B. (2019). Violence: An Interdisciplinary Approach to Causes, Consequences, and Cures. Erişim Adresi: <https://onlinelibrary.wiley.com> Ss. 123 142, Erişim Tarihi: 13.11.2023
- Machin, David, Mayr, Andrea (2012) How to Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction, Sage Publications, Thousand Oaks, CA
- Mühürdaroğlu, C. *Türkiye’de toplumsal hareketlerin evrimi: etnik mobilizasyon örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2019
- Miş, N. (2014) “Güvenikleştirme teorisi ve siyasal olanın güvenikleştirilmesi”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, Sayı:6, Cilt:2, Ss. 345-381.
- Nalbant, T., E. (2020) “Uluslararası Göç ve Güvenlik”. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, Sayı:2, Cilt:9, Ss. 309-13.
- Narter, M. (2012). Sosyal psikolojinin sosyal kavramına dair öneriler. *İstanbul University Journal of Sociology*, Sayı:3, Cilt:15, Ss. 23-30.
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, Cilt:28, Ss. 123-139
- Ozankaya, Ö. (1968). Toplumsal davranışların dilimi: Sosyal Psikoloji. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:23, Cilt:2, Ss. 223 – 238
- Onay, İ. (2020) “Toplumsal şiddet bağlamında fiten hadislerine ilişkin bir değerlendirme”. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:9, Cilt:17, Ss. 29-63.
- Özcan, S., Taş, H., Çetin, Y. (2013). Sigara ile mücadelede toplumsal bilinç. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Sayı:2, Cilt:4, Ss. 152-175.
- Özüdoğru Erdoğan, H. N. (2021). Yeni toplumsal hareketler bağlamında kadın hareketleri: dijital aktivizm. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:12, Cilt:2, Ss. 112-119.
- Öztürk, Y. A., Yıldırım, Y. (2020). Yeni toplumsal hareketlerin değişimi bağlamında sarı yelekliiler hareketi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:2, Cilt:2, Ss. 102-114.

- Özen, H. (2015). Meydan hareketleri ve ‘eski’ ve ‘yeni’ toplumsal hareketler. *Mülkiye Dergisi*, Sayı:39, Cilt:2, Ss. 11-40.
- Özerkmen, N., Gölbaşı, H., (2010) Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Sayı:15, Ss. 23 – 37
- Özkan, A. (2022). Kitap Değerlendirme: Uluslararası güvenlik. *Gazi Akademik Bakış*, Sayı:15, Cilt:30, Ss. 351-358.
- Polat, F. (2016). Apolitik eylemcilerin politik eylemi: gezi parkı direnişi. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, Sayı:9, Cilt:19, Ss. 177-192
- Polat, F. (2016). Süreklilik ve kopuş teorileri bağlamında gezi parkı direnişi. *Journal of Life Economics*, Sayı:3, Cilt:1, Ss. 1-22.
- Poyraz, M. (2013). Katılımcılık, paylaşma ve toplumsal eleştiri bilincini simgeleştiren taksim gezi parkı direnişi. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, Sayı8, Ss. 171-184.
- Porta, D., Diani, M. (2020). *Toplumsal Hareketler*. (çev. P. Çakır ve C. Gülbudak). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Purvis, T., Hunt, A. (1993). Discourse, ideology, discourse, ideology, discourse, ideology... *The British Journal of Sociology*, Sayı:44, Cilt:3, Ss. 473-499.
- Sayın, Ö. (1999). İdeoloji. *Sosyoloji Dergisi*, Sayı:7, Ss. 2 – 12
- Saymer, İ. (2014). Yeni medya ortamlarında ağlar oluşturan toplumsal hareket deneyimleri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, Sayı:2, Cilt:2, Ss. 97-112.
- Sergon, V. (2020). Corporate Taxes in France. Expatica, Erişim Adresi: <https://www.expatica.com/fr/finance/taxes/francecorporate-tax-rate-445980/>, Erişim Tarihi: 15.11.2023
- Süpürgeci, i. (2023). İsrail’de devlet krizi: balagan neyin habercisidir? Demokratik anayasa ve bölgesel barış için bir fırsat mıdır? yoksa “demokratik” Siyonizm’in yerini radikal dinci Siyonizm mi alıyor?. *SDE Akademi Dergisi*, Sayı:3, Cilt:3, Ss. 324-359.
- Şahin, D. Z. (2016). Kentli ve mekânsal bir protesto hareketi: taksim gezi parkı olayları. *Yerel Politikalar*, Sayı:4

- Şan, E. (2021). "Solidarity and Community: Thinking Today with Jan Patočka" Kaygı. *Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, Sayı:2, Cilt:20, Ss. 423-439
- Türk, K. (2021). Toplumsal hareketler ve medya. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, Sayı:4, Cilt:7, Ss. 125-128.
- Tilly, C. (2008). *Toplumsal Hareketler:1768-2004*. (Çev. Orhan Düz). İstanbul: Babil Yayınları.
- Türkdoğan, O. (2013). *Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Türkdoğan, O. (2012) *Günümüzde Toplumsal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık,
- Türk, D. (2011). The Meaning of Class in New Social Movements. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Sayı:10, Cilt:4, Ss. 1493-1514
- Topbaş, H., Işık, U. (2014). Kurgu ile gerçeklik arasında gezi parkı eylemleri ve soysal medya. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:4, Cilt:1, Ss. 197-230
- Tufan, Y., N. (2014). İletişimsel eylem ve facebook: gezi parkı olaylarında sosyal medyanın gücü. *Selçuk İletişim*, Sayı:8, Cilt:2, Ss. 263-284.
- Topcu, N., Ateş, D. (2022) "Siyasal şiddetin evrimine örnekler üzerinden bir bakış", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:4, Cilt:1, Ss. 196-220.
- Tuncel, G. (2014). Gezi parkı hadisesinin anatomisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:4, Cilt:1, Ss. 7-22.
- Uzunoğlu, A. (2022). Yeni toplumsal hareketler ve dijital medya. *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, Sayı:9, Ss. 81-95.
- Van DIJK, T., A. (1991) *Racism and the Press*, London, Routledge.
- Van DIJK, T., A. (2010) *Söylem ve İktidar, Nefret Suçları ve Nefret Söylemi*, İstanbul, Hrant Dink Vakfı Yayınları
- Van Dijk, T., A. (2019) *ideoloji: multi disiplinler bir yaklaşım*, Ankara hece yayınları (çev.) Ayşe Demir

- Yüce T., Y. (2015) Toplumsal hareket teorileri ve Ortadoğu isyanları. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Sayı:12, Cilt:45/46, Ss. 179-184
- Yanık, C., Öztürk, M. (2014) Toplumsal hareketlerin dönüşümü üzerine bir değerlendirme. *Mukaddime Dergisi*, Sayı:5, Cilt:1, Ss. 45-63.
- Yılmaz, Ö. (2023). Toplumsal hareketler ve uzun devrim: Zapatistalar ve kara panterler. *Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi*, Sayı:3, Cilt:2, Ss. 43-69.
- Zora, K. (2015). Güvenlikleştirme: hukuksal meşruiyetten siyasal meşruiyete evrilme ve Kopenhag Okulu. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:23, Cilt:2, Ss. 111-126.
- Zorlu, A. (2005). Toplumsal kuramda topluluk, geleneksel toplum ve gelenek. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Sayı:1, Cilt:3, Ss. 137-152.
- Zırlı K., S. (2018) And tarihinde sadece kadınların örgütlediği ilk fabrika grevi: Dover pamuk fabrikası grevi, *Petrol-İş Kadın Dergisi*, Sayı:59, Ss. 41
- WEAVER, O. (2004) “Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New Schools in Security Theory and Their Origins between Core and Periphery”, Erişim Adresi: [http://www.scribd.com/doc/40010349/Ole-Waever-Aberystwyth-ParisenNew Schools-in-Security-Theory-and-Their-Origins-Between-Core-andPeriphery](http://www.scribd.com/doc/40010349/Ole-Waever-Aberystwyth-ParisenNew-Schools-in-Security-Theory-and-Their-Origins-Between-Core-andPeriphery), Erişim Tarihi: 4.3.2023
- Waever, O. (1995). “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (ed.) On Security, New York: Columbia University Press, Ss. 46.86.
- Waever, Ole, (2003). Securitisation: Taking stock of a research programme in Security Studies Chicago: PIPES, Basılmamış Konferans Tebliği. Erişim Adresi: https://docplayer.net/62037981-Securitisation-taking-stock-of-a-research-programme-in-security-studies.html#show_full_text, Erişim Tarihi:3.3.2023
- Williams, M., C. (2003). “Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics”, *International Studies Quarterly*, Sayı:47, Cilt:4. Ss. 511-531

İnternet Kaynakları

[https://www.haber7.com/partiler/haber/1033895-erdogan-3-5-capulcudan -izin-alacak-degiliz](https://www.haber7.com/partiler/haber/1033895-erdogan-3-5-capulcudan-izin-alacak-degiliz), Erişim Tarihi:1.2.2023

<https://www.tgrthaber.com.tr/dunya/mahsa-amani-kimdir-iran-protesto-olaylarinin-baslamasına-neden-olan-mahsa-amini-neden-oldu-sucu-neydi-iste-detaylar-2847587>, Erişim Tarihi: 11.2.2023

<https://history-maps.com/tr/story/History-of-Ukraine/event/Revolution-of-Dignity>, Erişim Tarihi: 23.9.2023

<https://www.ukrainer.net/onur-devrimi-hakkindaki-gerekenler/>, Erişim Tarihi: 23.9.2023

<https://www.bbc.com/turkce/articles/c4nzqdgde9yo>, Erişim Tarihi: 5.6.2023

<https://www.kadinisci.org/tarihten-sesler-portreler/ekmek-ve-gul-greviya-da-lawrencenin-direngen-kadin-iscileri/>, Erişim Tarihi:24.11.2023

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/iste-taksim-dayanisma-platformunun-talepleri-1718886>, Erişim Tarihi:24.11.2023

https://tr.wikipedia.org/wiki/Gezi_Park%C4%B1_olaylar%C4%B1, Erişim Tarihi: 24.11.2023

<https://www.youtube.com/watch?v=7jHC5gN4Liw>, (24TV 17:56 Saatli, 15.06.2013 Tarihli yayın kaydı) Erişim Tarihi: 23.11.2023